

ภาพสะท้อนโครงการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษา ชุมชนคลองบางหลวง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญามหาบัณฑิต

ภาควิชาสถาปัตยกรรม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2562

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาพสะท้อนโครงการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษา ชุมชนคลองบาง

หลวง

โดย
นางสาวปานธันวา พัฒนกุลชัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น แผนก ก แบบ ก 2 ระดับปริญญามหาบัณฑิต

ภาควิชาสถาปัตยกรรม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2562

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

REFLECTION ON PARTICIPATORY COMMUNITY CONSERVATION
AND DEVELOPMENT IN KLONG BANGLUNG COMMUNITY

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Master of Arts (Vernacular Architecture)

Department of Architecture

Graduate School, Silpakorn University

Academic Year 2019

Copyright of Graduate School, Silpakorn University

หัวข้อ ภาพสะท้อนโครงการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม
กรณีศึกษา ชุมชนคลองบางหลวง
โดย ป่านธัณวา พัฒนกุลชัย
สาขาวิชา สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุพิชชา ไตรวิวิชัย

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

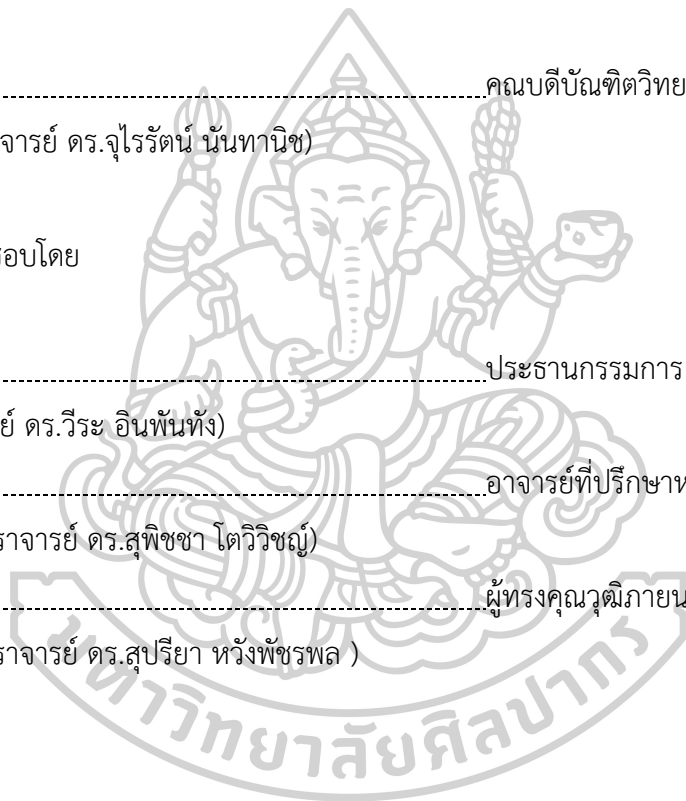
.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.จุไรรัตน์ นันทานิช)

พิจารณาเห็นชอบโดย

.....ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.วีระ อินพันทัง)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพิชชา ไตรวิวิชัย)

.....ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุปรียา หวังพัชรพล)

58057202 : สถาปัตยกรรมพื้นฐาน แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญามหาบัณฑิต

คำสำคัญ : การพัฒนา, การมีส่วนร่วม, ชุมชนคลองบางหลวง

นางสาว ปานธันนา พัฒนกุลชัย: ภาพสะท้อนโครงการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม
กรณีศึกษา ชุมชนคลองบางหลวง อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุพิชชา ไตรวิชัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาจุดแข็งและจุดอ่อนของโครงการที่ดำเนินการในแต่ละครั้ง ทั้งในแง่มุมมองของเครื่องมือที่ใช้ดำเนินการหรือวิธีการที่จะส่งผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของคนในชุมชน 2) เพื่อศึกษาตัวชี้วัดผลลัพธ์ของโครงการในแต่ละครั้ง ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของชุมชนเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้นต่อไป

วิจัยประกอบด้วย 1) การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง 2) การรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์จากผู้อยู่อาศัยในชุมชนคลองบางหลวง 3) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจภาคสนาม 4) สรุปผลการศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ผลลัพธ์ความพึงพอใจมักจะสอดคล้องกับการมีส่วนร่วม หากคนที่ไม่ได้มีส่วนร่วมเกิดความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจ ซึ่งเกิดจากปัจจัย ทั้ง 4 ที่ ดังนี้

ประเด็นของการมีส่วนร่วมที่มีผลต่อความพึงพอใจในโครงการแต่ละกิจกรรม

ประเด็นเรื่องการแบ่งฝั่งพื้นที่ซึ่งส่งผลต่อผลลัพธ์ของโครงการ

ประเด็นเรื่องเครื่องมือที่ใช้ดำเนินการในแต่ละโครงการ

ประเด็นเรื่องคนที่มีส่วนสำคัญในการผลักดันโครงการ

58057202 : Major (Vernacular Architecture)

Keyword : development, participation, Klong Bang Luang community

MISS PAANTHANWA PATTANAKULCHAI : REFLECTION ON PARTICIPATORY
COMMUNITY CONSERVATION AND DEVELOPMENT IN KLONG BANGLUNG COMMUNITY
THESIS ADVISOR : ASSISTANT PROFESSOR DR. SUPITCHA TOVIVICH

The objectives of this research are

1) To study strengths and weaknesses of tools researchers used to conduct the research and the approaches and methodologies that affected the communal participation of subjects in societal development utilized in each project conducted

2) To study the key performance indicators (KPIs) of each project that influence the societal changes that lead to a better outcome

This research is divided into 4 main sections including 1) the collection of data from relevant documents 2) the collection of findings from the field study using the face-to-face interview approach with residents in Klong Bang Luang community 3) Data analysis from the field study and 4) Finding and conclusion.

From this research, we found that considering communal participation, the satisfaction of participation is directly related to the participation itself. After a careful assessment, we conclude that there are 4 factors that are critical in determining the satisfaction of participants. The 4 factors are as follows;

The participation that affects the satisfaction in project's activities

The allocation of areas that affects the project's outcome

The tools used in each project

The level of support of community to drive the project

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาจากอาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุพิชชา ไตรวิชัย ที่ได้ให้คำปรึกษา คำแนะนำที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

นอกจากนี้ขอขอบพระคุณครอบครัวที่เป็นกำลังใจสำคัญอย่างยิ่ง ที่สนับสนุนในโอกาสในการเรียนรู้ของข้าพเจ้า ขอขอบคุณมิตรภาพที่เกิดขึ้นในสาขาวิชาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นทั้งเพื่อนร่วมหลักสูตร และรุ่นพี่หลักสูตรรุ่นต่างๆ ที่คอยเป็นกำลังใจและให้ความช่วยเหลืออย่างมากกับข้าพเจ้า

ขอบพระคุณผู้คนในชุมชนคลองบางหลวงที่คอยให้ความร่วมมือ ให้การต้อนรับทุกครั้งที่ได้ลงพื้นที่ และเสียสละเวลาให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ และสุดท้ายขอขอบคุณทุกคนที่อยู่รอบข้างที่คอยช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจในการผลักดันจนทำให้ข้าพเจ้าสำเร็จ

ปานธินา พัฒนกุลชัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญรูปภาพ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษา.....	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	2
ขอบเขตการศึกษา.....	2
วิธีการดำเนินงานวิจัย.....	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
บทที่ 2.....	4
แนวคิดทฤษฎีและที่เกี่ยวข้อง.....	4
1. กรอบแนวคิดของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ...	4
1.1 ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.....	4
1.2 ที่มาของแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.....	6
1.3 ทฤษฎีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.....	8
1.4 วิธีการศึกษาของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.....	18
2. ทฤษฎีการพัฒนาชุมชน.....	20
2.1 ความหมายของทฤษฎีการพัฒนาชุมชน.....	20

2.2 ความเป็นมาของการพัฒนาชุมชน	21
2.3 ทฤษฎีการพัฒนาชุมชน	21
2.4 กระบวนการพัฒนาชุมชน.....	23
บทที่ 3.....	26
การสำรวจภาคสนาม	26
3.1 คำถามของการวิจัย	26
3.2 วิธีการวิจัย.....	26
3.3 การสุ่มตัวอย่าง.....	27
3.4 การเก็บข้อมูล.....	27
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	28
3.6 กรอบแนวคิดการมีส่วนร่วมก่อนสำรวจภาคสนาม.....	29
3.7 ข้อมูลโครงการที่ดำเนินการ	30
บทที่ 4.....	31
ข้อมูลพื้นที่ศึกษา.....	31
1.ข้อมูลพื้นที่ศึกษาชุมชนคลองบางหลวง	31
1.1 ข้อมูลประวัติศาสตร์พื้นที่.....	32
1.1.1. วัดคูหาสวรรค์วรวิหาร	34
1.1.2. วัดกำแพงบางจาก.....	35
1.2 สภาพปัจจุบันของพื้นที่กรณีศึกษา.....	39
2. โครงการต่าง ๆ ที่มีการดำเนินการในพื้นที่ชุมชนคลองบางหลวง.....	46
2.1 “เรื่องเล่า/ บ้านเรา/ บางหลวง”	46
2.2 “เรื่องเล่า/ บ้านเรา/ บางหลวง ปีที่ 2”	57
2.3 “แผนที่ทางวัฒนธรรม บ้านเรา/ บางหลวง” ปีที่ 3.....	63
2.4 โครงการฟื้นฟูเมืองและย่านชุมชนเก่า CCRP (PHASE 2).....	73

2.6 โครงการจัดจ้างที่ปรึกษาเพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการประกอบธุรกิจตลาดในพื้นที่ กรุงเทพมหานคร ตลาดคลองบางหลวง (ชม...บางหลวง)	77
2.7 โครงการปรับปรุงท่าเรือและสวนสมุนไพรชุมชนวัดกำแพง	86
2.8 สรุปข้อมูลโครงการทั้ง 6 กิจกรรม	89
บทที่ 5	91
ข้อมูลจากการสำรวจภาคสนามและบทวิเคราะห์	91
1. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์.....	91
1.1 ประเด็นของการมีส่วนร่วมที่มีผลต่อความพึงพอใจในโครงการแต่ละกิจกรรม	107
1.2 ประเด็นเรื่องการแบ่งฝั่งพื้นที่ซึ่งส่งผลกระทบต่อผลลัพธ์ของโครงการ	109
1.3 ประเด็นเรื่องเครื่องมือที่ใช้ดำเนินการในแต่ละโครงการ.....	113
1.4 ประเด็นเรื่องคนที่มีส่วนสำคัญในการผลักดันโครงการ	117
บทที่ 6	119
สรุปผลการศึกษา	119
1. สรุปผลการศึกษา.....	119
1.1 ประเด็นของการมีส่วนร่วมที่มีผลต่อความพึงพอใจในโครงการแต่ละกิจกรรม	119
1.2 ประเด็นเรื่องการแบ่งฝั่งพื้นที่ซึ่งส่งผลกระทบต่อผลลัพธ์ของโครงการ	120
1.3 ประเด็นเรื่องเครื่องมือที่ใช้ดำเนินการในแต่ละโครงการ.....	121
1.4 ประเด็นเรื่องคนที่มีส่วนสำคัญในการผลักดันโครงการ	123
2.ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะจากการศึกษา.....	124
3. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา	124
ภาคผนวก	126
รายการอ้างอิง.....	150
ประวัติผู้เขียน	152

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 : สรุปข้อมูลผู้สัมภาษณ์ฝั่งบ้านศิลปิน (Zone A)	93
ตารางที่ 2 : สรุปข้อมูลผู้สัมภาษณ์ฝั่งบ้านศิลปิน (Zone A)	94
ตารางที่ 3: สรุปข้อมูลผู้สัมภาษณ์ฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนา	95
ตารางที่ 4: สรุปข้อมูลผู้สัมภาษณ์ฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนา	96
ตารางที่ 5: ตารางสรุปข้อมูลโครงการทั้ง 6 กิจกรรมแสดงสัดส่วนของกลุ่มคนที่มีส่วนร่วมและความพึงพอใจ	106
ตารางที่ 6: ตารางวิเคราะห์ข้อมูลประเด็นของการมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อความพึงพอใจ	107
ตารางที่ 7 : ตารางวิเคราะห์ข้อมูลประเด็นของการแบ่งฝั่งพื้นที่ที่ส่งผลต่อผลลัพธ์โครงการ.....	109
ตารางที่ 8: ตารางข้อมูลความพึงพอใจของโครงการที่ส่งผลต่อฝั่งบ้านศิลปิน	110
ตารางที่ 9: ตารางข้อมูลความพึงพอใจของโครงการที่ส่งผลต่อฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนา	111
ตารางที่ 10: ตารางข้อมูลความพึงพอใจของโครงการที่ส่งผลต่อทั้งฝั่งบ้านศิลปินและฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนา	112
ตารางที่ 11: ลำดับโครงการทั้ง 3 รูปแบบโดยเรียงลำดับจากความนิยมมากไปน้อย	113

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
รูปที่ 1: แผนที่ตำแหน่งชุมชนคลองบางหลวง	31
รูปที่ 2: พระอุโบสถวัดคูหาสวรรค์วรวิหาร	34
รูปที่ 3: พระประธานภายในวัดคูหาสวรรค์วรวิหาร	35
รูปที่ 4: วัดกำแพงบางจาก	36
รูปที่ 5: ประเพณีชักพระ	37
รูปที่ 6: เขตมังกรคณะลูกสุวรรณคีรีค่านาย	38
รูปที่ 7: กระตั่วแทงเสือ คณะลูกหลานหลวงพ่อบ้านแหลม วัดกำแพงบางจาก	38
รูปที่ 8 : แบบจำลองสามมิติชุดเรือนบ้านริมน้ำ	40
รูปที่ 9 เรือนแถวไม้ริมน้ำ	41
รูปที่ 10 : “บ้านศิลปิน” เรือนไม้ริมน้ำที่ได้รับการปรับปรุงโดยชุมพล อักพันธานนท์	42
รูปที่ 11: หุ่นละครเล็กคณะ “ค่านาย”	43
รูปที่ 12: เรือนไม้ริมน้ำ บริเวณชุมชนคลองบางหลวง	44
รูปที่ 13 : ชุมชนคลองบางหลวงในปัจจุบัน ที่มีเรือนักท่องเที่ยววิ้งเข้า - ออก ตลอดวัน	45
รูปที่ 14: Timeline โครงการต่าง ๆ ที่มีการดำเนินการในพื้นที่ชุมชนคลองบางหลวงตั้งแต่ปี 2557 จนถึงปี 2562.....	46
รูปที่ 15 : ภาพถ่ายต่อเนื่องโครงการ “ชวน...เชื่อม”	48
รูปที่ 16 : ตัวอย่างผลงานในโครงการ “ที่เคยมี...ที่คลองบางหลวง.....	50
รูปที่ 17 : ภาพกิจกรรมปักหมุดจุดสำคัญจากนักเรียนโรงเรียนในชุมชนคลองบางหลวง	52
รูปที่ 18: โปสเตอร์ร้านค้าภายในชุมชนที่คณะดำเนินการจัดทำให้	54
รูปที่ 19 : โครงเรื่องภาพยนตร์สั้น “บางหลวง...บอกเล่า”	55
รูปที่ 20 : บรรยากาศวันจัดนิทรรศการโครงการ “เรื่องเล่า/ บ้านเรา/ บางหลวง”	56

รูปที่ 21 : หนังสือรวบวัตถุโบราณ “หลากสิ่งจึงเกอเบลล์”	58
รูปที่ 22 : ภาพถ่ายจากคนในชุมชน	59
รูปที่ 23 : ผลงานจากเด็กในชุมชน	60
รูปที่ 24 : ขั้นตอนการผลิตชิ้นวางจากไม้ไผ่ของนักศึกษา.....	61
รูปที่ 25 : บรรยากาศวันจัดนิทรรศการโครงการ “เรื่องเล่า/ บ้านเรา/ บางหลวง” ปีที่ 2.....	63
รูปที่ 26 : โปสเตอร์ประชาสัมพันธ์งาน “เรื่องเล่า/บ้านเรา/บางหลวง” ปีที่ 3.....	64
รูปที่ 27 : แผนที่ร่างจุดสำคัญของแต่ละกลุ่มที่นักศึกษาลงไปเก็บข้อมูล.....	66
รูปที่ 28 : ภาพบรรยากาศการนำเสนอแผนที่ฉบับร่างกลุ่มนักศึกษาแสดงมาให้คนในชุมชนเต็ม รายละเอียดเพื่อความสมบูรณ์	67
รูปที่ 29 : แผนที่ฉบับสมบูรณ์และแผนที่ประชาสัมพันธ์งานนิทรรศการ“เรื่องเล่า/บ้านเรา/บาง หลวง ปีที่3.....	67
รูปที่ 30 : กลุ่มนักศึกษาคณะโบราณคดีที่นำเสนอข้อมูลที่ได้ลงไปเก็บมาให้คนในชุมชนฟังรับฟัง.....	68
รูปที่ 31 : ขั้นตอนการผลิตโครงสร้างป้ายติดแผนที่ทางวัฒนธรรมฉบับสมบูรณ์.....	69
รูปที่ 32 : โปสเตอร์กิจกรรม ASA CAN WORKSHOP 2016.....	71
รูปที่ 33 : Catalyst Peoject ของกลุ่มคลองบางหลวง	71
รูปที่ 34 : บรรยากาศงานวันจัดกิจกรรม	72
รูปที่ 35 : บรรยากาศในวันที่พื้นที่สีพื้นตามทางเดินภายในชุมชนและ	73
รูปที่ 36 : กลุ่มนักศึกษาที่มีส่วนร่วมในการพื้นที่กำแพงรั้วโรงเรียนวัดทองศาลางาม	73
รูปที่ 37 : แบบจำลองพิพิธภัณฑ์ออกแบบโดยบริษัท Stu/D/O Architects.....	75
รูปที่ 38 : พิพิธภัณฑ์ชุมชนคลองบางหลวง	76
รูปที่ 39 : แผนที่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมที่จัด	84
รูปที่ 40 : บรรยากาศวันเปิดตลาด “ชม...บางหลวง”	85
รูปที่ 41 : บรรยากาศการจัดกิจกรรมในงาน	88

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษา

ชุมชนคลองบางหลวงเป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับสายน้ำมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน “คลองบางหลวง” ถือเป็นเส้นทางคมนาคมสายหลักที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของผู้คนระแวกนี้ รวมถึงเป็นสถานที่แลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกันของผู้คน จนเกิดเป็นตลาดขนาดใหญ่ที่รุ่งเรืองอย่างมากในอดีต แต่แล้วการเปลี่ยนแปลงก็เกิดขึ้นจากการพัฒนาเมือง เมื่อมีการตัดถนนเพื่อเพิ่มเส้นทางคมนาคมไปทั่วกรุงเทพมหานคร ความสำคัญของแม่น้ำสายนี้ที่เคยเป็นเส้นทางหลักก็ถูกลดความสำคัญลง และถูกแทนที่ด้วยการใช้รถยนต์เป็นพาหนะในการเข้าถึงพื้นที่แทนเรือ ตลาดและชุมชนแห่งนี้จึงซบเซาลงไปจนทำให้วิถีชีวิตของชุมชนคลองบางหลวงเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและรอบด้าน ไม่ว่าจะด้านเศรษฐกิจสังคม หรือแม้กระทั่งวิถีชีวิตของคนเมืองก็เปลี่ยนแปลงไป แต่ชุมชนคลองบางหลวงแห่งนี้ยังคงมีกลิ่นอายแห่งอดีตที่ซ่อนตัวอยู่ท่ามกลางความเจริญของเมืองหลวง ซึ่งเป็นเสน่ห์ที่ทำให้ชุมชนคลองบางหลวงสามารถดึงดูดผู้คนให้เข้ามารู้จักชุมชนใหม่อีกครั้งในสถานะของ “แหล่งท่องเที่ยว” ด้วยกลิ่นอายที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนคลองบางหลวง ทั้งด้านวิถีชีวิตริมคลอง ประเพณี อาคารไม้เก่าแก่ รวมถึงชุดเรือนไม้ริมน้ำ ล้วนเป็นองค์ประกอบที่ทำให้ชุมชนคลองบางหลวงแห่งนี้มีความน่าสนใจ จึงเป็นที่มาของการเข้ามาดำเนินการด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนของกลุ่มนักศึกษาหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจและฟื้นฟูวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนของกลุ่มนักศึกษา สาขาวิชาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่ได้เข้ามาทำงานผ่านกิจกรรมต่างๆ ในฐานะกลุ่มคนนอก โดยสมาชิกในชุมชนให้การสนับสนุน เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์วิถีชีวิตดั้งเดิม อันเป็นเสน่ห์ของชุมชนคลองบางหลวงให้ดำรงอยู่ ต่อไป

ด้วยจากเหตุผลที่กล่าวมาในข้างต้น จึงเป็นที่มาของ “ภาพสะท้อนโครงการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษาชุมชนคลองบางหลวง” เพื่อวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของโครงการที่ได้ดำเนินการมา เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขวิธีการและเครื่องมือที่เหมาะสมกับชุมชนให้เกิดความตระหนักรู้ กระตุ้น คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมผลักดันพัฒนาชุมชนของตนเองต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาจุดแข็งและจุดอ่อนของโครงการที่ดำเนินการในแต่ละครั้ง ทั้งในแง่มุมมองของเครื่องมือที่ใช้ดำเนินการหรือวิธีการที่จะส่งผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของคนในชุมชน
2. เพื่อศึกษาตัวชี้วัดผลลัพธ์ของโครงการในแต่ละครั้ง ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของชุมชนเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้นต่อไป

ขอบเขตการศึกษา

1. ขอบเขตทางพื้นที่ : กำหนดพื้นที่ครอบคลุมตั้งแต่วัดกำแพงทองพัฒนา ชุมชนริมน้ำจนถึงวัดคูหาสวรรค์ เนื่องจากเป็นบริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่เคยจัดกิจกรรมให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมทั้งสองฝั่งบริเวณ
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา : มุ่งเน้นประเด็นของการเข้ามามีส่วนร่วมของคนในชุมชนจากโครงการที่ดำเนินการโดยกลุ่มนักศึกษาหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ตั้งแต่ปีการศึกษา 2557 จนถึง 2562 จำนวน 6 โครงการ

วิธีการดำเนินงานวิจัย

1. การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ชุมชนคลองบางหลวง งานวิจัยและกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดขอบเขตการศึกษา ดังนี้
 - 1.1 ข้อมูลกิจกรรมที่นักศึกษาหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้ดำเนินการพัฒนาชุมชน ตั้งแต่ปี 2557 จนถึงปัจจุบันปี 2562
 - 1.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วม
 - 1.3 แนวคิดทฤษฎีการพัฒนาชุมชน
2. การรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจภาคสนาม สืบค้นข้อมูลเบื้องต้นจากการสังเกต และสัมภาษณ์เชิงลึกโดยกำหนดขอบเขตการศึกษาจากคนในชุมชนตั้งแต่พื้นที่วัดคูหาสวรรค์ จนถึงวัดกำแพงทองพัฒนา โดยแบ่งการเก็บข้อมูลจากคนในชุมชนเป็น 2 ชุดข้อมูล (ฝั่งชุมชนบ้านศิลปิน และฝั่งชุมชนวัดกำแพงทองพัฒนา)
3. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจภาคสนาม รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสำรวจภาคสนามแล้วนำมาวิเคราะห์ปัจจัยของการเข้ามามีส่วนร่วมของโครงการในแต่ละครั้งของคนในชุมชน เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ผลลัพธ์ของการศึกษา

4. **การสรุปผลการศึกษา** รวบรวมข้อมูลที่ผ่านการศึกษาและวิเคราะห์ผลแล้ว นำมา
นำเสนอเพื่อใช้เป็นข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาชุมชนคลองบางหลวง เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่มี
ประสิทธิภาพต่อไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาในครั้งนี้จะนำผลลัพธ์จากการสะท้อนกิจกรรมในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนที่
เกิดขึ้นในแต่ละโครงการที่ดำเนินการเพื่อหาจุดแข็งและจุดอ่อนให้นำไปเป็นต้นแบบความสำเร็จเพื่อ
ดึงจุดแข็งนำไปพัฒนาต่อให้เกิดประสิทธิภาพที่เหมาะสมกับชุมชนคลองบางหลวงต่อไป

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและที่เกี่ยวข้อง

การศึกษานี้มุ่งหวังที่จะวิเคราะห์ผลของพัฒนาการของชุมชนคลองบางหลวงในแง่ของการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อวัดผลการดำเนินกิจกรรม ซึ่งผู้ศึกษาจึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลต่าง ๆ เพื่อนำมาประกอบการวิเคราะห์การดำเนินการในชุมชนคลองบางหลวงซึ่งข้อมูลประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

1. กรอบแนวคิดของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research)
2. แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาชุมชน

1. กรอบแนวคิดของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research)

1.1 ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สามารถแปลความหมายโดยแยกออกเป็น 3 คำ ได้แก่ “การวิจัย”, “เชิงปฏิบัติการ” และ “การมีส่วนร่วม” ซึ่งความหมายของแต่ละคำ ได้แก่ “การวิจัย” คือ รูปแบบหนึ่งของการแสวงหาความรู้ ความถูกต้องในสังคมด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ส่วนคำว่า “เชิงปฏิบัติการ” คือ การกระทำ การปฏิบัติในกิจกรรมการพัฒนาที่ควบคู่ไปกับการวิจัย และคำว่า “การมีส่วนร่วม” คือ การเข้าร่วมอย่างแข็งขันของกลุ่มคน ทั้งผู้วิจัยและผู้ถูกวิจัยในขั้นตอนต่าง ๆ ในการดำเนินกิจกรรมอย่างหนึ่ง โดยการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง/ร่วมมือของทุกฝ่ายที่เข้าร่วมกิจกรรมวิจัย ในการวิเคราะห์สภาพปัญหาหรือสถานการณ์อันใดอันหนึ่ง แล้วร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการดำเนินการจนกระทั่งสิ้นสุดการวิจัย จึงเป็นวิธีการที่ให้ผู้ถูกวิจัยหรือชาวบ้าน เข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัย ผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์ จากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมวิจัย นับตั้งแต่การระบุปัญหาของการดำเนินการ การช่วยให้ข้อมูลและการช่วยวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนช่วยหาวิธีแก้ไขปัญหาหรือส่งเสริมกิจกรรมนั้น ๆ (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2531)

ดังนั้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจึงไม่ได้แตกต่างไปจากงานวิจัยอื่น ๆ ในเชิงเทคนิค แต่แตกต่างในด้าน “วิธีการ” กล่าวคือ การวิจัยที่เป็นสะท้อนผลการปฏิบัติงานนั้นเป็นวงจรแบบ “ขดลวด” โดยเริ่มต้นที่ การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนผล ที่จำเป็นต้องอาศัยผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการสะท้อนผลลัพธ์เกี่ยวกับการปฏิบัติ หรือในอีกแง่หนึ่งว่า เป็นการวิจัย

ที่ผสมผสานการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) กับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) รวมทั้งวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ใหม่ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนโดยคณะวิจัยชุมชนและแกนนำชาวบ้านมีส่วนร่วมในการวิจัยทุกขั้นตอน ตั้งแต่ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบและร่วมรับผลประโยชน์ควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางและแก้ปัญหา โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ (Learning Process)

อีกทั้งการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ยังเป็นการวิจัยที่มุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนา องค์กร หน่วยงาน และชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้น เป้าหมายในการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพของบุคคล รวมทั้งส่งเสริมให้บุคคลมีส่วนร่วมในการพัฒนาปรับปรุงองค์กร หน่วยงานและชุมชนที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกด้วยตนเอง กล่าวอีกนัยหนึ่งประชาชนหรือผู้ที่ถูกวิจัยได้รับโอกาสที่จะเป็นผู้ขับเคลื่อนกระบวนการวิจัยไปพร้อม ๆ กับผู้วิจัย ด้วยการมีบทบาทในการคิดริเริ่มวางแผน ร่วมออกความคิด กำหนดทิศทาง และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการดำเนินงานกิจกรรม ตลอดจนข้อเสนอต่าง ๆ ของสมาชิกในกลุ่มหรือผู้วิจัย ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องอยู่บนพื้นฐานของความสมัครใจ และการตัดสินใจต่อโครงการหรือการดำเนินงานวิจัยใด ๆ จะต้องไม่ถูกครอบงำด้วยกรอบแนวคิดจากคนนอกชุมชนหรือผู้วิจัย

ด้วยเหตุนี้จุดเด่นของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม คือการนำวิธีการศึกษาดังกล่าวไปปรับใช้กับสังคมที่มีบริบทที่ซับซ้อน ผู้ถูกวิจัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการวิจัยในแต่ละประเด็นปัญหา รวมถึงส่งเสริมให้บุคคลที่มีส่วนร่วมเกิดการเรียนรู้และพัฒนาด้วยตนเอง ซึ่งแตกต่างจากวิธีวิจัยรูปแบบอื่น ๆ แม้ว่าจะมีเป้าหมายของการวิจัยไปในทิศทางเดียวกันคือ การแก้ไขประเด็นปัญหาในงานวิจัยนั้น ๆ ก็ตาม กล่าวคือ งานวิจัยระยะแรกๆ ของการศึกษาทางสังคมศาสตร์ ผู้วิจัยหรือนักวิชาการเป็นศูนย์กลางของกระบวนการวิจัย ทั้งการตั้งคำถาม การตีความ องค์กรความรู้ที่ได้รับ การแก้ไขปัญหาและการตัดสินใจยิ่งไปกว่านั้นในงานวิจัยบางกรณีจะพบว่าการแทรกแซงจาก องค์กรสถาบันหรือกลุ่มทุน (ผู้ให้ทุนการศึกษา) ซึ่งผลของการดำเนินงานจะตอบสนองกับความต้องการของผู้บริหาร

โดยสรุปความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมคือ การเปลี่ยนแปลงของวิธีคิดจากเดิมที่เน้นตัวผู้วิจัยเป็นศูนย์กลางการศึกษา หรือเน้นความรู้จากผู้เชี่ยวชาญเพียงด้านเดียว กลายมาเป็นการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ที่มีระบบภายใต้ความร่วมมือระหว่างผู้ถูกวิจัยและผู้วิจัย ซึ่งก่อให้เกิดการเรียนรู้กับทั้งสองฝ่าย นำไปสู่การแก้ปัญหาที่ต้นเหตุได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 ที่มาของแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

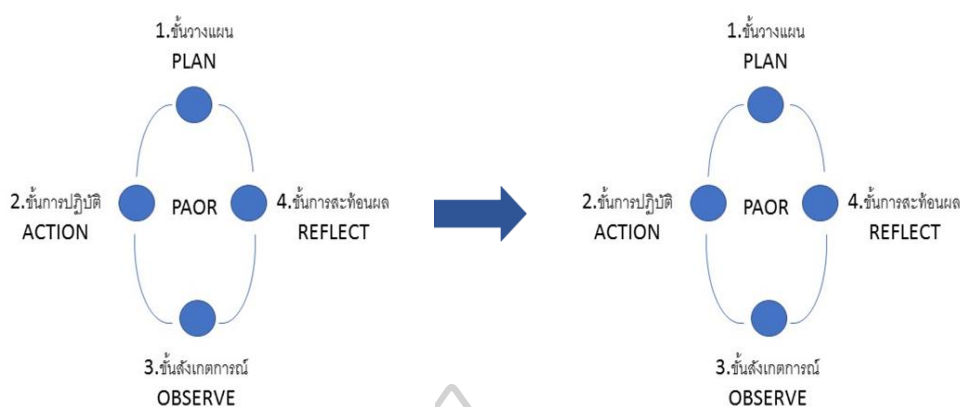
การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) มีรากฐานจากการศึกษาทางสังคมศาสตร์ที่ใช้ทฤษฎีวิพากษ์ ซึ่งเน้นการศึกษาที่แตกต่างจากการวิจัยกระแสหลัก เช่น การให้ความสำคัญต่อประเด็นปัญหาในระดับจุลภาค การศึกษาที่เน้นเฉพาะสาขา เช่น การวิจัยกลุ่มคนชายขอบ เป็นต้น กระทั่งราวปี ค.ศ. 1933 (พ.ศ.2476) John Collier เป็นบุคคลแรกที่ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการในการแก้ไขปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนผิวขาวกับกลุ่มคนอินเดียแดง แต่แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการเกิดขึ้นอย่างเป็นทางการครั้งแรกใน ปี ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2489) โดย Kurt Lewin ในงานด้านจิตวิทยาสังคม ด้วยการศึกษาคณะนักทฤษฎีทางสังคมเข้ากับการปฏิบัติจริง มีลักษณะเป็นวงจรของการศึกษาข้อมูล การวางกรอบแนวคิด การวางแผนปฏิบัติ การปฏิบัติ และการประเมินผล ดำเนินการเป็นวงจรจนกว่าจะแก้ปัญหาหรือได้ความรู้ใหม่เพื่อการแก้ปัญหาได้สำเร็จ กรอบแนวคิดดังกล่าวนี้ในระยะเวลาดังกล่าวเป็นต้นแบบให้กับ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ที่มีองค์ประกอบ ได้แก่ P-A-O-R มีรายละเอียดดังนี้

Plan : ศึกษาสภาพการณ์/ปัญหา และวางแผนเพื่อกำหนดแนวทาง

Act : ปฏิบัติ

Observe : สังเกตผลการปฏิบัติ

Reflect : สะท้อนความคิด ทบทวนอย่างพินิจพิเคราะห์ร่วมกัน ซึ่งอาจนำไปสู่การปรับแผนงานครั้งถัดไปและเริ่มต้นปฏิบัติใหม่อีกครั้ง

ขั้นตอนของการวิจัยนี้เป็นการเชื่อมโยงกันระหว่างการปฏิบัติและการสะท้อนความคิด ซึ่งแตกต่างจากการปฏิบัติตามขั้นตอนเพื่อหาผลลัพธ์ตามกระบวนการทั่วไป ในอีกแง่หนึ่งคือ การวิจัยเชิงปฏิบัติการให้ความสำคัญกับผลลัพธ์ที่จะเป็นตัวชี้วัดถึงการปฏิบัติซ้ำตามแบบแผนเดิมหรือปรับแผนใหม่ เพื่อการปฏิบัติครั้งถัดไปในการแก้ปัญหา ขณะเดียวกันรูปแบบวิธีวิจัยนี้ก็มีคามยืดหยุ่นไม่ตายตัว ซึ่งผู้วิจัยต้องปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และบริบทของประเด็นปัญหาที่ศึกษา ขั้นตอนต่าง ๆ ของแนวทางวิจัยประเภทนี้จึงไม่จำเป็นต้องเรียงเป็นหลักตามขั้นตอน บางครั้งแต่ละขั้นตอนอาจเหลื่อมกันได้ เช่น ในบางกรณีระหว่างการปฏิบัติ (Act) ก็ต้องควบคู่ไปกับการสังเกต (Observe) มากกว่ารอสังเกตผลลัพธ์เพียงอย่างเดียว

อิทธิพลของทฤษฎีวิพากษ์ยังส่งผลให้การวิจัยประเภทนี้แบ่งออกเป็น 2 วิธีวิจัย ได้แก่ practical action research คือการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่มุ่งเน้นการแก้ปัญหาในการปฏิบัติงาน และ critical action research การวิจัยเชิงวิพากษ์ ต่อปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง กระนั้นก็ตามทั้ง 2 วิธีวิจัยนี้ ยังคลี่คลายและถูกปรับใช้เป็นรูปแบบการวิจัยประเภทอื่น ๆ ได้แก่ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ, การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม, การวิจัยเชิงวิพากษ์, การวิจัยเชิงสะท้อน, การวิจัยเชิงตีความ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบร่วมมือ ทั้งนี้ในบรรดาวิธีวิจัยที่กล่าวมา “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม” นับเป็นวิธีวิจัยที่ได้รับการกล่าวถึงมากที่สุด เนื่องจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการวิจัยที่ส่งเสริมกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับปัญหา ให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และสามารถแก้ปัญหาด้วยตนเอง จึงเป็นวิธีวิจัยที่ได้รับการยอมรับว่ามีส่วนในการแก้ไขปัญหาทางสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นสถานะที่เกิดขึ้นกับประเทศกำลังพัฒนาเป็นส่วนมาก

1.3 ทฤษฎีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ดังที่ได้กล่าวข้างต้น การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นแนวทางในการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมที่ผู้วิจัยได้เข้าไปทำการศึกษา ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ความสำคัญของงานวิจัยประเภทนี้คือ การให้บทบาทกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้น ๆ และเป็นผู้ได้รับผลกระทบ (participatory) ซึ่งการวิจัยประเภทนี้จะเกิดประโยชน์ขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในประเด็นหรือปัญหาของการวิจัยมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ด้วยเหตุนี้ทฤษฎีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจึงมีแนวคิดที่ครอบคลุมทั้ง “ผู้วิจัย” และ ผู้ถูกวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1.3.1 สำหรับผู้วิจัย การใช้ทฤษฎีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

อาจมีแนวทางในการดำเนินงานที่แตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับหัวข้อประเด็นปัญหาที่ศึกษาซึ่งคุณสมบัติหรือสาระสำคัญของกรอบคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสามารถจำแนกได้ดังนี้

1.3.1.1 เป็นการศึกษาร่วมกับชุมชนแบบวงจร

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีแนวทางการศึกษาที่มีลักษณะเป็นวงจรประกอบไปด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ การสังเกต การสะท้อนความคิด การวางแผน การปฏิบัติและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แต่ละองค์ประกอบมีรายละเอียดดังนี้

การสังเกต คือ การมองปรากฏการณ์หรือสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษาและพรรณนาตามสภาพความเป็นจริง เพื่อรวบรวมเป็นข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์

การสะท้อนคิด คือ การวิเคราะห์ทำความเข้าใจประเด็นปัญหาระหว่างผู้วิจัยและผู้ถูกวิจัย (ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง/ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย) ผ่านการเข้าร่วมรับฟัง ความคิดเห็นของผู้ถูกวิจัยในการตีความแต่ละมุมมองที่แตกต่างกัน ซึ่งรวมไปถึง “การแลกเปลี่ยน” ความคิดเห็นต่าง ๆ กับผู้อื่นเกี่ยวกับการตีความและการให้ความหมาย ทั้งนี้การแลกเปลี่ยนคือการกระทำใหม่ ๆ หรือความเข้าใจใหม่ ผ่านกระบวนการตั้งคำถาม การลงมือปฏิบัติ

การวางแผน คือ การตั้งคำถาม/ปัญหา หรือในอีกแง่หนึ่งขั้นตอนนี้คือการกำหนดปัญหาวิจัยที่ต้องหาคำตอบอย่างชัดเจน ขณะเดียวกันก็ต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยการระบุถึงแนวทางการดำเนินงานต่าง ๆ ที่เป็นการวางแผนร่วมกับผู้ถูกวิจัย ซึ่งการวางแผนจะช่วยให้การวิจัยดำเนินการต่อไปอย่างมีแนวทางชัดเจนยิ่งขึ้น

การลงมือปฏิบัติ คือ การลงมือกระทำตามสิ่งที่วางแผนเอาไว้อย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งสื่อสารกับผู้อื่นให้เข้าร่วมในแผนการดำเนินงานต่าง ๆ รวมถึงติดตามผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการให้ความร่วมมือของทุกฝ่าย

การแลกเปลี่ยน คือ การนำคำตอบที่ยังไม่มีข้อสรุปจากการดำเนินงานร่วมกัน มาทบทวนและวิเคราะห์ร่วมกับผู้ถูกวิจัย เพื่อหาข้อสรุปร่วมกัน และเพื่อเป็นการวางแผนในวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในวงจรครั้งถัดไป ซึ่งในเชิงทฤษฎีสำหรับรูปแบบการวิจัยนี้ หลักการสะท้อนคิด และ การปฏิบัติ เป็นส่วนที่สำคัญมากต่อผลการวิจัย

1.3.1.2 เป็นวิธีการศึกษาที่อาศัยการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง

การมีส่วนร่วมของผู้ถูกวิจัยในกระบวนการปฏิบัติ การดำเนินงานต่าง ๆ ตลอดจนการสะท้อนผลลัพธ์เป็นสิ่งสำคัญของงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพราะเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นโดยไม่มีการตั้งกฎเกณฑ์หรือเงื่อนไขที่เอื้อต่อผู้วิจัยเพียงฝ่ายเดียว ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคนมีส่วนในการวิจัยทุกขั้นตอนตั้งแต่ การระบุปัญหา การสำรวจ วิเคราะห์ข้อมูล และการลงมือปฏิบัติแก้ปัญหา เพื่อนำไปสู่ผลลัพธ์ของงานวิจัยร่วมกัน ตลอดจนกระบวนการมีส่วนร่วมดังกล่าวยังเป็นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้วิจัยและผู้ถูกวิจัย

1.3.1.3 เป็นการเรียนรู้/ทำงาน อย่างเป็นระบบ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นวิธีการศึกษาอย่างเป็นระบบ ด้วยหลักการและขั้นตอนดำเนินงานต่าง ๆ ที่ผู้ถูกวิจัยมีส่วนร่วมต่อการศึกษา ดังนั้นความรู้หรือผลลัพธ์ที่ได้จากงานวิจัย จึงเป็นความรู้เพื่อ “แก้ปัญหา” มากกว่าความรู้เพื่อความเข้าใจ กล่าวคือ เป็นความรู้ที่สร้างขึ้นภายใต้ความร่วมมือของผู้ถูกวิจัย (ประชาชนในพื้นที่/กลุ่มคนชายขอบ ฯลฯ) ซึ่งจะเป็นผู้รับประโยชน์ในการนำความรู้หรือผลลัพธ์ที่ได้จากงานวิจัยไปแก้ปัญหาได้โดยตรง กล่าวอีกนัย การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการสร้างความรู้/แก้ไขปัญหา ที่สอดคล้องกับ การใช้ความรู้/ผลลัพธ์ของงานวิจัย

1.3.1.4 เป็นงานวิจัยที่มีวิถีวิทยาแบบพลวัต

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีแนวทางในการศึกษาที่ยืดหยุ่นมาก และไม่มีหลักการตายตัว เนื่องจากประเด็นปัญหาหรือกรณีศึกษา แต่ละกรณีต่างมีเงื่อนไข ปรากฏการณ์ บริบท ที่แตกต่างกันรวมไปถึงประวัติศาสตร์หลังของผู้วิจัยด้วยเช่นกัน ดังนั้นการรวบรวมข้อมูล การเก็บข้อมูล จึงขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ของประเด็นปัญหาหรือกรณีศึกษา

1.3.1.5 เป็นงานวิจัยที่ส่งเสริมการพัฒนา

กระบวนการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นการวิจัยอย่างต่อเนื่อง ซึ่งผู้ที่มีส่วนร่วมหรือผู้ถูกวิจัย สามารถพัฒนาองค์ความรู้ของตนเองและร่วมแก้ไขปัญหาหรือประเด็นวิจัย โดยการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ทักษะ ตลอดจนวิธีคิดต่าง ๆ ระหว่างผู้วิจัยและผู้ถูกวิจัย อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

1.3.1.6 เป็นการมองปัญหาตามสภาพความเป็นจริง

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการมองปัญหาหรือประเด็นวิจัยภายใต้บริบทและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง เพื่อให้เกิดความเข้าใจต่อปัญหาหรือประเด็นวิจัยที่ถูกต้อง ซึ่งจะนำไปสู่การศึกษาและการแก้ไขปัญหาในเชิงลึกอย่างเหมาะสม

1.3.2 ฝ่ายผู้ถูกวิจัย หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ฝ่ายผู้ถูกวิจัยถือว่ามีบทบาทสำคัญต่องานวิจัยประเภทนี้เป็นอย่างมาก นัยหนึ่งอาจเทียบเท่าได้กับผู้วิจัย เนื่องจากผู้วิจัยไม่ได้เป็นผู้ศึกษาปัญหาอยู่ฝ่ายเดียวแต่ยังต้องร่วมมือและศึกษาปัญหาไปพร้อม ๆ กับผู้ถูกวิจัยด้วยเช่นกัน ดังนั้นกรอบแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจึงเปิดโอกาสให้ผู้ถูกวิจัยมีบทบาท/ส่วนร่วม ดังนี้

1.3.2.1 การรับรู้ข่าวสาร

ประชาชน ผู้ถูกวิจัยหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ต้องได้รับการแจ้งรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น โดยการแจ้งข่าวสารนั้นจะต้องเริ่มก่อนการดำเนินงาน

1.3.2.2 การปรึกษาหารือ

การปรึกษาหารือระหว่างผู้วิจัยและผู้ถูกวิจัย นอกเหนือจากจะเป็นการทำความเข้าใจและข้อตกลงร่วมกันแล้ว ยังเป็นการฟังความเห็น ข้อเสนอแนะ และแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน เพื่อที่จะได้เกิดองค์ความรู้เพิ่มขึ้นทั้งสองฝ่าย

1.3.2.3 การร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็น

เป็นกระบวนการเพื่อระดมความคิดเห็นของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง นำเสนอข้อมูลอย่างเปิดเผยไม่ปิดบังข้อมูล รวมถึงเป็นการใช้เวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจ ซึ่งการประชุมรับฟังความคิดเห็นก็มีหลายรูปแบบ เช่น การประชุมในระดับชุมชน การประชุมทางวิชาการ เป็นต้น

1.3.2.4 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

เป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของผู้วิจัย โดยให้เป็นผู้ตัดสินใจต่อประเด็นปัญหานั้น ๆ ซึ่งอาจกระทำโดยการเลือกตัวแทนของกลุ่มผู้วิจัยเข้าไปเป็นกรรมการที่ร่วมในการตัดสินใจหรือการดำเนินงาน

เมื่อสรุปทฤษฎีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ทั้งในส่วนของผู้วิจัย และผู้ถูกวิจัย สามารถสรุปออกมาเป็นตารางได้ดังนี้

ผู้วิจัย	ผู้ถูกวิจัย
- การศึกษาร่วมกับชุมชนแบบจริงจัง	- การรับรู้ข่าวสาร
- วิธีการศึกษาที่อาศัยการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง	- การปรึกษาหารือ
- การเรียนรู้/ทำงาน อย่างเป็นระบบ	- การร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็น
- การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีลักษณะที่มีวิธีวิทยาแบบพลวัต	- การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
- ส่งเสริมการพัฒนา	
- มองปัญหาในงานศึกษาตามสภาพความเป็นจริง	

ตารางแสดงบทบาทของผู้วิจัยและผู้ถูกวิจัยตามทฤษฎีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

นอกจากนี้บทบาทของผู้วิจัยที่ได้กล่าวมาในข้างต้น เป็นภาพสะท้อนของการมีส่วนร่วมในงานวิจัยในขั้นตอนต่าง ๆ โดยนักวิชาการได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับขั้นตอนของการมีส่วนร่วม ที่เน้นย้ำถึงผู้ถูกวิจัยต้องมีส่วนร่วมกับกระบวนการศึกษา/วิจัย ทุกขั้นตอน นับตั้งแต่การวางแผนริเริ่มโครงการ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่อความเห็นหรือข้อเสนอแนะ การกำหนดปัญหาและแนวทางการศึกษา การร่วมปฏิบัติงานตามแนวทางที่วางแผนไว้ การมีส่วนร่วมในการประเมินผลงานและให้ความเห็น

เกี่ยวกับผลลัพธ์ภายหลังการดำเนินโครงการ ดังนั้นทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จึงมีสัมพันธ์ด้วยกันหมดเสมือนเป็นกลไกที่ต้องขับเคลื่อนไปพร้อม ๆ กัน ในกรณีที่เป็นงานวิจัยเกี่ยวข้องกับชุมชน สามารถจำแนกออกเป็นองค์ประกอบดังแนวคิดของ สุรางค์ จันทวานิช (2531) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในแง่บุคคลไว้ว่า การปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนั้นเป็นการผสมผสานความรู้เชิงทฤษฎีความรู้ และประสบการณ์ของผู้ถูกวิจัย ดังนั้น การดำเนินการและผลของการวิจัยจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย ซึ่งในการวิจัยเชิงปฏิบัติการนี้ ประกอบไปด้วยบุคคล 3 ฝ่าย ได้แก่

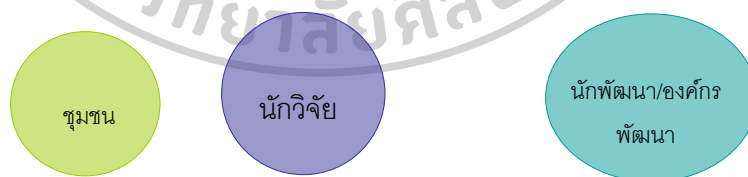
1. บุคคลเป้าหมาย (ผู้ถูกวิจัย) อาจเป็นผู้แทนของกลุ่มบุคคลเป้าหมาย หรือชุมชนที่จะทำการศึกษา ซึ่งถือว่าคนในชุมชนหรือกลุ่มนั้น ซึ่งเป็นผู้ที่มีข้อมูลเกี่ยวข้องกับตนเองดีที่สุด

2. นักวิจัย (ผู้วิจัย) เป็นผู้แทนของนักวิชาการที่มีความสนใจในการวิจัยและพัฒนา ซึ่งถือว่าเป็นคนนอกชุมชน ขณะเดียวกันนักวิจัยก็เป็นผู้มีความรู้และความเชี่ยวชาญทางด้านแนวคิด ทฤษฎี และระเบียบวิธีการวิจัย

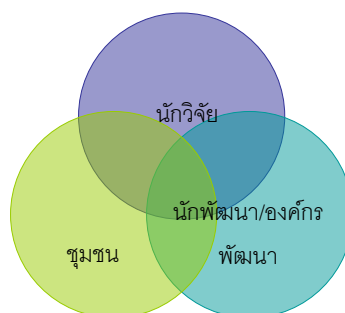
3. นักพัฒนา เป็นกลุ่มผู้มีความรู้และมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนา ซึ่งมักจะเป็นผู้แทนของฝ่ายรัฐบาลหรือองค์กรพัฒนาเอกชน ซึ่งแม้ว่าเป็นคนนอกเช่นเดียวกับผู้วิจัย แต่ก็นับว่าเป็นบุคคลที่ค่อนข้างจะใกล้ชิดกับบุคคลเป้าหมายของการพัฒนาหรือบุคคลกลุ่มแรก (ผู้ถูกวิจัย) มากที่สุด ซึ่งบางครั้งในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นักวิจัยและนักพัฒนาอาจเป็นบุคคลเดียวกันก็ได้

แผนภาพแสดงความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้าน นักวิจัย นักพัฒนาหรือเอกชนก่อนและหลัง

ก่อนทำPAR

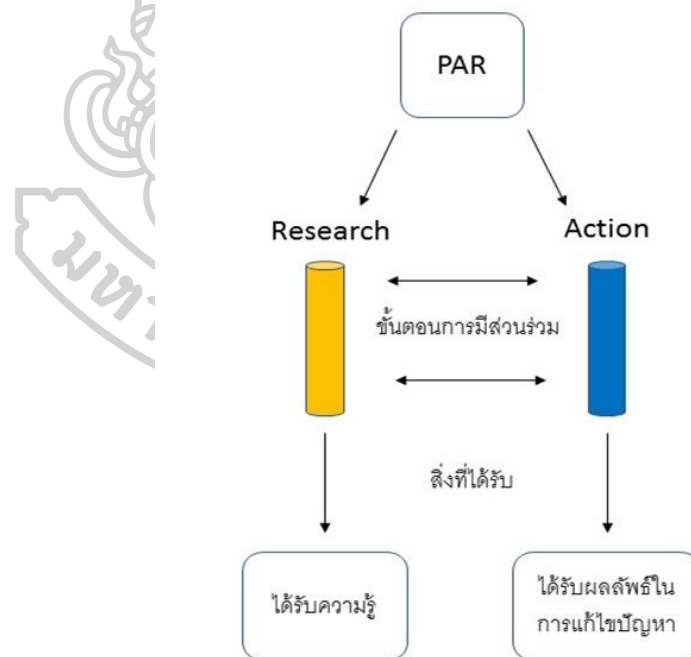

หลังทำPAR

จากแผนภาพดังกล่าวข้างต้น สุภางค์ จันทวานิช (2531) อธิบายไว้ว่า วงกลมแต่ละวง คือโลกทัศน์หรือวิธีการมองปัญหาของคนแต่ละกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ซึ่งวิธีการมองนี้ย่อมแตกต่างกับไปตามกรอบแนวความคิดที่แต่ละบุคคลยึดถือ ซึ่งภายหลังจากที่มีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมแล้ว บุคคลทั้งสามกลุ่ม ซึ่งประกอบด้วยนักวิจัย ชาวบ้านหรือบุคคลกลุ่มเป้าหมายและนักพัฒนา จะมีความเข้าใจถึงปัญหาและความเข้าใจร่วมกันในการพัฒนาซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญสำหรับความสำเร็จในการพัฒนา และเป็นจุดเริ่มต้นของโครงการต่าง ๆ ของชุมชนและปฏิบัติงานสามารถเป็นไปได้โดยมีประสิทธิภาพ

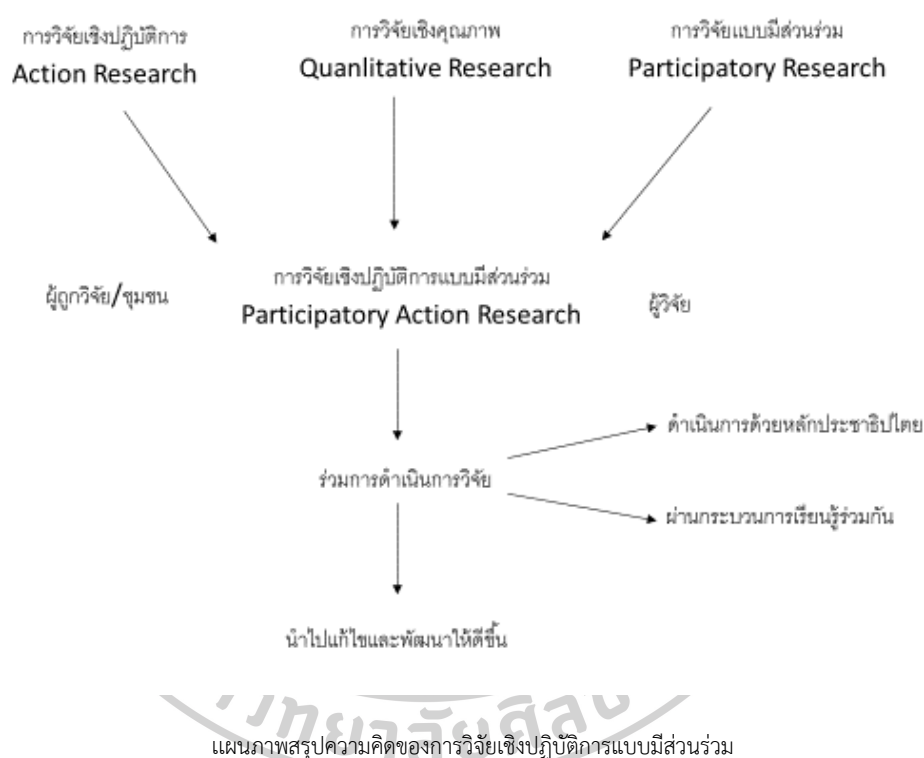
จากองค์ประกอบทั้ง 3 คำที่กล่าวมาข้างต้นนั้นสามารถมองได้ความเชื่อมโยงของกันจากคำกล่าวของ **นิตยา เงินประเสริฐศรี** ว่าวงจรของการวิจัย (Research) จะเชื่อมโยงวงจรของการกระทำ (Action) กันในแนวคู่ขนานในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการวิจัยจะเป็นตัวเสริมสร้างข้อมูลต่าง ๆ รวมทั้งสอดคล้องกลมกลืนกับลักษณะของการกระทำ (Action) และในแต่ละขั้นตอนนั้นมีการมีส่วนร่วมเกิดขึ้น ซึ่งจะช่วยให้การสร้างองค์ความรู้ได้จากกระบวนการวิจัย) และผลที่ได้ระยะยาว(มาจากการกระทำ) มีความถูกต้องและเป็นไปได้ ดังรูปที่สรุปมา

แผนภาพแสดงองค์ประกอบของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ทั้งบทบาทของผู้วิจัยและผู้ถูกวิจัยภายใต้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม อาจสะท้อนให้เห็นได้จากการนำไปปรับใช้กับงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเช่น งานของ

มะลิ วิมาโน (2547) ที่กล่าวถึงประเด็นว่าการวิจัยรูปแบบนี้เป็นการสร้างความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาของชุมชนเพื่อหาทางแก้ปัญหาในการดำรงชีวิต ผู้ร่วมวิจัยจึงต้องให้ความสำคัญและเคารพต่อภูมิปัญญาของชุมชน โดยยอมรับว่าชุมชนมีความรู้และมีการสร้างความรู้ของตนเอง ไม่นำประสบการณ์จากภายนอกของตนไปชี้แนะให้ชาวบ้านโดยตรง ควรส่งเสริมให้ชุมชนสามารถวิเคราะห์ปัญหาตลอดจนแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน จึงสรุปว่าแนวคิดพื้นฐานของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมได้ดังภาพ

จะเห็นว่าในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจะมีผู้เกี่ยวข้องอย่างน้อย 2 ส่วนคือผู้วิจัยและผู้ถูกวิจัย หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย(ชุมชน)ได้ร่วมกันดำเนินกระบวนการวิจัยเพื่อการพัฒนา แก้ไขปรับปรุงปัญหาที่มีอยู่ไปในทางที่ดีขึ้นซึ่งหลักสำคัญคือจะเน้นการดำเนินการด้วยหลักประชาธิปไตยที่เคารพสิทธิของทุกคนที่เท่าเทียมกัน เชื่อว่าการร่วมกันพัฒนาผ่านกระบวนการเรียนรู้ขั้นตอนต่าง ๆ จะสามารถพัฒนาศักยภาพของชุมชนเองเพราะเป็นสิ่งที่มาจากชุมชนเองทั้ง ความรู้ ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชน สิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่การจัดการที่ยั่งยืนและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในที่สุด

อย่างไรก็ตามแม้ว่าการศึกษาด้วยวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จะเป็นการดำเนินงาน/โครงการที่สัมพันธ์กันระหว่างผู้วิจัยและผู้ถูกวิจัย แต่ในความเป็นจริงแล้วปัจจัยและ

เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับ สังคม เศรษฐกิจ การเมือง สภาพแวดล้อมและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร เป็นปัจจัยที่ทำให้ระดับการมีส่วนร่วมของผู้ถูกวิจัยมีความแตกต่างกันในงานวิจัยหรือการดำเนินโครงการในแต่ละเรื่อง ซึ่งแบ่งระดับของการมีส่วนร่วมได้ดังนี้

- การมีส่วนร่วมแบบชายขอบ : เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน กล่าวคือ ฝ่ายหนึ่งรู้สึกด้อยกว่า มีทรัพยากรหรือมีความรู้ด้อยกว่าอีกฝ่ายหนึ่งเป็นต้น

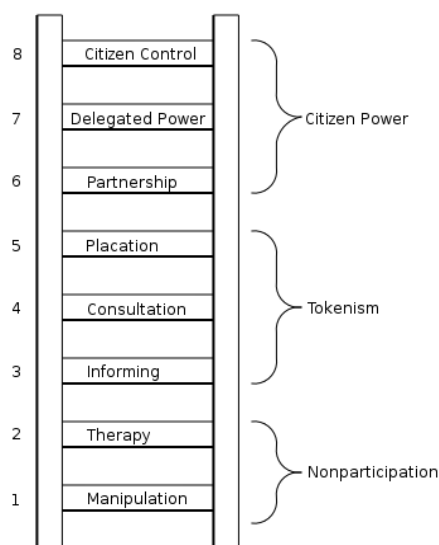
- การมีส่วนร่วมแบบบางส่วน : เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากการกำหนดนโยบายของรัฐ โดยไม่รู้จักความต้องการของประชาชน ดังนั้นประชาชนในฐานะผู้ถูกวิจัยหรือผู้รับมอบนโยบาย/โครงการต่าง ๆ จึงได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมบางส่วนบางเรื่องเท่านั้น

- การมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ : เป็นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการวิจัยหรือการดำเนินโครงการต่าง ๆ ที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมต่อการขับเคลื่อนกระบวนการวิจัยหรือโครงการ พร้อม ๆ กับการแลกเปลี่ยน และการพัฒนาองค์ความรู้ของผู้ถูกวิจัยเพื่อแก้ปัญหาด้วยตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ การแบ่งระดับการมีส่วนร่วมทั้ง 3 ระดับนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของ อาร์นสไตน์ (Arnstein) ได้มองถึงความสำคัญในแต่ละขั้นของการมีส่วนร่วม ในแง่อำนาจการตัดสินใจที่เป็นของประชาชนที่ให้ความสำคัญต่ออำนาจในการตัดสินใจและเห็นว่าการมีส่วนร่วมมีลักษณะเป็นรูปของบันไดการมีส่วนร่วม 8 ขั้นดังนี้

ขั้นต่ำ ระดับ 1 - 2 คือ การมีส่วนร่วมเทียมหรือไม่มีส่วนร่วม : ขั้นที่ 1 (Manipulation ขั้นถูกกระทำ) เป็นขั้นที่ประชาชนเข้าไม่ถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริงในการตัดสินใจ ในกรณีนี้จะมีกลุ่มบุคคลจำนวนน้อยที่อยู่ในอำนาจเท่านั้น ทำหน้าที่ตัดสินใจ โดยไม่มีการพูดถึงเนื้อหา วิธีการของการตัดสินใจ หรือตำแหน่งและอำนาจหน้าที่ของผู้มีอำนาจตัดสินใจนั้น ส่วนในขั้นที่ 2 (Therapy ขั้นชี้แจง) สร้างขึ้นมาเพื่อที่จะทดแทนการมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือควบคุมโครงการ แต่จะช่วยให้ผู้กุมอำนาจอยู่ดำเนินการให้การศึกษาหรือ ชี้แจงแก่ผู้ที่เข้าร่วม

ขั้นกลาง ระดับ 3 - 5 คือ การมีส่วนร่วมบางส่วน : โดยขั้นที่ 3 (Informing ขั้นให้ข้อมูลข่าวสาร) และขั้นที่ 4 (Consultation ขั้นปรึกษาหารือ) อำนาจของความเห็นหรือข้อคิดของประชาชนมีมากขึ้น แต่ไม่รับประกันว่าความคิดเห็นเหล่านั้นจะได้รับความสนใจจากผู้ที่มีอำนาจเต็ม และเมื่อการมีส่วนร่วมถูกจำกัดอยู่ที่ระดับเหล่านี้ จึงไม่มีทางที่จะทำการเปลี่ยนแปลง หรือบอกได้ว่า การยอมให้คนไร้อำนาจ ให้คำแนะนำได้ แต่ก็ยังไม่มีสิทธิในการตัดสินใจ

ขั้นสูง ระดับ 6 - 8 คือ อำนาจในการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมากขึ้น : การเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมในการเจรจาเพื่อผลได้ผลเสียกับผู้ที่มีอำนาจมากขึ้น ในขั้นที่ 6 (Partnership ขั้นหุ้นส่วน) ซึ่งสามารถเข้าร่วมในการเจรจาเพื่อผลได้ผลเสีย กับผู้ที่มีอำนาจดั้งเดิม ส่วนในขั้น 7 (Delegated Power ขั้นใช้อำนาจผ่านตัวแทน) และขั้นที่ 8 (Citizen Control ขั้นควบคุมโดยประชาชน) เป็นการใช้อำนาจตัดสินใจของประชาชนโดยผ่านตัวแทนหรือประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจนั่นเอง สามารถสรุปการอธิบายขั้นต่างๆ ได้ดังภาพ

ภาพบันไดขั้นการมีส่วนร่วม 8 ขั้นของอาร์นสไตน์ (Arnstein)

ที่มา : Source: Arnstein, S. (1969) 'A ladder of citizen participation', *Journal of the American Institute of Planners* 35.4: 216-224

ในการแบ่งความสำคัญในแต่ละขั้นของการมีส่วนร่วมอีกแนวคิดของ อาร์นสไตน์ สามารถแบ่งออกได้ 4 ประเภทตามลักษณะของการปฏิบัติการ ซึ่ง 4 ประเภทนี้มีความต่อเนื่องกัน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมแบบถูกกระทำ (Passive Participation) เป็นขั้นเริ่มต้นที่ยอมรับการเข้าถึงผลประโยชน์ที่เป็นรูปธรรม หรือ บริการอำนวยความสะดวกซึ่งไม่เคยมีมาก่อน
2. การมีส่วนร่วมแบบสะท้อนการถูกกระทำ (Passive/ Reflective Participation) เป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องจากขั้นที่ 1 เป็นการมีส่วนร่วมทางการศึกษาบางประการที่จะสามารถช่วยให้ประชาชนเข้าใจสาเหตุต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหา

3. การมีส่วนร่วมแบบกระตือรือร้น (Active Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกี่ยวกับองค์กรหรือบุคคลระดับพื้นฐาน(Grass Roots) ที่เป็นรับประโยชน์จากโครงการหรือการพัฒนา เป็นการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของบุคคลในระดับกว้างๆ ที่เกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบด้วย
4. การมีส่วนร่วมแบบสะท้อนความกระตือรือร้น (Active Reflective Participation) เป็นการเสริมต่อจากขั้นการมีส่วนร่วมแบบกระตือรือร้น เป็นการสะท้อนหรือประเมินเกี่ยวกับข้อจำกัด หรือทางเลือกต่าง ๆ ของโครงการ/การพัฒนา ภายใต้เงื่อนไขเดิมที่มีอยู่ รวมไปถึงลักษณะทั่วไปของสังคมที่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วม โดยเน้นการเข้าร่วมตั้งแต่การศึกษา การตัดสินใจไปจนถึงการประเมินและควบคุม

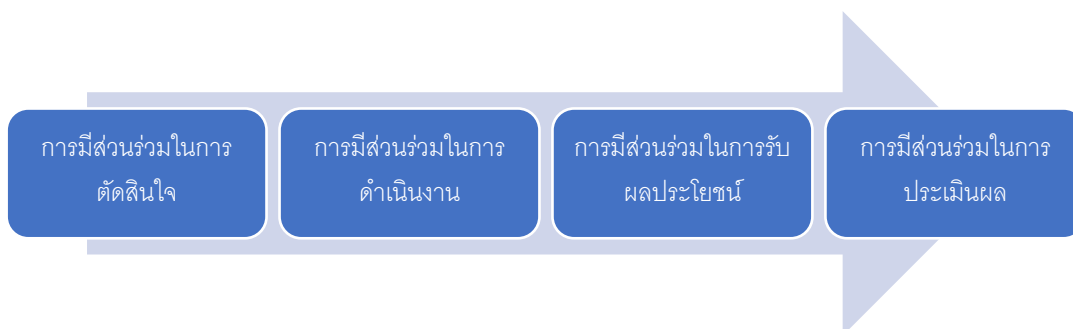
แนวคิดที่อาร์นสไตน์ได้กล่าวถึง นั้นเป็นการให้ความสำคัญกับผู้ถูกวิจัยในแต่ละขั้นตอนของการมีส่วนร่วมตั้งแต่การมีส่วนร่วมแบบเป็นฝ่ายถูกกระทำไปจนถึงการเป็นผู้กระทำโดยตนเองส่วน **โคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff, 1979 : 6)** ได้จำแนกถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมไว้ 4 ขั้นตอน ซึ่งเป็นการมองความสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยและผู้ถูกวิจัยไว้ดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ : ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้น ประการแรกสุดคือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ จากนั้นจึงเลือกนโยบายและประชาชนที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่การตัดสินใจช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผนและการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน : จะได้มาจากคำถามที่ว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงาน และประสานงาน การให้ความช่วยเหลือด้านแรงงานหรือข้อมูล เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ : ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์สั้น จากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ในทางบวก และผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคม

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล : การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้น สิ่งที่ทำสำคัญที่จะต้องสังเกต คือ ความเห็น ความชอบ และความคาดหวัง ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้

แผนภาพแนวทางการมีส่วนร่วมตามทฤษฎีของ โคเฮน และอัทซอพ

ดังนั้นรูปแบบของการมีส่วนร่วมจึงมีหลายระดับ หลากหลายรูปแบบ ตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผนวิธีการในการดำเนินการ การประชุมปรึกษาหารือร่วมกันเพื่อเสนอวิธีการแก้ไขปัญหาในการนำไปสู่การดำเนินกิจกรรมจนจบโครงการ กระบวนการมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพได้ ต้องอาศัยความเสมอภาคและความสามารถในการมีส่วนร่วมของคนในสังคมเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีต่อไป

1.4 วิธีการศึกษาของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

วิธีการเก็บข้อมูลสำหรับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีหลายวิธี ผู้วิจัย และผู้ร่วมวิจัยต้องพิจารณาตามความเหมาะสมของสภาพพื้นที่ บริบทและปรากฏการณ์ต่าง ๆ เพื่อวางแผนการดำเนินโครงการ/วิจัยได้อย่างรอบคอบและรัดกุม และขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีความสำคัญดังนี้

1.4.1 การตั้งประเด็นคำถามวิจัย

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจะไม่มีการตั้งคำถามที่คิดขึ้นเองจากผู้วิจัย(คนนอก) ก่อนการเก็บข้อมูลประเด็นปัญหาวิจัย รวมทั้งการกำหนดเป้าหมาย/วัตถุประสงค์และสมมติฐานด้วยเช่นกัน เนื่องจากคำถามหรือประเด็นปัญหาในการวิจัยจะต้องเริ่มต้นจากปัญหาของผู้ถูกวิจัย เช่น ปัญหาที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชาวบ้าน ปัญหาภายในชุมชน ฯลฯ ดังนั้นผู้วิจัยและผู้ถูกวิจัยจึงต้องร่วมมือกันแลกเปลี่ยนข้อมูล ตัดสินใจและวางแผนแนวทางแก้ไข ปัญหา

1.4.2 การเก็บข้อมูล

โดยทั่วไปนักวิจัยจะใช้วิธีการเก็บข้อมูลที่หลากหลายอย่างน้อย 3 วิธี เพื่อให้เป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้รับในแต่ละวิธีมีความสัมพันธ์กันอย่างไร วิธีของการเก็บข้อมูลได้แก่ การ

สนทนากลุ่ม การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การบันทึกภาคสนาม การสัมภาษณ์ การบันทึกประจำวัน การใช้แบบสอบถามและการสำรวจ วิธีดังกล่าวนี้เป็นวิธีที่นิยมใช้ในงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม แต่ละวิธีต่างก็จะมีแนวทางในการได้ข้อมูลที่แตกต่างกัน เช่น การสัมภาษณ์ เป็นการสอบถามบุคคล(ผู้ถูกวิจัย) ซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์ในเรื่องนั้น ๆ ได้อธิบายหรือเล่าให้ฟังถึงประเด็นปัญหา ผ่านมุมมองของผู้ถูกวิจัย ขณะเดียวกันการสัมภาษณ์ยังเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่างผู้วิจัยและผู้ถูกวิจัย

ขณะที่การสนทนากลุ่ม (หรือการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม) เป็นรูปแบบในการสนทนา ระหว่างผู้วิจัยกับผู้ถูกวิจัยเป็นจำนวนหลายคนในคราวเดียวเพื่อการรวบรวมข้อมูล ผู้ถูกวิจัยที่ร่วมสนทนาจะต้องเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเด็นที่กำลังศึกษา ซึ่งตลอดการสนทนาผู้วิจัยจะต้องเปิดโอกาสให้ทุกคนที่ร่วมสนทนาได้แสดงความคิดเห็นตลอดการสนทนา นัยหนึ่งการสนทนากลุ่มไม่เพียงแต่เป็นการระดมความคิดเห็นเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังช่วยให้เกิดการยอมรับและเคารพซึ่งกันและกันอีกด้วย

นอกจากนี้การเก็บข้อมูลในวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมยังต้องคำนึงถึงปัจจัยของการได้มาซึ่งข้อมูลในงานวิจัย ประกอบไปด้วย บุคคลที่ให้ข้อมูล และ ความหลากหลายของแหล่งข้อมูล กล่าวคือ บุคคลที่ให้ข้อมูลนอกเหนือจากผู้ถูกวิจัยแล้ว การขอความร่วมมือจากผู้ที่มีประสบการณ์หรือมีความเชี่ยวชาญในแต่ละสาขาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาวิจัย ก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งในการได้ข้อมูลเชิงลึกและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ส่วนความหลากหลายของแหล่งข้อมูลนั้น นอกเหนือจากการสัมภาษณ์ผู้ถูกวิจัยด้วยวิธีการเก็บข้อมูลต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวไปในข้างต้นแล้ว การใช้ข้อมูลประเภทเอกสาร ภาพถ่าย สถานที่ สภาพแวดล้อมของพื้นที่ ก็ยังเป็นส่วนที่ช่วยเติมเต็มงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมด้วยเช่นกัน

1.4.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นั้น จะให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ร่วมกันในพื้นที่ โดยที่ไม่จำเป็นจะต้องวิเคราะห์และตีความโดยใช้หลักเกณฑ์ใด (เช่น การเก็บข้อมูลเชิงสถิติ) เป็นบรรทัดฐานตายตัว กล่าวคือ การวิเคราะห์ข้อมูลควรใช้เทคนิคที่ไม่ซับซ้อน เพื่อให้กลุ่มผู้ถูกวิจัยเข้าใจได้ง่ายและสามารถ “มีส่วนร่วมได้” เช่น การเขียนผังลำดับเหตุการณ์ เป็นต้น ขณะเดียวกันการนำเสนอข้อมูลไม่จำเป็นต้องนำเสนอในรูปแบบของเอกสารทางวิชาการเพียงอย่างเดียว อาจเลือกการจัดเสวนาที่ผู้ถูกวิจัยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคนสามารถร่วมงานได้

2. ทฤษฎีการพัฒนาชุมชน

2.1 ความหมายของทฤษฎีการพัฒนาชุมชน

นิยามเกี่ยวกับชุมชนนั้นแบ่งออกได้เป็น 3 ประการ ได้แก่ ประการแรก ชุมชน หมายถึง การรวมตัวกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กันตามบรรทัดฐานทางสังคม มีความผูกพัน มีความเป็นปึกแผ่น และอาจจะหมายถึงกลุ่มบุคคลที่มีสายสัมพันธ์ใกล้ชิดกันทั้งในมิติความสัมพันธ์แบบเครือญาติและมิติความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม ประการที่สอง ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แห่งใดแห่งหนึ่ง เช่น ละแวกบ้าน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด เป็นต้น และประการที่สาม ชุมชน หมายถึง องค์การและขบวนการทางสังคม ที่มีวัตถุประสงค์แน่ชัด และรวมกันในระยะเวลานานพอสมควร จนเกิดระบบความสัมพันธ์และความผูกพันกันขึ้น เช่น องค์การชุมชน องค์การท้องถิ่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มผลประโยชน์ เป็นต้น

ส่วนการพัฒนาชุมชนนั้น หมายถึง กระบวนการพัฒนาและส่งเสริมให้ คนและกลุ่มคนที่อยู่ในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน โดยการดำเนินงานหรือโครงการตามแผนที่วางไว้ รวมทั้งใช้การมีส่วนร่วมทั้งจากคนภายในชุมชนและคนภายนอกชุมชน นิยามดังกล่าวนี้จะใกล้เคียงกับนิยามของนักสังคมวิทยา ที่กล่าวว่าการพัฒนาชุมชนคือการเปลี่ยนแปลงมนุษย์และสังคมมนุษย์ให้ดีขึ้น แต่ความแตกต่างคือ นักพัฒนาชุมชนจะเน้นเรื่องของ ความร่วมมือของคนในชุมชนและการได้รับผลประโยชน์ร่วมกันจากการพัฒนาชุมชน

อย่างไรก็ตามทฤษฎีการพัฒนาชุมชนก็ยังคงมีข้อวิพากษ์จากนักวิชาการด้านสังคมศาสตร์ อาทิ สนธิ สมัครการ (2538) มองว่ากระบวนการพัฒนาชุมชนเป็นการดำเนินงานเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับตัวบุคคล หรือราษฎรซึ่งเป็นเป้าหมายของการพัฒนามากกว่าการมุ่งพัฒนาด้านวัตถุต่าง ๆ อาจกล่าวได้ว่าถ้าการพัฒนาชุมชนได้ผลลัพธ์ที่ดีนั้น ราษฎรจะมีทัศนคติค่านิยม และพฤติกรรมใหม่ ๆ เกิดขึ้น และมีแนวโน้มจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างถาวร ขณะที่ ไชยรัตน์ เจริญสินโอสการ (2554) ได้แสดงความเห็นต่อผลเสียของการพัฒนาชุมชน กล่าวคือ หากการพัฒนาชุมชนยึดหลักรัฐชาติเป็นศูนย์กลาง จะก่อให้เกิดแนวคิดในการมองแบบคู่ตรงข้ามระหว่างเมืองกับชนบทว่า การเมืองแบบเก่าที่มีรัฐประชาชาติเป็นศูนย์กลางนั้น ไม่มีพื้นที่ให้กับความเป็นท้องถิ่นแต่กลับมองท้องถิ่นว่าเป็นสิ่งที่ไม่มีศักยภาพและเป็นสิ่งที่เหนี่ยวรั้งการพัฒนา ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องถูกสลายและผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของรัฐภายใต้ข้ออ้างของ “ความเป็นชาติ” เดียวกัน ส่งผลให้ชุมชนมองการพัฒนาว่าเป็นสิ่งที่โหดร้าย จึงทำให้เกิดการต่อสู้เพื่อเรียกร้องอิสระของความเป็นท้องถิ่น

2.2 ความเป็นมาของการพัฒนาชุมชน

แนวคิดการพัฒนาชุมชนเกิดขึ้นมาในช่วงปี ค.ศ. 1948 (พ.ศ. 2491) ซึ่งเป็นช่วงภายหลังจากเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 เนื่องด้วยการตื่นตัวของประเทศอาณานิคมที่ต้องการปกครองตนเอง เมื่อได้รับเอกราชแล้ว มีประเทศกำลังพัฒนาจำนวนไม่น้อยได้นำแนวคิดการพัฒนาชุมชนไปปรับใช้เพื่อการพัฒนาประเทศ ขณะเดียวกันองค์การสหประชาชาติได้สนับสนุนการพัฒนาชุมชนกับประเทศต่าง ๆ ที่พึ่งแยกตัวเป็นเอกราช เพื่อแก้ปัญหาภายในประเทศนั้น ๆ ทั้งนี้ได้มีการกำหนดความหมายหลักการและแนวทางการดำเนินงานของทฤษฎีพัฒนาชุมชนขึ้นเพื่อความเป็นสากล พร้อมกับกำหนด “ทศวรรษแห่งการพัฒนา” ระหว่างปี ค.ศ. 1960 – 1969 เป็นครั้งแรก และระหว่างปี ค.ศ. 1970 – 1979 เป็นช่วงทศวรรษที่สองแห่งการพัฒนา ติดต่อกันอีกด้วย

2.3 ทฤษฎีการพัฒนาชุมชน

ทฤษฎีการพัฒนาชุมชนมีฐานคิดจากความเชื่อมั่นในศักยภาพของมนุษย์ กล่าวคือ มนุษย์ทุกคนต่างมีความสามารถของตนเอง และมีสิทธิ ความเสมอภาคในการกระทำสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งการได้รับความยุติธรรม อิสรภาพ จากคนในสังคม ดังนั้นการพัฒนาชุมชนจึงเป็นการพัฒนาความคิดและความสามารถของบุคคลให้เพิ่มมากขึ้น โดยการให้ความรู้ผ่านการศึกษาหรือการทำงานเป็นกลุ่ม ด้วยฐานคิดดังกล่าวส่งผลให้ทฤษฎีพัฒนาชุมชนมีสาระสำคัญดังนี้

2.3.1 ทรัพยากรที่สำคัญที่สุดคือ “คน” หรือสมาชิกในชุมชน

คนในชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่บ่งบอกถึงสภาพชุมชน ดังนั้นการพัฒนาชุมชนจึงต้องใช้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ด้วยการส่งเสริมความรู้ ทักษะ ให้กับคนในชุมชนสามารถดำรงชีวิตและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเองเป็นหลัก

2.3.2 การมีส่วนร่วมของประชาชน

เป็นการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผนตลอดจนการปฏิบัติงาน เพราะการพัฒนานั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับคนในชุมชน ดังนั้นจึงต้องอาศัยความร่วมมือของคนในชุมชนเป็นหลักสำคัญในการขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนา

2.3.3 ความสามารถในการพึ่งพาตนเองของชุมชน

การพัฒนาของชุมชนต้องส่งเสริมให้เกิดความสามารถในการพึ่งพาตนเอง เว้นเสียแต่ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นเกินขีดความสามารถในการแก้ปัญหาด้วยตนเองต้องพึ่งพาคบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกช่วยแก้ปัญหา ทั้งนี้การพัฒนาเพื่อส่งเสริมให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้นั้นก็เพื่อให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน

2.3.4 การพัฒนาทรัพยากรในชุมชน

เป็นการพัฒนาชุมชนเพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนโดยไม่หวังพึ่งทรัพยากรจากชุมชนอื่น เนื่องจากชุมชนอื่นต่างก็มีความจำเป็นในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ด้วยเช่นกัน

2.3.5 การพัฒนาชุมชนต้องเกิดขึ้นจากคนในชุมชน

การพัฒนาชุมชนต้องเกิดขึ้นจากความต้องการที่แท้จริงของคนในชุมชน ไม่ใช่การถูกกำหนดโดยบุคคลภายนอกชุมชน ดังนั้นการดำเนินงานจึงต้องเป็นคนที่คนในชุมชนรับผิดชอบเป็นหลัก ส่วนหน่วยงานอื่น ๆ ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาหรือส่งเสริม

2.3.6 การร่วมมือกันระหว่างภาครัฐกับประชาชนในการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชนโดยทั่วไปเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นโดยความสัมพันธ์กันระหว่างรัฐกับราษฎร หรือที่เรียกว่า “ความร่วมมือในการเปลี่ยนแปลง” โดยทางฝ่ายรัฐบาลจะเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือทางด้านเทคนิคและเงินทุน ส่วนราษฎรจะเป็นผู้ชี้ปัญหาที่ตนกำลังประสบอยู่ ส่วนการแก้ปัญหานั้นก็อาจจะมาจากการหารือระหว่างราษฎรกับรัฐ ซึ่งเจ้าหน้าที่รัฐอาจจะมาเป็นวิทยากรแก้ปัญหา หรืออาจเป็นตัวแทนจากหน่วยงานอื่น ๆ มาช่วยแก้ปัญหาให้ประชาชน

จะเห็นได้ว่าสาระสำคัญของทฤษฎีการพัฒนาชุมชน คือ การเน้น “ชุมชน” เป็นศูนย์กลางในการดำเนินงาน โดยมีเป้าหมายหลัก 2 ประการ กล่าวคือ ประการแรกเพื่อเป็นการพัฒนาคนในชุมชนให้มีองค์ความรู้ และทักษะเพิ่มขึ้น ตลอดจนเรียนรู้ในกระบวนการทำงาน และมีวิธีคิดเพื่อส่วนรวม ในการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและการให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงาน ประการที่สองเพื่อเป็นการพัฒนาเพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน ผ่านกระบวนการจัดการภายในชุมชน อาทิ การจัดการทรัพยากรในชุมชน การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน การสร้างเครือข่ายภายในชุมชน เป็นต้น

2.4 กระบวนการพัฒนาชุมชน

กระบวนการพัฒนาชุมชนแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือ รูปแบบของการพัฒนาชุมชน และ ขั้นตอนการพัฒนาชุมชน ซึ่งหมายความว่าไม่ว่าจะพัฒนาชุมชนในรูปแบบใดก็ตามย่อมต้องมีวิธีการดำเนินงาน/โครงการตามหลักขั้นตอนทั้ง 7 ขั้น กล่าวคือ

2.4.1 รูปแบบของการพัฒนาชุมชนแบ่งออกได้เป็น 2 แบบ ได้แก่

รูปแบบแรก การให้การศึกษแก่ชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชน เป็นการกระตุ้นให้คนในชุมชนได้เรียนรู้และศึกษาร่วมกัน เกี่ยวกับข้อเท็จจริงของปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และการตระหนักต่อการแก้ไขปัญหาในทิศทางเดียวกัน ตลอดจนการวางแผนและการปฏิบัติแก้ไขปัญหาด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ

รูปแบบที่สอง การจัดระเบียบชุมชน เป็นกระบวนการที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนผ่านการร่วมมือกันระหว่างบุคคลหรือระหว่างกลุ่มคน เพื่อเป็นการรวบรวมความคิดเห็นและสร้างความเข้าใจต่อการแก้ปัญหาร่วมกันภายในชุมชน

แม้ว่าการพัฒนาชุมชนจะเป็นแนวคิดที่สนับสนุนให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา แต่นักพัฒนาก็มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาชุมชนด้วยเช่นกัน โดยบทบาทของนักพัฒนาจะมีลักษณะดังนี้

- นักพัฒนาต้องเคารพในศักดิ์ศรีและศักยภาพของประชาชน โดยบทบาทของนักพัฒนาคือการกระตุ้น ส่งเสริม เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ลงมือแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง
- นโยบายในการพัฒนาชุมชนต้องเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนพึ่งพาตนเองได้
- ยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมคิด ตัดสินใจ วางแผนการปฏิบัติ ไปจนถึงการติดตามผล

2.4.2 ขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาชุมชนนั้นมี 7 ขั้นตอน ได้แก่

2.4.2.1 การศึกษาชุมชน

หมายถึง การสำรวจและวิเคราะห์ในข้อมูลต่าง ๆ ของชุมชนทั้งในด้านสภาพแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ปัญหาและความต้องการของคนในชุมชนตามสภาพความเป็นจริง ซึ่งสามารถศึกษาชุมชนผ่านวิธีต่าง ๆ เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การใช้แบบสอบถาม การสำรวจ การวิจัย ฯลฯ ทั้งนี้การศึกษาต้องมีความต่อเนื่อง มีการทบทวนข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง

2.4.2.2 การวิเคราะห์ปัญหาชุมชน

เมื่อได้ทำการศึกษาชุมชนแล้วก็จะพบปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน ซึ่งอาจแบ่งประเภทของปัญหาได้ 5 ประเภท ได้แก่ ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ปัญหาทางด้านสังคม ปัญหาทางการเมือง ปัญหาทางด้านวัฒนธรรมและปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อม

2.4.2.3 การจัดลำดับปัญหา และความต้องการของชุมชน

เมื่อรับทราบถึงปัญหาแล้ว ควรลำดับความสำคัญหรือระดับผลกระทบของปัญหา เพื่อให้ทราบว่าควรเริ่มแก้ปัญหาใดก่อน และป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาข้างเคียงในภายหลัง และขั้นตอนนี้ถือเป็นพื้นฐานของการวางแผนการพัฒนาชุมชนที่สำคัญ

2.4.2.4 การวางแผนและโครงการเพื่อการพัฒนาชุมชน

เป็นขั้นตอนของการเตรียมดำเนินงาน/โครงการที่จะแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของคนในชุมชน ซึ่งในการวางแผนต้องมีวัตถุประสงค์ ขอบเขตของงาน-เวลา และประโยชน์ที่จะได้รับอย่างชัดเจน รวมถึงงบประมาณที่ต้องใช้ ผู้รับผิดชอบในการดำเนินงาน/โครงการ และวิธีการติดตามประเมินผลงานด้วยเช่นกัน

2.4.2.5 การดำเนินงานพัฒนาชุมชน

การดำเนินงานพัฒนาชุมชนตามแผนงานหรือโครงการที่กำหนดขึ้น ผู้รับผิดชอบจะมีบทบาทที่สำคัญ 2 ประการ กล่าวคือ ประการแรก ในส่วนของการบริหารโครงการ จะต้องมีการกำหนดแบ่งหน้าที่งานอย่างชัดเจน กำหนดวิธีการประสานงาน และการตรวจสอบควบคุมงานอย่างเหมาะสม ส่วนการตัดสินใจต่าง ๆ ในการดำเนินงาน/โครงการ ควรประชุมปรึกษากัน ประการที่สอง

การควบคุมติดตามงาน เพื่อให้การดำเนินงาน/โครงการ เป็นไปตามแผน ลดการประสบปัญหาและความเสี่ยงที่จะไม่บรรลุตามเป้าหมาย

2.4.2.6 การประเมินผลงาน

เป็นขั้นตอนของการควบคุมการดำเนินงาน/โครงการพัฒนาชุมชน ให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพตามที่กำหนดไว้ การประเมินผลยังช่วยให้ผู้รับผิดชอบได้เห็นถึงจุดเด่น-จุดด้อย ของแผนงาน/โครงการที่ปฏิบัติและยังสามารถคะเนผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้อีกด้วย

2.4.2.7 การทบทวนเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรค

เป็นหนึ่งในขั้นตอนที่สำคัญที่สุดของกระบวนการพัฒนาชุมชน เพราะเป็นการรวบรวมผลลัพธ์ที่ได้จากกระบวนการในขั้นตอนต่าง ๆ ตั้งแต่เริ่มมาจนถึงขั้นตอนการประเมินผลงาน เป็นการทบทวนแผนงานและการดำเนินงาน/โครงการ ทั้งหมด อีกทั้งยังเป็นการหาแนวทางที่จะแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น ทั้งในส่วนที่ได้ดำเนินการแล้วเสร็จและส่วนที่กำลังดำเนินการอยู่ รวมถึงส่วนที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ดังนั้นกระบวนการพัฒนาชุมชนจึงเป็นการให้ความรู้แก่ชุมชนในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น รวมถึงจัดการกับทรัพยากรในท้องถิ่น ผ่านแนวทางที่ส่งเสริมความร่วมมือของคนในชุมชนให้ชุมชนยังดำรงอยู่ได้ด้วยตนเองอย่างยั่งยืน

ในการศึกษาผลลัพธ์ของโครงการในแต่ละครั้งผู้วิจัยจำเป็นต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของ “การมีส่วนร่วม” ที่มีหลากหลายแง่มุม ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกแนวคิดของ Cohen and Uphoff ซึ่งได้แบ่งขั้นตอนของการมีส่วนร่วมไว้ 4 ขั้นตอน เพื่อเป็นเกณฑ์ในการวัดการเข้ามามีส่วนร่วมของคนในชุมชนคลองบางหลวง จากโครงการพัฒนาชุมชนโดยคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จากนั้นจึงจะศึกษาจุดแข็งจุดอ่อนของโครงการในแต่ละครั้งเพื่อหาตัวชี้วัดที่เป็นปัจจัยสำคัญของการเข้ามามีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อหยิบยกประเด็นที่ได้จากการศึกษานำไปปรับใช้ในการพัฒนาชุมชนคลองบางหลวงต่อไป

บทที่ 3

การสำรวจภาคสนาม

ชุมชนคลองบางหลวงเป็นชุมชนขนาดเล็กที่มีการเปลี่ยนแปลงและเคลื่อนไหวทั้งในแง่กายภาพของพื้นที่และผู้คนในชุมชน ด้วยทรัพยากรที่มีอยู่ภายในพื้นที่ ล้วนเป็นต้นทุนสำคัญที่ดึงดูดผู้คนให้เข้ามาภายในชุมชน ซึ่งการพัฒนาชุมชนที่ทางคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร นั้นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและขับเคลื่อนชุมชนนี้มาเป็นระยะเวลาหนึ่ง ทำให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงที่น่าสนใจ จึงนำมาซึ่งการตั้งคำถามในการศึกษาครั้งนี้ ในประเด็นที่เกี่ยวกับวิธีการและผลลัพธ์ของโครงการในแต่ละครั้ง ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในแง่มุมต่างๆ โดยผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

3.1 คำถามของการวิจัย

1. กิจกรรมพัฒนาชุมชนที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชนคลองบางหลวง ส่งผลต่อคนในชุมชนอย่างไร
2. ปัจจัยใดที่ส่งผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของคนในชุมชน

3.2 วิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ร่วมด้วยกัน โดยการเก็บข้อมูลโดยใช้จำนวนคนที่เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมในแต่ละครั้งในการวิเคราะห์ ร่วมกับการศึกษาข้อมูลจากการเก็บบันทึกข้อมูลโครงการที่ดำเนินการ ร่วมกับการสังเกต โดยวิธีการสัมภาษณ์คนในชุมชน เพื่อนำข้อมูลทั้งสองรูปแบบวิธีการมาวิเคราะห์ในการศึกษาครั้งนี้ เพื่อศึกษาตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการกิจกรรมในแต่ละครั้งที่ นำมาซึ่งข้อเสนอแนะหรือวิธีการดำเนินการที่เกิดประสิทธิภาพต่อไป

3.3 การสุ่มตัวอย่าง

การเก็บข้อมูลเพื่อศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการดำเนินการแบบสุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Nonprobability Sampling Method) ของผู้สัมภาษณ์ในชุมชน โดยยึดหลักความสะดวกเป็นสำคัญ เนื่องจากข้อจำกัดของผู้อยู่อาศัยในชุมชนมักจะเป็นคนที่อยู่ประจำบ้านตลอดเวลา ซึ่งจะเป็นแค่ส่วนน้อยและอาชีพของคนในชุมชนก็เป็นปัจจัยหลักในการเข้าไปเก็บข้อมูลที่ต้องอาศัย ซึ่งส่วนใหญ่แล้วคนในชุมชนนี้ประกอบอาชีพค้าขาย ทำให้ไม่สามารถให้ข้อมูลได้ในเชิงลึก จึงเป็นข้อจำกัดอีกประเด็นเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ ทั้งนี้การสุ่มตัวอย่างจากผู้สัมภาษณ์ในชุมชนจะทำให้เห็นความแตกต่างของคนในชุมชนทั้งมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรม เพื่อนำประเด็นของการที่มีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมสามารถวิเคราะห์ผลลัพธ์ในแต่ละกิจกรรมที่ลงไปพัฒนาในชุมชนได้ นอกจากนี้เพื่อให้ข้อมูลของคนในชุมชนที่จะสัมภาษณ์ครอบคลุมมากที่สุด ผู้วิจัยจึงได้แบ่งพื้นที่ของคนในชุมชนออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. ชุมชนฝั่งบ้านศิลปิน (Zone A) : ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มสัมภาษณ์คนในชุมชนฝั่งบ้านศิลปินจำนวน 16 คน เนื่องจากฝั่งบ้านศิลปินส่วนมากจะเป็นผู้คนที่อาศัยอยู่ตลอดเวลาและเป็นผู้สูงอายุ จึงทำให้ได้ข้อมูลจากผู้สัมภาษณ์มากกว่าฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนา
2. ชุมชนฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนา (Zone B) : ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มสัมภาษณ์คนในชุมชนฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนาจำนวน 11 คน เนื่องจากฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนานี้จะประกอบอาชีพค้าขาย และผู้คนในชุมชนออกไปทำงานนอกพื้นที่จึงทำให้ จำนวนผู้คนที่สามารถให้สัมภาษณ์มีข้อจำกัด

3.4 การเก็บข้อมูล

เนื่องจากผู้วิจัยได้เลือกกำหนดขอบเขตเนื้อหาที่จะศึกษาเฉพาะการดำเนินโครงการของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เนื่องจากผู้วิจัยได้เข้ามาสังเกตการณ์และร่วมทำกิจกรรมในบางกิจกรรมเพื่อสร้างความคุ้นเคยจากคนในชุมชน เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกในขั้นตอนต่อไป

1. การสังเกตการณ์ (Observation) : การสังเกตพฤติกรรมและวิถีชีวิตของคนในชุมชนทั้งสองฝั่ง เพื่อเชื่อมโยงในประเด็นของการมีส่วนร่วมของคนในแต่ละฝั่ง รวมถึงการสังเกตกิจกรรมที่

คณะทำงานได้ดำเนินการในแต่ละครั้งในแง่ของเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการ เพื่อบันทึกข้อมูล เพื่อใช้ในการวิเคราะห์

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (Interview) : ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการสังเกตบริบทของคนในชุมชนและขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมมาเพื่อกำหนดประเด็นคำถามที่จะนำไปสัมภาษณ์คนในชุมชนโดยผู้วิจัยได้ออกแบบตารางในการลงเก็บข้อมูลและตั้งคำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี ซึ่งผู้วิจัยได้นำภาพถ่ายกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายใต้ขอบเขตที่กำหนดไว้ นำมาให้ผู้สัมภาษณ์ได้ใช้ประกอบ และให้เล่าว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับหรือรู้สึกอย่างไรกับโครงการในแต่ละครั้ง ทั้งนี้ในตารางเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้เน้นประเด็น 2 ประเด็น ดังนี้

2.1.1. การมีส่วนร่วมของโครงการในแต่ละครั้ง โดยที่ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของโครงการที่ดำเนินการจำนวน 6 กิจกรรมและได้ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรีในการเลือกพูดถึงกิจกรรมในครั้งใดก็ได้ ทั้งในแง่การมีส่วนร่วมหรือไม่มีส่วนร่วมที่มาจาก การร่วมสัมภาษณ์

2.1.2. ความพึงพอใจของกิจกรรมในแต่ละครั้ง คือ ผู้วิจัยได้ใช้หลักเกณฑ์เดียวกับการสัมภาษณ์เชิงการมีส่วนร่วมในข้อข้างต้น โดยที่ได้ตั้งคำถามในแง่ของความพึงพอใจที่เชื่อมโยงกับการมีส่วนร่วมหรือไม่มีส่วนร่วมของกิจกรรม ซึ่งหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ความพึงพอใจ ผู้วิจัยได้กำหนดระดับความพึงพอใจไว้ 5 ชั้น ได้แก่ 1. ชอบน้อยที่สุด 2. ชอบน้อย 3. ชอบ 4. ชอบมาก 5. ชอบมากที่สุด และได้แบ่งเกณฑ์ความพึงพอใจให้อยู่ในระดับ (3-5) และความไม่พึงพอใจในระดับ (1-2) ประเด็นคำถามเหล่านี้จะนำไปวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของการมีส่วนร่วมและความพึงพอใจที่นำไปสู่การวัดจุดแข็งจุดอ่อนของโครงการในแต่ละครั้ง เพื่อให้เกิดข้อสังเกตที่นำไปใช้ต่อยอดการพัฒนาชุมชนแห่งนี้ต่อไป

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกตามประเด็นที่ได้กำหนดไว้ โดยได้นำข้อมูลมาจัดทำตารางสรุปรวมจากข้อมูลของทุกฝั่งของชุมชนนำมาเปรียบเทียบเพื่อให้ได้ข้อสังเกตในประเด็นต่างๆ โดยใช้สถิติเป็นตัวชี้วัดข้อมูลเพื่อสนับสนุน และได้เจาะประเด็นที่ได้จากตารางเปรียบเทียบในแต่ละโครงการเพื่อนำมาจัดประเด็นเพื่อสรุปข้อมูล

การศึกษาในครั้งนี้ใช้ทฤษฎีและเครื่องมือที่ใช้ในแต่ละโครงการ เพื่อนำมาวิเคราะห์ผลลัพธ์ หรือภาพสะท้อนโครงการที่ดำเนินการในแง่ของจุดแข็งและจุดอ่อนใน ผู้วิจัยจึงแบ่งการนำเสนอข้อมูล เป็น

1. กรอบแนวคิดการมีส่วนร่วมก่อนสำรวจภาคสนาม
2. ข้อมูลโครงการทั้ง 6 ครั้ง ทั้งแง่ของวัตถุประสงค์/ เครื่องมือที่ใช้ดำเนินการ เพื่อใช้ในการ วิเคราะห์ปัจจัยในการมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อจุดแข็งและจุดอ่อนของโครงการในแต่ละครั้ง

3.6 กรอบแนวคิดการมีส่วนร่วมก่อนสำรวจภาคสนาม

จากข้อมูลในบทที่ 2 (แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง) ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์ของระดับการมีส่วนร่วม มาเพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมโยงกับผลลัพธ์ความพึงพอใจในโครงการแต่ละครั้ง โดยในการศึกษานี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของ Cohen and Uphoff (1979 : 6) ตามที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 2 (แนวคิดและ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง) มาใช้เป็นเกณฑ์การพิจารณาในแง่รูปแบบการมีส่วนร่วมใน 4 ระดับ คือ การมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ และส่วนร่วมใน การประเมินผล ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำหลักแนวคิดดังกล่าวมาปรับใช้กับข้อมูลหลังจากการเก็บภาคสนาม พบว่า ผู้คนที่ถูกสัมภาษณ์ไม่ได้มีส่วนร่วมถึงขั้นของการรับผล ผู้วิจัยจึงได้ขอกำหนดระดับการมีส่วนร่วมเพียงแค่ 3 ระดับ เพื่อไม่ให้เป็นข้อจำกัด

ในการวิเคราะห์ และทำให้เกินขอบเขตที่ผู้วิจัยจะทำการศึกษาและผู้วิจัยได้เพิ่มประเด็นของ การไม่มีส่วนร่วมเข้าไปอยู่ในระดับของการมีส่วนร่วมด้วย ซึ่งจากแนวคิดและทฤษฎีที่ผู้วิจัยได้เลือกมา และผู้วิจัยได้กำหนดระดับของความพึงพอใจต่อผลลัพธ์ของกิจกรรมเป็น 4 ระดับ ดังที่ชี้แจงในข้อ (2.1) ข้างต้น ซึ่งสามารถสรุปเป็นตัวอย่างตารางได้ ดังนี้

โครงการ	ระดับการมีส่วนร่วม				ผลการประเมินความพึงพอใจ				
	ไม่มีส่วนร่วม	ร่วมตัดสินใจ	ร่วมดำเนินการ	ร่วมประเมินผล	ชอบน้อยที่สุด	ชอบน้อย	ชอบ	ชอบมาก	ชอบมากที่สุด
ครั้งที่ 1									
ครั้งที่ 2									
ครั้งที่ 3									
ครั้งที่ 4									
ครั้งที่ 5									
ครั้งที่ 6									

จากตารางที่ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากการเก็บภาคสนามโดยกำหนดขอบเขตข้อมูลโดยใช้ข้อมูลโครงการเฉพาะคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้ลงมาดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 ถึง 2562

3.7 ข้อมูลโครงการที่ดำเนินการ

จากข้อมูลโครงการที่ผู้วิจัยได้จากการเก็บบันทึกและการสังเกตโครงการทั้ง 6 ครั้ง โดยมีเกณฑ์ที่ใช้หลักๆ เป็นลักษณะเดียวกันในทุกโครงการคือ วัตถุประสงค์, เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการ นอกจากนี้ผู้วิจัยเห็นว่าข้อมูลพื้นฐานของชุมชนคลองบางหลวงมีความสำคัญ เนื่องจากต้นทุนทางทรัพยากรของชุมชนเป็นพื้นฐานแรกที่ตั้งจุดความสนใจให้กับผู้คนภายนอกทั้งในแง่นักท่องเที่ยวและภาคการศึกษา อย่างคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรด้วยเช่นกัน โดยข้อมูลพื้นฐานของชุมชนและข้อมูลโครงการในแต่ละครั้ง จะกล่าวต่อไปในบทที่ 4 (ข้อมูลพื้นที่ศึกษาและข้อมูลโครงการที่มีการดำเนินการในพื้นที่ชุมชนคลองบางหลวง)

บทที่ 4

ข้อมูลพื้นที่ศึกษา

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชุมชนคลองบางหลวงมีผู้เคยทำการศึกษาวิจัยอย่างมากมาย ซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องกับกิจกรรมที่หลายภาคส่วนเข้ามาดำเนินกิจกรรมในชุมชนที่ส่งผลต่อเนื่องมายังสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาพัฒนาการของชุมชนคลองบางหลวงในแง่ของการอนุรักษ์และพัฒนา ผู้ศึกษาจึงแบ่งข้อมูลเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นที่ศึกษา
2. โครงการต่าง ๆ ที่มีการดำเนินการในพื้นที่ชุมชนคลองบางหลวง

1. ข้อมูลพื้นที่ศึกษาชุมชนคลองบางหลวง

การศึกษาข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ชุมชนคลองหลวง ได้กำหนดขอบเขตพื้นที่ศึกษาไว้ 2 ส่วน คือ กรอบการศึกษาในเชิงพื้นที่ ครอบคลุมพื้นที่ตั้งแต่ วัดกำแพงทองพัฒนา เชื่อมต่อชุมชนริมน้ำไปถึงวัดคูหาสวรรค์ และ กรอบของเนื้อหาที่สัมพันธ์กับพัฒนาการของพื้นที่ โดยมุ่งเน้นกิจกรรมเฉพาะของกลุ่มนักศึกษาหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจและปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ตั้งแต่ปี 2557 จนถึงปี 2562

รูปที่ 1: แผนที่ตำแหน่งชุมชนคลองบางหลวง

1.1 ข้อมูลประวัติศาสตร์พื้นที่

ความเป็นมาของชุมชนคลองบางหลวง ได้มีการกล่าวอ้างถึงพื้นที่บริเวณชุมชนคลองบางหลวงไว้มากมาย นับตั้งแต่บริเวณปากคลองลำน้ำเจ้าพระยาที่แยกออกมาจากฝั่งขวาของป้อมวิชัยประสิทธิ์ ไปจนถึงคลองมอญ ซึ่งลำน้ำสายนี้มีความยาว 6 กิโลเมตร หากพูดถึงประเด็นทางประวัติศาสตร์บริเวณสายน้ำของคลองบางหลวงนี้ เคยเป็นสายน้ำสำคัญในสมัยกรุงศรีอยุธยามาก่อน แต่ในปัจจุบัน “คลองบางหลวง” ถูกรู้จักกันในนามของ “คลองบางกอกใหญ่” มีการกล่าวถึงชื่อเรียกของคลองบางหลวงไว้ ที่สามารถสันนิษฐานได้ว่าคลองบางกอกใหญ่ในปัจจุบัน ก็คือคลองบางหลวงในสมัยอดีตที่เรียกกันนั่นเอง

“เดิมทีคลองบางกอกใหญ่ก็มีขนาดลำคลองกว้างเท่ากับคลองบางกอกน้อย แต่เพราะมีผู้คนมาอยู่อาศัยบริเวณริมคลองบางกอกใหญ่จำนวนมากทำให้รูก้ำเข้าไปยังบริเวณลำคลองจนความกว้างลดลง ชาวบ้านเห็นว่าไม่ควรเรียกว่าบางกอกใหญ่ จึงเรียกกันเสียใหม่ว่าคลองบางหลวงซึ่งมาจากเหตุที่ชาวบ้านเห็นขนาดของลำคลองที่แคบลงเท่าลำบางหลวง” (อาณัติ อนันตภาค, 2552)

อีกข้อสันนิษฐานหนึ่งที่ได้รับ ความเชื่อถือกันในวงวิชาการคือ การเปลี่ยนมาเรียกว่าคลองบางหลวงนั้น เริ่มเรียกมาตั้งแต่รัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าตากสิน เหตุจากการที่พระองค์เลือกพื้นที่ลุ่มน้ำที่ตั้งวัง ทำให้บริเวณโดยรอบกลายเป็นที่ลวง และพระราชทานให้กับบรรดาขุนนางชั้นผู้ใหญ่มาตั้งเรือน จนกลายเป็นเขตที่อยู่อาศัยของเรือนเจ้านาย ขุนนางชั้นผู้ใหญ่ชาวบ้านจึงเปลี่ยนมาเรียกกันว่าบางหลวง ซึ่งเป็นข้อสันนิษฐานที่ได้รับการพิสูจน์จากหลักฐานและข้อมูลแล้วว่า บริเวณริมคลองบางหลวงนั้น ในสมัยกรุงธนบุรีจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เป็นที่ตั้งบ้านเรือนของเหล่าเจ้าขุนมูลนาย และขุนนางชั้นผู้ใหญ่

แต่เดิมคลองบางหลวงหรือคลองบางกอกใหญ่ ถือเป็นแม่น้ำเจ้าพระยาเดิม อันเป็นแม่น้ำสายหลักในการคมนาคมมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา แต่เนื่องจากการคมนาคมโดยใช้แม่น้ำเจ้าพระยาเดิมนั้น ต้องเสียเวลาจากการเดินทางอ้อม จึงมีการขุดคลองลัดขึ้น โดยสุจิตต์ วงษ์เทศ เสนอว่าในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาหลายฉบับระบุตรงกันว่า เมื่อ พ.ศ. 2065 แผ่นดินสมเด็จพระไชยราชาธิราชเจ้าได้โปรดให้ขุด “คลองลัดบางกอก” ปัจจุบันคลองลัดนี้ได้กลายเป็นแม่น้ำเจ้าพระยาใหม่บริเวณหน้ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ไปจนถึงวัดอรุณราชวราราม ส่งผลให้แม่น้ำเจ้าพระยาสายเดิมค่อยๆ แคบลงจนกลายเป็นคลองอย่างในปัจจุบัน และผลต่อเนื่องจากการขุดคลองลัดบางกอกนี้ทำให้บริเวณปากคลองบางหลวงเป็นจุดเศรษฐกิจที่สำคัญของเมือง

จากที่กล่าวมาเบื้องต้น ไม่ว่าจะเป็นการเป็นย่านเรือนขุนนาง หรือเส้นทางเศรษฐกิจที่มีความเจริญในอดีต ล้วนเป็นประวัติศาสตร์ที่ปรากฏ ณ บริเวณชุมชนคลองบางหลวงช่วงต้นสาย คือบริเวณคลองด่านจรดป้อมวิชัยประสิทธิ์ซึ่งเป็นปากคลอง เริ่มพบการกล่าวถึงชุมชนริมฝั่งคลองบางหลวงช่วงปลายสาย จากงานเขียนของขุนวิจิตรมาตรา ที่ได้บันทึกความทรงจำในช่วงระยะเวลาปี พ.ศ.2440-2446 ซึ่งตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ความว่า

“ต่อไปนี้ข้าพเจ้าจะเรียกเสียใหม่ว่า บ้านริมคลองบางหลวงเรียกว่า “บ้านข้าราชการ” เพราะส่วนมากเป็นพวกข้าราชการ ส่วนหลังบ้านริมคลองบางหลวงลึกเข้าไปเรียกเสียใหม่ว่า “บ้านสวน” เพราะส่วนมากเป็นพวกทำสวน แต่ทั้งสองพวกนี้เป็นชาวสวนเหมือนกัน มีฐานะดีเหมือนกัน เป็นผู้ดีเหมือนกัน จะผิดกันก็เพียงว่าพวกบ้านสวนใช้เครื่องนุ่งห่มสีค่อนข้างแก่ และแต่งเครื่องประดับทองมาก ส่วนพวกบ้านข้าราชการใช้เครื่องนุ่งห่มสีค่อนข้างอ่อน และไม่ใช้เครื่องทองมาก” (ขุนวิจิตรมาตรา, 2520)

คำว่า “บ้านสวน” อาจจะเป็นคำที่อธิบายถึงชุมชนคลองบางหลวงช่วงปลายสาย อันได้แก่บริเวณคลองด่านจรดคลองมอญ การเรียกพื้นที่บริเวณนี้ว่าเป็นบ้านสวน สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์สมาชิกในชุมชนพื้นที่ศึกษา ที่เล่าถึงความเป็นมาในช่วงระยะเวลา 60-70 ปีที่ผ่านมาว่า บริเวณชุมชนคลองบางหลวงนี้ เมื่อก่อนรายล้อมด้วย สวนหมากสวนพลูชุมชนริมน้ำเป็นตลาดเก่าที่ค่อนข้างรุ่งเรือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่บริเวณเรือนริมน้ำ และถนนที่ต่อเนื่องจากสะพานข้ามคลองบางหลวงจากฝั่งจรัญสนิทวงศ์ 3 ยาวไปสุดบริเวณตลาดหัวถนน ถือเป็นพื้นที่การค้าขายที่สำคัญสำหรับผู้คนละแวกนี้เป็นอย่างยิ่ง จากการสอบถามสัมภาษณ์คนในพื้นที่ บอกเล่าว่า

“เมื่อก่อนมีร้านค้าหลายมากมาย ไม่ว่าจะเป็ร้านตัดเสื้อ ร้านกาแฟโบราณ เชียงหมู ร้านขายผัก ร้านขายทอง ถือเป็นตลาดที่ดึงดูดผู้คนทั้งในชุมชนและโดยรอบเข้ามาค้าขายแลกเปลี่ยนกันอย่างคึกคัก เนื่องจากเมื่อก่อนการเดินทางใช้ทางน้ำเป็นหลัก พื้นที่บริเวณนี้จึงถือเป็นทางเข้าออกทางเดียวที่สามารถสัญจรไปมาได้สะดวก” (สัมภาษณ์ ประมณฑ์ จันกระจ่าง, 25 มกราคม 2557. อ้างในรายงานโครงการสำรวจและเก็บข้อมูลภาคสนามสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น)

จึงอาจกล่าวได้ว่า “คลองบางหลวง” เป็นแม่น้ำสายหนึ่งที่เจริญรุ่งเรือง และมีการตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน ซึ่งร่องรอยหนึ่งของความเจริญรุ่งเรืองในอดีตคือ ศาสนสถานเก่าแก่ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ถึง 5 แห่งอันได้แก่ วัดคูหาสวรรค์วรวิหาร (วัดศาลาสีหน้า) วัดกำแพงบางจาก วัดโบสถ์อินทราราม วัดทอง และวัดยาง ซึ่งศาสนสถานแต่ละแห่งต่างมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานแต่เนื่องจากพื้นที่ศึกษาเฉพาะในการศึกษาครั้งนี้ ได้กำหนดขอบเขตเป็น “ชุมชนริมน้ำคลองบางหลวงที่มี

ชุดเรือนไม้ริมน้ำ เริ่มจากบริเวณวัดคูหาสวรรค์วรวิหารทางทิศเหนือ สิ้นสุดที่บริเวณวัดกำแพงบางจากทางทิศใต้” ในส่วนของประวัติศาสตร์พื้นที่ จึงจะขอกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของศาสนสถานเพียง 2 แห่ง อันได้แก่วัดคูหาสวรรค์วรวิหารและวัดกำแพงบางจาก อันเป็นศาสนสถานที่อยู่ในบริเวณพื้นที่ศึกษาเฉพาะเท่านั้น

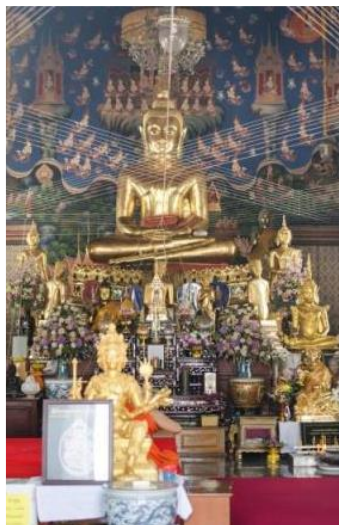
1.1.1. วัดคูหาสวรรค์วรวิหาร

รูปที่ 2: พระอุโบสถวัดคูหาสวรรค์วรวิหาร

ที่มา : อนุรักษ์ พวงมาลา, ถ่ายภาพ.

วัดคูหาสวรรค์วรวิหารเดิมชื่อ “วัดศาลาสีหน้า” ไม่มีหลักฐานที่ปรากฏชัดเจนว่าสร้างขึ้นในช่วงสมัยใด แต่เชื่อกันว่าน่าจะมีการสร้างมาตั้งสมัยกรุงศรีอยุธยา ในฐานะวัดราชบุรุษ จวบจนรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) ทรงโปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญพระพุทธรูปปฏิมากรปางนั่งสมาธิ ซึ่งเป็นพระประธานในพระอุโบสถของที่วัดนี้ ไปประดิษฐานเป็นพระประธานที่พระอุโบสถวัดพระเชตุพนฯ แล้วทรงโปรดให้สร้างพระประธานขึ้นมาใหม่ สำหรับประดิษฐานพระประธานองค์เดิม หลังจากนั้นทรงสถาปนาวัดแห่งนี้เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร และพระราชทานชื่อใหม่ว่า “วัดคูหาสวรรค์” (กองสารนิเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย, 2521)

รูปที่ 3: พระประธานภายในวัดคูหาสวรรค์วรวิหาร

ที่มา : พรนิภา วงศ์พรามาศ, ถ่ายภาพ.

1.1.2. วัดกำแพงบางจาก

วัดกำแพงบางจาก เป็นศาสนสถานเก่าแก่ที่ไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าสร้างขึ้นในสมัยใดแต่มีการสันนิษฐานไว้ว่าน่าจะสร้างมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ตามคำบอกเล่าของคนในพื้นที่ชื่อที่เรียกขานกันก็เป็นชื่อที่ชาวบ้านเรียกมาตั้งแต่ในอดีต โดยภายในบริเวณเขตพุทธาวาสประกอบด้วย พระอุโบสถ เป็นอาคารประธานของวัด ขนาบข้างด้วยพระวิหาร อาคารทั้งสามหลังหันหน้าไปทางคลองบางหลวง มีการศึกษารูปแบบศิลปกรรมภายในวัด โดยระบุว่าส่วนใหญ่เป็นงานช่างในช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้น วัดกำแพงบางจากแม้ว่าจะไม่ใช่วัดหลวงของพระมหากษัตริย์เช่นวัดคูหาสวรรค์วรวิหาร แต่จากการได้รับการบูรณะหลายครั้ง และรูปแบบศิลปกรรม โดยเฉพาะเทคนิคและรูปแบบภาพจิตรกรรมฝาผนัง รวมถึงลวดลายปูนปั้น ทำให้เกิดข้อสันนิษฐานว่าวัดกำแพงบางจาก อาจจะเป็นวัดที่มีความสำคัญ อย่างน้อยก็เป็นวัดที่ได้รับการอุปถัมภ์จากคหบดีหรือขุนนางในสมัยนั้น (วิรินทร์ วิริยะพานิชย์, 2549)

รูปที่ 4: วัดกำแพงบางจาก
ที่มา : กุลพัชร เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา, ถ่ายภาพ.

นอกเหนือจากศาสนสถานสำคัญที่ปรากฏในพื้นที่ศึกษาแล้ว ยังมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สำคัญ อันเป็นที่นับถือภายในชุมชนอย่างมาก คือ “หลวงพ่อดอกขี้เหล็ก” หรืออีกชื่อที่ชาวบ้านเรียกกันว่า “หลวงปู่สุวรรณคีรี” พระพุทธรูปปางสมาธิ ซึ่งประดิษฐานอยู่ภายในวิหารที่มีรูปแบบคล้ายศาลจีน ตั้งอยู่ในโรงเรียนสุธรรมศึกษา บริเวณใกล้กับอาคารเรียนชั้นอนุบาล โดยช่วงต้นปีจะมีการทำบุญบูชาหลวงพ่อดอกขี้เหล็ก เพื่อความเป็นสิริมงคลของคนในชุมชน

นอกจากเส้นทางคมนาคมสายสำคัญ ศาสนสถานที่มีความเป็นมาอย่างยาวนาน และการเป็น “ตลาด” อันถือเป็นศูนย์กลางการค้าขายแล้ว คลองบางหลวงช่วงปลายยังมีประเพณีที่น่าสนใจถือเป็นอีกหนึ่งหลักฐานที่แสดงถึงความสำคัญของพื้นที่นี้คือ “ประเพณีชักพระ” ประเพณีในวันแรม 2 ค่ำ เดือน 12 ของทุกปี งานชักพระเพียงแห่งเดียวที่จัดขึ้นในเขตกรุงเทพมหานคร ประเพณีชักพระเป็นการอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ และพระธาตุสาวกจากวัดนางชี ซึ่งอยู่บริเวณปากน้ำภาษีเจริญ โดยใช้เรือพายลากจูงเรือใหญ่ไปตามลำคลองสู่ทิศเหนือ เพื่อทำการทักษิณาวัตร เส้นทางของขบวนจะแห่อ้อมไปออกปากคลองบางกอกน้อยแล้วเลี้ยวเข้าคลองบางหลวงเพื่อกลับวัดนางชี ทำให้คลองเส้นนี้ถูกเรียกอีกชื่อว่า “คลองชักพระ” (น. ณ ปากน้ำ [นามแฝง], 2514) และเนื่องจากเส้นทางของขบวนมีสะพานข้ามคลองพาดผ่าน ทำให้ต้องทำการเชิญพระบรมสารีริกธาตุ และพระธาตุขึ้นจากเรือก่อนลอดใต้สะพาน และเชิญลงเรืออีกครั้งที่หน้าวัดคูหาสวรรค์วรวิหาร (สัมภาษณ์ พระณรงค์ สุจิตโต, 17 กุมภาพันธ์ 2557)

รูปที่ 5: ประเพณีชักพระ

ที่มา : พรนิภา วงศ์พราวมาศ, ถ่ายภาพ.

ไม่เพียงแต่ประเพณีชักพระที่เคลื่อนขบวนผ่านชุมชนคลองบางหลวงเท่านั้น ภายในชุมชนยังมีคณสมุหพรสพที่น่าสนใจอยู่ในชุมชนด้วย เช่น เฑาะมั่งกรคณະลูกสุวรรณคีรีค่านาย กระตั่วแทงเสื่อคณະลูกหลานหลวงพ่อบ้านแหลม วัดกำแพง ซึ่งมีพรสพเหล่านี้เป็นสิ่งที่อยู่คู่กับชุมชนมายาวนาน

สำหรับการศึกษาข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์พื้นที่ศึกษาอย่างชุมชนคลองบางหลวง ประเด็นหลักที่เห็นอย่างชัดเจนคือ พื้นที่นี้เป็นจุดค้าขายที่สำคัญแห่งหนึ่งในอดีต เนื่องจากพื้นที่รอบชุมชนแห่งนี้ เคยเป็นเรือสวนไร่นาของชาวบ้านฝั่งธนบุรีมาก่อน ชุมชนคลองบางหลวงนี้จึงเป็นเสมือนประตูที่เชื่อมให้ชุมชนเล็ก ๆ สามารถเดินทางออกไปติดต่อกับภายนอกได้ง่าย ประกอบกับเป็นเส้นทางผ่านเพื่อออกไปสู่ปากคลอง เรือขนส่งทั้งสินค้าและเรือโดยสารจึงเลือกใช้เส้นทางนี้เป็นเส้นทางผ่านโดยเฉพาะการที่ขบวนเรือในประเพณีชักพระเลือกใช้คลองสายนี้เป็นคลองที่เคลื่อนขบวนผ่านก็เป็นข้อพิสูจน์หนึ่งที่ว่าคลองสายนี้ถือเป็นคลองที่มีความสำคัญสายหนึ่งในอดีต และการปรากฏของคณสมุหพรสพการแสดงอย่างเชิดสิงโต รูปแบบของโบสถ์หลวงพ่สุวรรณคีรี การสังเกตภายในบ้านของสมาชิกในชุมชนที่พบลักษณะความเชื่อแบบจีน ทำให้สันนิษฐานได้ว่าสมาชิกในชุมชนริมคลองบางหลวงส่วนใหญ่แล้ว น่าจะมีเชื้อสายของชาวจีนปรากฏอยู่

ชุมชนคลองบางหลวงในพื้นที่ศึกษานี้ หลังจากความรุ่งเรืองเป็นอย่างยิ่งในอดีต เนื่องด้วยเหตุผลนานาประการจากที่กล่าวในข้างต้น ถูกผลกระทบโดยตรงเมื่อเริ่มมีการตัดถนน การที่มีเส้นทางจำนวนไม่น้อยเกิดขึ้น ประกอบกับความเจริญของเทคโนโลยียานพาหนะ ทำให้ชุมชนคลองบางหลวงเริ่มซบเซาลง และกลายเป็นชุมชนเก่าแก่ที่สงบเงียบต่างไปจากอดีต

รูปที่ 6: เขตม้งนครคณะลูกสุวรรณคีรีค่านาย
 ที่มา : ญัฐวดี สัตนันท์, ถ่ายภาพ.

รูปที่ 7: กระต๊วแทงเสื่อ คณะลูกหลานหลวงพ่อบ้านแหลม วัดกำแพงบางจาก

ที่มา: เพลง “เรื่องเล่า/บ้านเรา/บางหลวง”

1.2 สภาพปัจจุบันของพื้นที่การศึกษา

สภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนคลองบางหลวง ถือเป็นชุมชนที่เรียบง่าย สมาชิกในชุมชนมีทั้งผู้ที่อยู่อาศัยมายาวนานหลายชั่วอายุ และผู้ที่เข้ามาอยู่ในช่วงระยะเวลาไม่ถึง 10 ปี ภายในชุมชนประกอบไปด้วยสถานศึกษาสำคัญ เช่น โรงเรียนสุธรรมศึกษา โรงเรียนเปี่ยมสุพรรณวิทยา โรงเรียนวัดทองศาลางาม รวมทั้งยังมีศาสนสถาน ถือเป็นศูนย์กลางของชุมชน และเป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชนมานับตั้งแต่อดีต

ชุมชนคลองบางหลวงถือว่าเป็นชุมชนท้องถิ่นที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร ที่เป็นเมืองใหญ่ ประกอบด้วยประชากรจำนวนมาก และมีการเปลี่ยนแปลง พัฒนาอย่างรวดเร็ว ทำให้วิถีชีวิตผู้คนก็เกิดการเปลี่ยนไป แต่ชุมชนคลองบางหลวงถือว่าเป็นชุมชนท้องถิ่นที่สำคัญอีกแห่งของพื้นที่กรุงเทพมหานคร

ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของกลุ่มเรือนริมน้ำคลองบางหลวงนั้น โดยส่วนมากเป็นอาคาร 1 ชั้น ที่มีโครงสร้างและองค์ประกอบหลักเป็นไม้ มีขนาดในช่วงกว้างไม่ใหญ่นักและมีการแบ่งเป็นคูหา โดยมีช่องทางเดินไม้ที่เชื่อมต่อในแต่ละคูหาเข้าด้วยกัน มีความยาวตลอดแนวเรียบไปกับคลอง และตัวชานนี้เองนอกจากหน้าที่หลักในการเป็นทางสัญจรไปมาระหว่างกันแล้ว ในปัจจุบันก็ยังพบว่า เป็นพื้นที่ในการทำกิจกรรมใหม่ๆ เช่น การค้าขายสินค้าโดยเจ้าของบ้าน การสร้างศาลา หรือที่นั่งบริเวณริมน้ำสำหรับรองรับกิจกรรมของครอบครัว หรือเป็นที่นั่งสำหรับให้อาหารปลา เป็นต้น

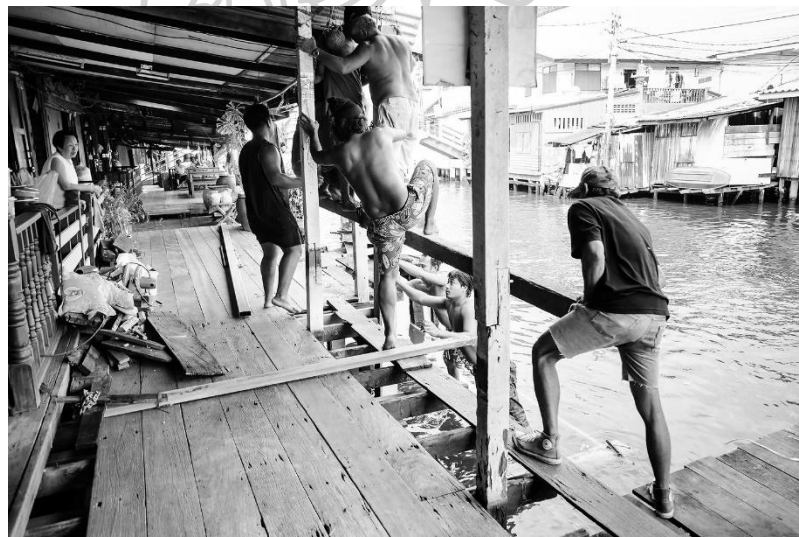
ลักษณะของเรือนริมน้ำกลุ่มนี้ ส่วนมากจะมีลักษณะทางด้านกว้างที่ไม่กว้างมากนัก แต่จะมีความยาวที่ลึกเข้าไปด้านใน ลักษณะโครงสร้างไม่ได้มีความซับซ้อน มีลักษณะของลายละเอียดที่คล้ายกัน มีความสูงไม่เกิน 2 ชั้น ลักษณะของหลังคาเป็นหลังคาจั่วที่มุงด้วยสังกะสีมีบางส่วนเริ่มมีการสร้างหลังคาที่มุงกระเบื้องครอบทับลงไปทีหลังคาเดิม ในปัจจุบัน เรือนริมน้ำกลุ่มนี้เริ่มมีสภาพที่ทรุดโทรมไปตามเวลา อาจเนื่องมาจากลักษณะของวัสดุที่เป็นไม้ และพื้นที่ที่อยู่กับน้ำเกือบตลอดเวลา สำหรับการซ่อมแซมนั้น นิยมเลือกซ่อมแซมเป็นจุด ๆ โดยอาศัยช่างภายในชุมชนเอง

บริเวณที่มักได้รับการซ่อมแซมอยู่บ่อยครั้ง คือบริเวณตีนเสาเรือนที่มีการสัมผัสกับน้ำ ซึ่งมักจะซ่อมแซมโดยการเลือกวิธีการเสริมใช้วัสดุคอนกรีต และติดเสาให้มีความสูงขึ้น นอกจากนี้ เรือนริมน้ำกลุ่มนี้ส่วนมากได้มีการต่อเติมเพื่อพื้นที่ใช้งานที่เพิ่มมากขึ้น สำหรับในส่วนของ การต่อเติมนี้จะนิยมใช้วัสดุคอนกรีตเป็นโครงสร้างหลัก ในบางเรือนที่ทำการซ่อมแซมเป็นบางจุดนั้นก็มีการใช้วัสดุเช่นไม้เทียม เพื่อความกลมกลืนกับวัสดุดั้งเดิมเช่นกัน โดยไม่พบเห็นในการก่อสร้างใหม่ ทั้งหลังแต่อย่างไร

รูปที่ 8 : แบบจำลองสามมิติชุดเรือนบ้านริมน้ำ

ที่มา: กฤษฎา อานโพธิ์ทอง, เขียนแบบ

รูปที่ 9 เรือนแถวไม้ริมน้ำ

ที่มา: เพลง “เรื่องเล่า/บ้านเรา/บางหลวง”

แต่ถึงกระนั้นชุมชนริมคลองบางหลวงก็ไม่ได้เป็นสถานที่สำหรับการท่องเที่ยว หากแต่เพิ่งได้รับความนิยมในช่วงระยะเวลาไม่นานมานี้ด้วยกระแสการท่องเที่ยวแบบโหยหาอดีต (Nostalgia) ซึ่งเป็นกระแสที่ส่งผลให้มีการผลักดันให้เกิดการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนหลายแห่งในประเทศไทยที่ยังคงหลงเหลือวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมอยู่ เพื่อตอบสนองต่อกระแสการท่องเที่ยว อัน

นำมาซึ่งเศรษฐกิจและรายได้ที่ดีขึ้นของคนในชุมชน ทั้งยังเป็นการรักษาหรือคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนนั้น เพื่อมิให้เลือนหายไปตามกาลเวลา

จากที่ได้กล่าวมาในข้างต้นว่า ชุมชนคลองบางหลวงถือว่าเป็นชุมชนที่มีวัฒนธรรม วิถีชีวิต เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว รวมทั้งเป็นย่านการค้าสำคัญของท้องถิ่นในอดีต และแม้ความสำคัญของชุมชนแห่งนี้จะถูกกลบเลือนไปกับการเปลี่ยนแปลงที่เข้ามาอย่างรวดเร็วตามกาลเวลา แต่ชุมชนแห่งนี้ก็ได้กลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้ง ด้วยการเริ่มฟื้นฟูเรือริมน้ำ 2 ชั้น ของบุคคลคนภายนอกอย่างชุมพล อักพันธ์านนท์ ซึ่งได้เข้ามาปรับปรุงเรือไม้ริมน้ำริมคลองบางหลวงหลังหนึ่ง และให้ชื่อว่า “บ้านศิลปิน” พร้อมทั้งนำเอาการแสดงหุ่นละครเล็ก ซึ่งมีที่มาจากการแสดงโขน นาฏศิลป์อันเก่าแก่ของไทยเข้ามาสู่ชุมชน ท่ามกลางบรรยากาศการเป็นย่านพักอาศัยริมน้ำและย่านการค้าดั้งเดิม ซึ่งถือว่ามีเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมที่หลงเหลืออยู่เพียงไม่กี่แห่งของกรุงเทพมหานคร ชุมชนแห่งนี้จึงกลับมาคึกคักเหมือนเมื่อครั้งอดีต การเข้ามาของกลุ่มบ้านศิลปิน แม้จะไม่ใช่อุบัติการณ์ดั้งเดิมของชาวคลองบางหลวง แต่สิ่งเหล่านี้ก็ยังมีกลิ่นอายของความเป็นไทย อันเป็นสิ่งที่ช่วยเพิ่มเสน่ห์ให้แก่พื้นที่แห่งนี้มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้นในปัจจุบัน

รูปที่ 10 : “บ้านศิลปิน” เรือไม้ริมน้ำที่ได้รับการปรับปรุงโดยชุมพล อักพันธ์านนท์

ที่มา : พรนิภา วงศ์พราวมาศ, ถ่ายภาพ

รูปที่ 11: หุ่นละครเล็กคณะ “ค่านาย”

ที่มา : อติศร ศรีเสาวนันทน์, ถ่ายภาพ

“บ้านศิลปิน” จึงนับทำให้คลองบางหลวงนั้นได้รับการตอบรับจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี โดยเฉพาะในวันหยุดสุดสัปดาห์ (เสาร์-อาทิตย์) สังเกตได้จากร้านรวงต่าง ๆ ที่ได้เปิดต้อนรับนักท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ซึ่งมีทั้งร้านดั้งเดิมและร้านที่เปิดขึ้นใหม่เพื่อรองรับการท่องเที่ยว บ้านเรือนริมน้ำเหล่านี้ ส่วนใหญ่ผู้ที่อาศัยอยู่จะเป็นผู้สูงอายุ ส่วนลูกหลานก็เป็นออกไปทำงานในเวลากลางวันดังเช่นผู้คนทั่วไป วิถีชีวิตปกติเช่นนี้ เป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวหลงใหลในชุมชนริมคลองบางหลวง เมื่อนักท่องเที่ยวต้องเดินผ่านชานไม้หน้าบ้าน ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนตัวของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ริมคลองบางหลวง เพื่อเดินผ่านเพื่อไปยังบ้านศิลปิน อันเปรียบเสมือนจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวยุคชุมชนคลองบางหลวงในปัจจุบัน ผู้คนที่แวะเวียนมามากหน้าหลายตาจึงทำให้บรรยากาศเก่าๆ เมื่อครั้งที่พื้นที่แห่งนี้เคยเป็น “ตลาด” ศูนย์กลางแห่งการค้าขายได้กลับมาสู่ความทรงจำของชาวคลองบางหลวงอีกครั้ง การที่พื้นที่กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยว จึงไม่ใช่สิ่งที่สร้างความลำบากใจหรือสร้างความุ่นวายให้แก่สมาชิกส่วนมากของชุมชนนี้ แต่กลับเป็นสีสันที่กลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตชาวชุมชนคลองบางหลวงในปัจจุบัน

รูปที่ 12: เรือไม้ริมน้ำ บริเวณชุมชนคลองบางหลวง

ที่มา: ณัฐพล พวงมาลา, ถ่ายภาพ

นอกจากการพัฒนาจากบุคคลภายนอกแล้ว ภายในชุมชนนั้นก็มีการร่วมมือกันระหว่างสมาชิกในชุมชนภาครัฐที่มีนโยบายในการสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทางวัฒนธรรม รวมทั้งการสนับสนุนการเดินทางทางน้ำ ซึ่งนับว่าเป็นวิถีดั้งเดิมของชาวคลองบางหลวง การสนับสนุนการท่องเที่ยวรูปแบบนี้ จึงนับเป็นกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชนอีกรูปแบบหนึ่ง ตัวอย่างเช่นอย่างการเปิดตลาดน้ำคลองบางหลวง ซึ่งตั้งอยู่ริมน้ำ บริเวณวัดกำแพงบางจาก เมื่อวันที่ 18 มกราคม 2557 ซึ่งเป็นการประสานงานและการร่วมมือกันระหว่างเจ้าอาวาสและผู้นำชุมชน ที่ช่วยผลักดันให้เกิดกิจกรรมเหล่านี้ขึ้น เพื่อส่งเสริมการสร้างรายได้ของคนในชุมชน ปัจจุบันตลาดน้ำคลองบางหลวง ถือว่าเป็นตลาดน้ำแห่งใหม่ที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวในระดับหนึ่ง

ช่องทางการเดินทางมาท่องเที่ยวชุมชนคลองบางหลวง สามารถเดินทางมาถึงได้ 2 ช่องทาง คือ ช่องทางแรก การสัญจรทางบก สามารถเดินทางมาทางซอยจรัญสนิทวงศ์ 3 ซอยเพชรเกษม 20 และ 28 และซอยราชพฤกษ์ 6 ช่องทางที่สอง คือการสัญจรทางน้ำ ซึ่งสามารถใช้บริการเรือเหมาลำจากท่าเรือปากคลองตลาด แม่น้ำเจ้าพระยา การเดินทางมาถึงได้โดยง่ายและสะดวกเช่นนี้ ทำให้มีเข้างานชุมชนริมคลองบางหลวงหลากหลายรูปแบบทั้งในรูปแบบนักศึกษา เข้ามาทำรายงานเก็บข้อมูล ทำการศึกษาวิจัย หรือแม้กระทั่งบุคคลทั่วไปที่นิยมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมที่เน้นความเป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมทางรูปแบบสถาปัตยกรรมบ้านเรือนและการสอดแทรกประเพณีของชุมชน

เอาไว้ ถึงแม้ว่าในปัจจุบันวิถีชีวิตจะเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่ชุมชนริมคลองบางหลวงก็ได้มีการปรับตัวให้สอดคล้องกับภาวะการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้น โดยเฉพาะกระแสการท่องเที่ยวที่เข้ามาสู่ชุมชน ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและหลีกเลี่ยงไม่ได้ ประกอบกับนโยบายของภาครัฐที่มีบทบาทอย่างมากในการพัฒนาเมือง โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยว ซึ่งมีนักท่องเที่ยวและชาวต่างชาติเข้ามาอย่างต่อเนื่อง และเพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกปี การจัดสรรพื้นที่หรือการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบหรือรูปแบบวิถีชีวิต และความเป็นอยู่ดั้งเดิมให้มีความร่วมสมัยจึงเป็นสิ่งจำเป็น

รูปที่ 13 : ชุมชนคลองบางหลวงในปัจจุบัน ที่มีเรือนักท่องเที่ยววิ่งเข้า - ออก ตลอดวัน

ที่มา: พรนิภา วงศ์พราวมาศ, ถ่ายภาพ

2. โครงการต่าง ๆ ที่มีการดำเนินการในพื้นที่ชุมชนคลองบางหลวง

กิจกรรมที่ดำเนินการอยู่ในขอบเขตภายใต้การศึกษาในรายวิชา การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และการพัฒนาชุมชน (Conservation of vernacular Architecture and Community Development) เกิดขึ้นตั้งแต่ ปีการศึกษา 2557 จนถึงปี 2562 ซึ่งเป็นรายวิชาในหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต และดุขุฎิบัณฑิต สาขาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น มหาวิทยาลัยศิลปากร ในการดำเนินงานมุ่งเน้นวิธีการนำมาซึ่งข้อมูล โดยการลงพื้นที่ผ่านการสัมภาษณ์สมาชิกในชุมชน การขอความร่วมมือจากหลากหลายภาคส่วนในการร่วมทำกิจกรรม จนนำมาซึ่งข้อมูลที่สามารถนำไปเผยแพร่ผ่านงานนิทรรศการในแต่ละครั้ง ซึ่งประกอบด้วยโครงการจำนวน 6 ครั้ง ดังนี้

รูปที่ 14: Timeline โครงการต่าง ๆ ที่มีการดำเนินการในพื้นที่ชุมชนคลองบางหลวงตั้งแต่ปี 2557 จนถึงปี 2562

2.1 “เรื่องเล่า/ บ้านเรา/ บางหลวง”

โครงการ “เรื่องเล่า/ บ้านเรา/ บางหลวง” เกิดขึ้นในปีการศึกษา 2557 ซึ่งเป็นโครงการเริ่มต้นของการเข้ามาดำเนินกิจกรรมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนคลองบางหลวงของกลุ่มภาคการศึกษา เริ่มจากการเล็งเห็นถึงความพิเศษ และความมีเอกลักษณ์ของชุมชนที่เคยมีและกำลังจะเลือนหายไป กลุ่มผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็น 5 กิจกรรม ได้แก่

1.1 ชวน เชื่อม

วัตถุประสงค์

โครงการนี้มุ่งเน้นความพิเศษของพื้นที่ทางเดินริมคลองหน้าเรือนแถวไม้ ที่เป็นเส้นทางหลักสัญจรไปมา ที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตของ โครงการ “ชวน เชื่อม” มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความตื่นตัวในคุณค่าของทางเดินไม้ริมน้ำที่เป็นเอกลักษณ์ ภาพจำ ของชุมชนแห่งนี้ รวมไปถึงการใช้ภาพถ่ายแบบต่อเนื่อง (Panorama) ถือเป็นเครื่องมือของชุมชนที่สามารถนำไปใช้สื่อสารความเป็นชุมชน ให้กับบุคคลภายนอกรับรู้ได้เป็นอย่างดี และยังสร้างความรู้สึถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างชุมชนในเรือนแต่ละหลัง เนื่องจากภาพถ่ายที่มีความต่อเนื่องจะสร้างความรู้สึให้การวางแผนทางเดินนี้ต่อไปในอนาคต

แนวทาง/เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการ

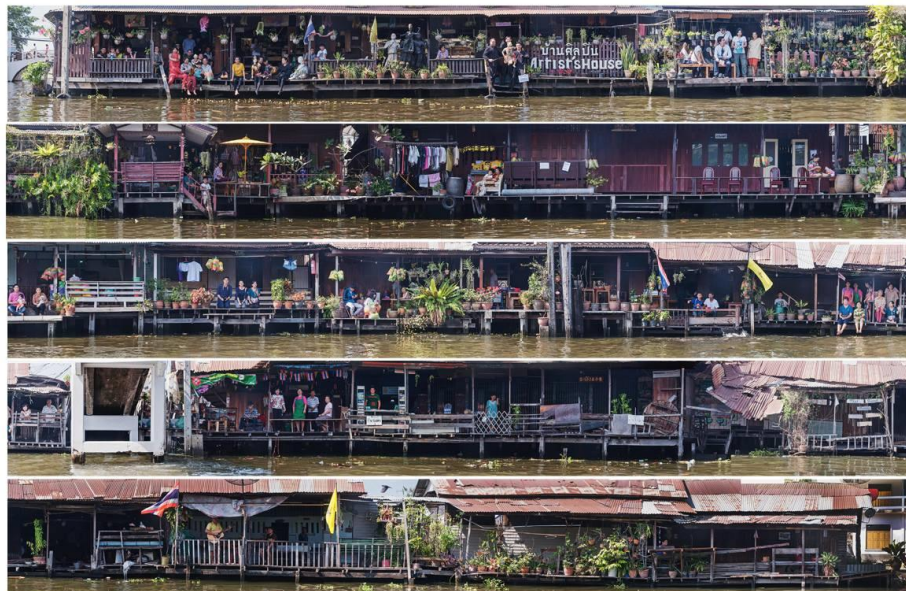
ชุมชน ผู้วิจัยเลือกใช้ “ภาพถ่าย” เป็นสื่อในการออกแบบกิจกรรมการมีส่วนร่วม โดยการถ่ายภาพชาวชุมชนกับทางเดินริมน้ำด้วยมุมมองแบบภาพต่อเนื่อง (Panorama) ให้อยู่ในภาพเดียว รวมถึงมีสัมภาษณ์พูดคุยกับเจ้าของเรือนแถวไม้ริมน้ำเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในแง่วิถีชีวิตกับทางเดินไม้ริมน้ำ

ผู้มีส่วนร่วม

- คนในชุมชน
- คนนอกชุมชน : ภาควิชาการศึกษา (หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตบัณฑิต และดุขุภักบัณฑิต สาขาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร)

ผลผลิตของกิจกรรม

การขอความร่วมมือในการถ่ายภาพชาวชุมชน ถือว่าเป็นการยอมรับการมีส่วนร่วมด้วยตัวเอง นอกจากจะถ่ายภาพต่อเนื่อง (Panorama) ที่รวมชาวชุมชนแล้ว ผู้วิจัยยังมอบภาพถ่าย Portrait แต่ละบุคให้ตามบ้านเรือนแต่ละหลัง ที่ส่งผลถึงความตื่นตัวของผู้คนหนึ่งไปอีกผู้คนหนึ่ง จนเกิดเป็นภาพถ่ายหมู่ที่มีชาวชุมชนทุกคนอยู่ร่วมกัน

รูปที่ 15 : ภาพถ่ายต่อเนื่องโครงการ “ชวน...เชื่อม”

ที่มา : เพลง “เรื่องเล่า/บ้านเรา/บางหลวง”

1.2 ที่เคยมี...ที่บางหลวง

วัตถุประสงค์

กิจกรรมส่วนนี้ผู้วิจัยมุ่งเน้นถึงการให้ความสำคัญในอดีตที่เคยเกิดขึ้นในชุมชนคลองบางหลวง และกระตุ้นให้ผู้อาศัยในชุมชนได้หันกลับมาสนใจและมองเห็นถึงสิ่งที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมภายใน วัตถุประสงค์ของโครงการนี้ มุ่งเน้นให้ชาวชุมชนเกิดความระลึกถึงความเป็นมา หรือสิ่งที่มีคุณค่า ภายในชุมชน สร้างความตระหนักรู้ เพื่อให้เกิดความต้องการที่จะร่วมมือการอนุรักษ์และพัฒนามรดก/สภาพแวดล้อมของชุมชนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี

แนวทาง/เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการ

ชุมชน โดยมีวิธีการจาก การรวบรวมภาพถ่ายเก่า ประกอบการพูดคุย สัมภาษณ์ชาวชุมชน และนำเสนอผ่าน “รูปวาด” จากภาพถ่ายเก่า หรือรูปวาดจากคำบอกเล่าของชาวชุมชน

ผู้มีส่วนร่วม

- คนในชุมชน
- คนนอกชุมชน : ภาคการศึกษา (หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตบัณฑิต และดุขุภักดิ์บัณฑิต สาขาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร)

ผลผลิตของกิจกรรม

จากการสัมภาษณ์ชาวชุมชนพบว่า สิ่งที่เคยมีในชุมชนและได้เลือนหายไป สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบ

- สิ่งที่หายไปเชิงนามธรรม : ความปลอดภัยของพื้นที่ ความมีน้ำใจของคนในชุมชน และความสัมพันธ์กับชุมชนภายนอก
- สิ่งที่หายไปเชิงรูปธรรม : บทบาทของคลองบางหลวงที่เคยเป็นตลาดที่คึกคักที่มีทั้ง ร้าน มอง ร้านขนมหวาน ร้านขายยาจีน สวนพลู/สวนผลไม้ โรงเรียนจีน เรือขายกับข้าว ฯลฯ

รูปที่ 16 : ตัวอย่างผลงานในโครงการ “ที่เคมี...ที่คลองบางหลวง

ที่มา : เพลง “เรื่องเล่า/บ้านเรา/บางหลวง”

1.3 เดินเท้า/ เรื่องเล่า/ บ้านเรา /บางหลวง

วัตถุประสงค์

โครงการนี้มีจุดประสงค์ที่จะนำเสนอเอกลักษณ์ของชุมชน ผ่านมุมมองของคนภายในชุมชน และใช้ผลลัพธ์ของกิจกรรมเป็นสื่อกลางในการประชาสัมพันธ์ให้กับชุมชนอีกด้วย

แนวทาง/เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการ

ซึ่งเครื่องมือในการดำเนินการคือ “แผนที่” แสดงจุดสำคัญภายในชุมชน ที่เกิดขึ้นจากคำบอกเล่าของคนในชุมชนเอง กิจกรรมนี้ยังถือเป็นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่ทำงานร่วมกับกลุ่มผู้วิจัย โดยวิธีการเก็บข้อมูลคือ การสัมภาษณ์ และร่วมกันทำกิจกรรมกับชุมชนเป็นกลุ่มใหญ่

ผู้มีส่วนร่วม

- คนในชุมชน
- คนนอกชุมชน : ภาคการศึกษา (หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตบัณฑิต และดุซงฎิบัณฑิต สาขาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร)

ผลผลิตของกิจกรรม

ขั้นตอนที่สำคัญในการดำเนินโครงการนี้คือ “กิจกรรมปักหมุดจุดสำคัญ” ที่มุ่งเน้นให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตข้อมูลนี้ด้วยตัวเอง โดยมีนักเรียนจากโรงเรียนเปี่ยมสุวรรณวิทยา และโรงเรียนสุธรรมศึกษา นำมาซึ่งจุดสำคัญต่าง ๆ ในชุมชน ได้แก่

- เส้นทางเดินทาง
- แหล่งท่องเที่ยว
- ร้านอาหาร
- พื้นที่อันตราย
- เรื่องเล่า ตำนาน
- พื้นที่กิจกรรมสำคัญของชุมชน

สิ่งที่น่าสังเกตจากกิจกรรมนี้คือ ข้อมูลที่จะถูกนำไปใส่ในแผนที่ เป็นมุมมองของคนในพื้นที่ ซึ่งคนนอกอาจจะไม่ได้สังเกต หลังจากการได้สถานที่จากกิจกรรมปักหมุดแล้ว จึงลงพื้นที่สัมภาษณ์ตามจุดที่ลงตำแหน่งไว้เพื่อให้ข้อมูลสมบูรณ์ และยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและสร้าง

ความคุ้นเคยให้กับสมาชิกในชุมชนมากขึ้น จนเกิดเป็นแผนที่ชุมชนที่จะนำมาจัดแสดงในงานนิทรรศการต่อไป

รูปที่ 17 : ภาพกิจกรรมปักหมุดจุดสำคัญจากนักเรียนโรงเรียนในชุมชนคลองบางหลวง

ที่มา : เพลง “เรื่องเล่า/บ้านเรา/บางหลวง”

1.4 อิมท้อง...ที่คลองบางหลวง

วัตถุประสงค์

โครงการอิมท้อง...ที่คลองบางหลวง มุ่งเน้นไปที่อาหาร ของดี ของอร่อย ภายในชุมชนคลองบางหลวง เนื่องจากชุมชนนี้ในสมัยก่อนเคยเป็นตลาดสด มีร้านขายขนมหวานที่ผู้คนเปิดร้านค้าขายของกันเป็นจำนวนมาก

แนวทาง/เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการ

รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับร้านอาหารที่ยังดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน จุดมุ่งหมายของผู้วิจัยต้องการให้คนในชุมชนตระหนักถึงรายได้ที่ยังคงหมุนเวียนอยู่ในชุมชนของตนเอง รวมทั้งยังเป็นการส่งเสริมรายได้ให้กับชุมชนในเชิงท่องเที่ยวอีกด้วย วิธีการในโครงการนี้ได้ใช้ “ภาพถ่าย” รายการอาหารในพื้นที่ชุมชน ที่นำเสนอชื่อร้านค้า ภาพประกอบอาหาร ราคา วันและเวลาเปิดปิด วิธีทำเคล็ดลับ

ผู้มีส่วนร่วม

- คนในชุมชน
- คนนอกชุมชน : ภาคการศึกษา (หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตบัณฑิต และดุขฎิบัณฑิต สาขาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร)

ผลผลิตของกิจกรรม

ผลิตเป็นกระดาษที่นำไปมอบให้กับเจ้าของร้านภายในชุมชนจำนวน 16 ร้าน

รูปที่ 18: โปสเตอร์ร้านค้าภายในชุมชนที่คณะดำเนินการจัดทำให้

ที่มา : เพลง “เรื่องเล่า/บ้านเรา/บางหลวง”

1.5 บางหลวง...บอกเล่า

วัตถุประสงค์

มุ่งเน้นการประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกชาวชุมชน และผู้คนภายนอกรู้จักชุมชนคลองบางหลวงมากยิ่งขึ้นผ่านแง่มุมหลากหลายตามคำสำคัญต่าง ๆ คือ “ชีวิต” “สิ่งศักดิ์สิทธิ์” “ริมคลอง” “ของกิน” “ศิลปะ” ที่เป็นการบอกเล่าวิถีชีวิตของชาวชุมชน

แนวทาง/เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการ

โครงการนี้เลือกใช้ “ภาพยนตร์สั้น” มาเป็นสื่อในการนำเสนอเรื่องราวของชุมชนคลองบางหลวงผ่านคำสำคัญต่าง ๆ คือ “ชีวิต” “สิ่งศักดิ์สิทธิ์” “ริมคลอง” “ของกิน” “ศิลปะ” ที่เป็นการบอกเล่าวิถีชีวิตของชาวชุมชน รวมทั้งนำเอาภาพถ่าย แผนที่ ภาพลายเส้นจากโครงการอื่น ๆ มาผนวกรวมกันในสื่อ

ผู้มีส่วนร่วม

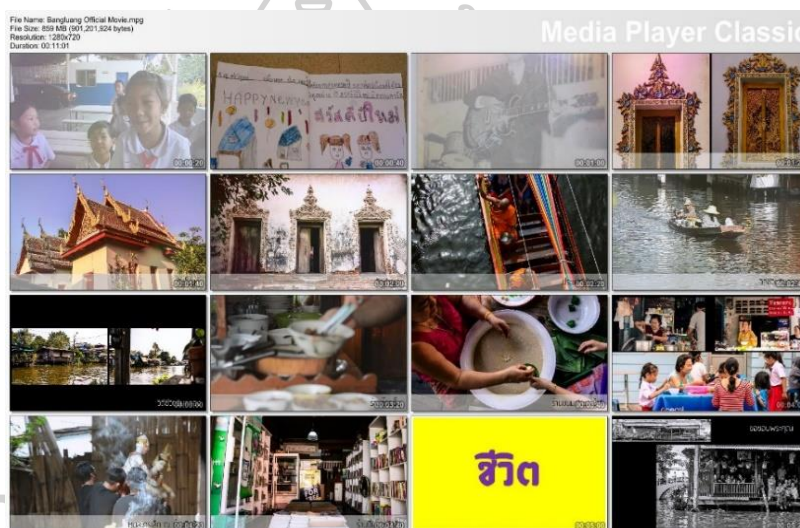
- คนในชุมชน และนักเรียนโรงเรียนสุธรรมศึกษา

- คนนอกชุมชน : ภาคการศึกษา (หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตบัณฑิต และดุซงฎึบบัณฑิต สาขาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร)

ผลผลิตของกิจกรรม

จุดสำคัญของสื่อภาพยนตร์สั้นนี้คือ การได้รับความร่วมมือจากโรงเรียนสุธรรมศึกษา ที่ร่วมกันร้องเพลง “ไอ้ คลองบางหลวง” มาใช้ประกอบภาพยนตร์สั้นครั้งนี้ ผลผลิตในครั้งนี้ได้ถูกนำไปเผยแพร่ในระบบออนไลน์ในแฟนเพจ “เรื่องเล่า/บ้านเรา/บางหลวง”

(<http://www.facebook.com/Banglaungstory>)

รูปที่ 19 : โครงเรื่องภาพยนตร์สั้น “บางหลวง...บอกเล่า”

ที่มา : เพจ “เรื่องเล่า/บ้านเรา/บางหลวง”

นับว่ากิจกรรมทั้ง 5 โครงการย่อยที่เกิดขึ้นภายใต้ โครงการ “เรื่องเล่า/ บ้านเรา/ บางหลวง” ในปี 2557 นี้ กลุ่มผู้วิจัยได้ใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือที่นำมาซึ่งข้อมูลเพื่อใช้ในการสื่อสาร และผลลัพธ์ที่ได้จากกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของการสร้างสำนึกร่วมให้กับสมาชิกชาวชุมชน คลองบางหลวงได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมที่ได้นำกลุ่มนักศึกษาปริญญาตรี ในรายวิชาสถาปัตยกรรมชุมชน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เข้ามาทำกิจกรรมหลังจกนัทรศการ “เรื่องเล่า/ บ้านเรา/บางหลวง” โดยกลุ่มศึกษาได้ออกแบบเฟอร์นิเจอร์ขนาดเล็กที่ผลิตขึ้นจากวัสดุธรรมชาติ และสามารถปรับเปลี่ยนการใช้งานได้หลากหลายเพื่อเหมาะสมกับการใช้งานที่จะถูกจัดวางบริเวณเรือน

แถวไม้ริมน้ำ ที่สามารถโยกย้ายปรับเปลี่ยนได้ และยังมีการจัดงานภายในชุมชนให้สมาชิกชุมชนได้ ร่วมกันลงคะแนนเสียงความพึงพอใจให้กับผลงานในครั้งนี้ ภายใต้ชื่องาน “ปรับ ขยับ เปลี่ยน”

รูปที่ 20 : บรรยากาศวันจัดนิทรรศการโครงการ “เรื่องเล่า/ บ้านเรา/ บางหลวง”

ที่มา : เพจ “เรื่องเล่า/บ้านเรา/บางหลวง”

2.2“เรื่องเล่า/ บ้านเรา/ บางหลวง ปีที่ 2”

ในปี 2558 มีการจัดทำโครงการต่อเนื่องเป็นปีที่ 2 ในรายวิชา การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และการพัฒนาชุมชน (Conservation of vernacular Architecture and Community Development) เกิดขึ้นตั้งแต่ ปีการศึกษา 2558 ซึ่งเป็นรายวิชาในหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต และดุขภูมิบัณฑิต สาขาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น มหาวิทยาลัยศิลปากร กลุ่มผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มการดำเนินงานอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนเป็น 3 โครงการย่อย ดังนี้

1. หลากสิ่งจิงเกอเบลล์

วัตถุประสงค์

โครงการหลากสิ่งจิงเกอเบลล์ มีวัตถุประสงค์ที่จะเก็บรวบรวมและบันทึกประวัติโดยย่อของวัตถุเก่าแก่ในชุมชน ตั้งแต่วัตถุที่ใช้ในชีวิตประจำวันไปจนถึงโบราณวัตถุที่มีคุณค่าของชาวชุมชน

แนวทาง/เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการ

เริ่มจากการใช้เครื่องมือจาก “การถ่ายภาพ” วัตถุเก่าแก่ที่มีความสำคัญต่อคนในชุมชนแต่ละคน พร้อมกับการสัมภาษณ์ความเป็นมา ชีวิตประจำวันที่เกี่ยวข้องกับวัตถุต่าง ๆ เพื่อนำมาจัดทำหนังสือสะสมวัตถุของคนในชุมชน

ผู้มีส่วนร่วม

- คนในชุมชน
- คนนอกชุมชน : ภาคการศึกษา (หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตบัณฑิต และดุขภูมิบัณฑิต สาขาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร)

ผลผลิตของกิจกรรม

ในกิจกรรมวันงาน หนังสือที่ได้จัดทำจากการรวบรวมวัตถุของคนในชุมชนที่ผลิตออกมาแล้วนำไปมอบให้กับคนในชุมชนที่ได้มีส่วนร่วมในการเล่าเรื่องความเป็นมาของชุมชนผ่านสิ่งของที่ใช้ในชีวิตประจำ

บ้านศิลปิน คลองบางหลวง

ริมคลองบางกอกใหญ่ แขวงคูหาสวรรค์ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร 10160

ชั้นที่ 1
ภาพครูแถม สัมพันธ์
อายุประมาณ 6 ปี
"ภาพเขียนจากศิลปะอนุสติย์ วรวัฒน์ (น้องพี่) พี่เขียนภาพรูปบุคคลที่ระลึกของลุงเชิด (ราวสมัยรัชกาลที่ ๕)"

ชั้นที่ 2
ภาพปูนปั้น (ลุงขาว: เด็กๆ เรียงก)
อายุมากกว่า 6 ปี
"เป็นการนำผลงานศิลปะของอาจารย์เจ็ด วีระ: ประติมากรรมนำถาด-สำเนา (คุณ-ครูเล็กที่สอนปั้นที่ป็นคลองบางหลวง) เขยตลอกันในคลองบางหลวง"

ชั้นที่ 3
ภาพปูนปั้น (ลุงแดง: เด็กๆ เรียงก)
อายุมากกว่า 6 ปี
"เป็นการนำผลงานศิลปะของอาจารย์เจ็ด วีระ: ประติมากรรมนำถาด-สำเนา (คุณ-ครูเล็กที่สอนปั้นที่ป็นคลองบางหลวง) ผลงานปั้นปูนปั้นนี้ถูกเขียนเขียนไว้และเขียนสีต่างๆ เพราะไม่ได้มีสีที่เพียงพอ จึงเขียนปูนสีต่างๆ สีคือสีโคลง วีระ: ลวดลายมาจากของปั้นแล้วเขียนลงของขาวแล้ว และของเขียนสีตามของเดิม ศิลปินสีสามคน และสิ่งประดิษฐ์ โทษและลวดลายรูปๆ สำให้เรื่องมีค่า"

นายห่มผล อักษรานนท์
อายุ 51 ปี

บางหลวงแกลลอรี่

315 ริมคลองบางกอกใหญ่ แขวงคูหาสวรรค์ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร 10160

ชั้นที่ 1
ภาคเลือก
อายุประมาณ 80 ปี
"คุณแรกเป็นสมัยคือคุณลุง ลุงความชอบรับเขียนและเขียน"

ชั้นที่ 2
ชุดเซิ้งหมาก ของพู่
อายุประมาณ 80 ปี
"ของคุณเป็นชุดเซิ้งหมากของลุง ลุงความชอบรับเขียนและเขียน"

ชั้นที่ 3
โต๊ะเครื่องแป้ง
อายุประมาณ 80 ปี
"ของลุงเขียนจากเครื่องเซิ้งหมากของลุง ลุงความชอบรับเขียนและเขียน"

นางฉันทรา ราชอาภา
(ชาย) อายุ 74 ปี

รูปที่ 21 : หนังสือรวบวัตถุโบราณ “หลากสิ่งจิงเกอเบลล์”

ที่มา : เพลง “หลากสิ่งจิงเกอเบลล์”

2. ย้อนมองคลองบางหลวง ผ่านสายตาคนใน

วัตถุประสงค์

กิจกรรมนี้ผู้วิจัยมีความต้องการให้คนในชุมชน ได้ถ่ายทอดชีวิตประจำวัน ให้กับคนภายนอกได้รับรู้ผ่านเครื่องมือที่นำมาใช้

แนวทาง/เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการ

กิจกรรมของโครงการนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ “กล้องถ่ายรูปแบบฟิล์ม” เป็นเครื่องมือเพื่อนำมาซึ่งข้อมูลจากคนในชุมชน โดยมีวิธีการคือ นำกล้องถ่ายรูปแบบฟิล์มมอบให้กับชาวชุมชนเพื่อถ่ายรูปมุมมองที่น่าสนใจ

ผู้มีส่วนร่วม

- คนในชุมชน
- คนนอกชุมชน : ภาคการศึกษา (หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตบัณฑิต และดุष्ฎีบัณฑิต สาขาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร)

หมึกกอนสีวัดของคณาจารย์นี้ถูกพินอยู่ที่คลอง เป็ดหน้าต้างบ้านเมวก็เจอคลอง
แต่ถลันนี้กับบอนด์โยกมาได้ทั้งเรือ

พระพิรุณ ๒๗๗๖ (พระพิรุณ) / ๔๓ ปี / พระพิรุณ

วงระดั้วพวกหมึกเดี่ยว สนุกไม่เหมือนใคร
เราเป็นกระต๊อระดั้วกระดั้ว ไม่นิยมอีกก่อน
เพลงนี้แล้ว เราก็ทำได้ ทนเพื่อหอยเพ็ชร์ เพลงเพลงอะไรก็แห่หมึก

คุณประทีป เอี่ยมสุพรรณ (หมึกเดี่ยว) / ๒๕ ปี / นักดนตรีวงระดั้วคณะศิลปกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร

มีคนรู้จักคลองบางหลวงมาก ก็เพราะบ้านเมวคือบ้าน

คุณสุวิทย์ เจริญพงษ์ (บ้านเมว) / ๔๓ ปี / เจ้าของบ้านเมว

รูปที่ 22 : ภาพถ่ายจากคนในชุมชน

ที่มา : เพลง “เรื่องเล่า/บ้านเรา/บางหลวง”

3. เรื่องเล่าผู้เฒ่าบางหลวง โดยศิลปินน้อย คลองบางหลวง

วัตถุประสงค์

ริเริ่มจากความต้องการให้เด็กรับรู้เรื่องราวในอดีตของชุมชนหรือครอบครัวตนเอง ผ่านการบอกเล่าของผู้เฒ่า หรือมองเห็นสิ่งที่อยู่รอบตัวสื่อสารออกมาผ่านงานศิลปะ ซึ่งกิจกรรมนี้มีกลุ่มเด็กและเยาวชนจากโรงเรียนสุธรรมศึกษา ที่ได้รวมตัวก่อตั้งกลุ่มเพื่อทำงานด้านศิลปะเกิดขึ้น ผู้วิจัยจึงนำต้นทุนนี้มาเป็นตัวกลางที่จะสื่อสารเรื่องราวภายในชุมชนจากมุมมองของคนรุ่นใหม่ ซึ่งในกิจกรรมของกลุ่มนี้มี บ้านศิลปิน ที่ได้เข้ามาเป็นส่วนร่วมสนับสนุนอุปกรณ์การวาดภาพอีกด้วย

แนวทาง/เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการ

จากความร่วมมือของกลุ่มเด็กและเยาวชนจากโรงเรียนในชุมชนที่มีความสามารถด้านศิลปะ จึงเปิดโอกาสให้ศิลปินตัวน้อยใช้การวาดรูปเพื่อบอกเล่าที่ตนรับรู้จากคนในชุมชน ถ่ายทอดผ่านรูปภาพ

ผู้มีส่วนร่วม

- คนในชุมชน ได้รับความร่วมมือจากศิลปินน้อยและกลุ่มเยาวชนจากโรงเรียนสุธรรมศึกษา
- คนนอกชุมชน :

ภาคการศึกษา (หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตบัณฑิต และดุขฎิบัณฑิต สาขาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร)

เอกชน บ้านศิลปิน

รูปที่ 23 : ผลงานจากเด็กในชุมชน

ที่มา : เพลง “หลากสิ่งจึงเกอเบลล์”

และยังคงต่อเรื่องสำหรับ โครงการที่เกิดขึ้นภายใต้หลักสูตรของนักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรแล้ว ระดับชั้นปริญญาตรี ที่ได้จัดกิจกรรมร่วมกับการบูรณาการค่ายอาสาของคณะฯ ในรายวิชาสถาปัตยกรรมชุมชน (Community Architecture) ซึ่งเป็นวิชาเลือกสำหรับนักศึกษา กิจกรรมในครั้งนี้กลุ่มนักศึกษาได้รับโจทย์ในการพัฒนา/ปรับปรุงพิพิธภัณฑสถานชุมชน ที่เคยมีอยู่แล้วให้เกิดความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น ผลลัพธ์ที่ได้คือ กลุ่มนักศึกษาทำแผงทางเข้าชุมชนที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้จากการทำเป็น จุดถ่ายรูปที่น่าสนใจ และยังสามารถใช้เป็นแนวกันปิดความไม่เรียบร้อยบางส่วนในพื้นที่ชุมชนอีกด้วย โดยในการออกแบบครั้งนี้กลุ่มนักศึกษาเลือกใช้วัสดุที่เรียบง่ายแต่สวยงามโดยใช้ “ไม้ไผ่” มาผลิตเป็นเฟอร์นิเจอร์ชั้นวางของที่จัดวางบริเวณพิพิธภัณฑสถาน/ศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน

รูปที่ 24 : ขั้นตอนการผลิตชั้นวางจากไม้ไผ่ของนักศึกษา

ที่มา : เพจ “เรื่องเล่า/บ้านเรา/บางหลวง”

รูปที่ 25 : บรรยากาศวันจัดนิทรรศการโครงการ “เรื่องเล่า/ บ้านเรา/ บางหลวง” ปีที่ 2

ที่มา : <https://www.facebook.com/Theewin.siriwerapat>

2.3 “แผนที่ทางวัฒนธรรม บ้านเรา/ บางหลวง” ปีที่ 3

โครงการได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องในปีที่ 2559 ซึ่งในปีนี้เริ่มเห็นพัฒนาการของในการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนคลองบางหลวงแห่งนี้มากขึ้นเนื่องจากโครงการในปีนี้ได้รับทุนสนับสนุนจาก “โครงการฟื้นฟูเมืองและย่านชุมชนเก่า” ซึ่งเป็นโครงการที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างกรมการสถาปนิกชุมชนฯ สมาคมสถาปนิกสยามฯ มูลนิธิสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน

วัตถุประสงค์

โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหนุนเสริมความเป็นชุมชนและความเป็นถิ่นที่ (sense of place) ผ่านกระบวนการทำงานอย่างมีส่วนร่วมกับทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ชาวชุมชน สถาบันการศึกษาที่หลากหลายสาขาวิชา และภาคประชาสังคมอื่น การจัดทำโครงการต่อเนื่องในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะนำเสนอเอกลักษณ์ของชุมชนผ่านมุมมองของคนในชุมชน ภายใต้กระบวนการทำงานเชิงลึกร่วมกันกับสมาชิกชุมชน

แนวทาง/เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการ

วัตถุประสงค์ของกิจกรรมครั้งนี้ ต้องการค้นหาเอกลักษณ์ที่แท้จริงของชุมชนผ่านมุมมองของ
ในชุมชน จึงถูกนำมาจัดแสดงเป็น “แผนที่ทางวัฒนธรรม บ้านเรา/บางหลวง” ผ่านการสัมภาษณ์เชิง
ลึกจากผู้มีส่วนร่วมแต่ละบทบาท

ผู้มีส่วนร่วม

- คนในชุมชน , โรงเรียนวัดทองศาลางาม
- คนนอกชุมชน

ภาคการศึกษา (หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตบัณฑิต และดุซงฎิบัณฑิต สาขา
สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร), สถาบัน
เทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
หน่วยงาน/เอกชน สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์, มูลนิธิสำนักงานทรัพย์สิน
ส่วนพระมหากษัตริย์, สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน
ภาครัฐ สำนักงานเขตภาษีเจริญเป็นผู้สนับสนุนร่วม

รูปที่ 26 : โปสเตอร์ประชาสัมพันธ์งาน “เรื่องเล่า/บ้านเรา/บางหลวง” ปีที่ 3

ที่มา : เพลง “เรื่องเล่า/บ้านเรา/บางหลวง”

ผลผลิตของกิจกรรม

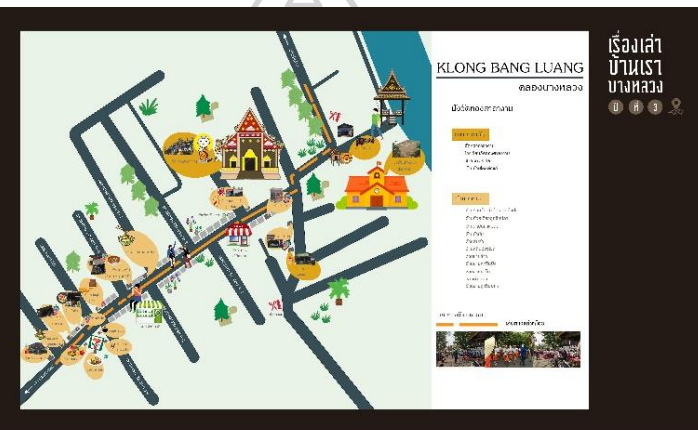
โดยแต่ละกลุ่มที่ดำเนินกิจกรรมจะมีส่วนร่วมในแง่มุมที่ต่างกันออกไป ดังนี้

1. นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร : เป็นกลุ่มผู้วิจัยที่เคยลงพื้นที่ในโครงการครั้งแรก เมื่อปี 2557 ที่ผ่านมามีหน้าที่ประสานงาน และดูแลโครงการทุกขั้นตอน เนื่องจากอาศัยความคุ้นเคยกับพื้นที่เป็นจุดเด่นเพื่อให้การทำงานเป็นไปได้อย่างราบรื่น ในกิจกรรมปีที่ 3 กลุ่มผู้วิจัยเปรียบเสมือน “กลุ่มพี่เลี้ยง” ที่ช่วยดำเนินการในการทำกิจกรรมต่างๆ จากกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งเวิร์คช็อป
2. นักศึกษาปริญญาตรี คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง : ผู้ทำกิจกรรมได้รับโจทย์ในการเก็บข้อมูลจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์คนในชุมชนจาก แผนที่วัฒนธรรมฉบับร่าง มีการแบ่งกลุ่มลงสัมภาษณ์ 5 กลุ่มในแต่ละโซนแล้วจึงลงเก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลจากคำแนะนำของสมาชิกชุมชน จนได้ตำแหน่งต่างๆ ที่สำคัญของชุมชนทั้งร้านค้า สถานที่ท่องเที่ยว เป็นต้น และได้มีการจัดงานเพื่อนำเสนอแผนที่ฉบับร่างให้กับคนในชุมชนคลองบางหลวงมาตรวจและเสนอความเห็นเพิ่มเติมจนเกิดเป็น “แผนที่วัฒนธรรม บ้านเรา/บางหลวง” ฉบับสมบูรณ์ พร้อมติดตั้งถาวรภายในชุมชน เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในตัว

"แผนที่ชุมชน 5 โซนชุมชน"
แผนผังแสดงพื้นที่ชุมชน 5 โซนตามที่ตั้งชุมชน: 1.ชุมชนบางลำ
2.ชุมชนบางลำ 3.ชุมชนบางลำ 4.ชุมชนบางลำ 5.ชุมชนบางลำ

แผนที่ชุมชน 5 โซนชุมชน
แผนผังแสดงพื้นที่ชุมชน 5 โซนตามที่ตั้งชุมชน: 1.ชุมชนบางลำ
2.ชุมชนบางลำ 3.ชุมชนบางลำ 4.ชุมชนบางลำ 5.ชุมชนบางลำ

รูปที่ 27 : แผนที่ร่างจุดสำคัญของแต่ละกลุ่มที่นักศึกษาลงไปเก็บข้อมูล
ที่มา : เพลง “เรื่องเล่า/บ้านเรา/บางหลวง”

รูปที่ 28 : ภาพบรรยากาศการนำเสนอแผนที่ฉบับร่างกลุ่มนักศึกษาแสดงมาให้คนในชุมชนเต็มรายละเอียดเพื่อความสมบูรณ์

ที่มา : เพลง “เรื่องเล่า/บ้านเรา/บางหลวง”

รูปที่ 29 : แผนที่ฉบับสมบูรณ์และแผนผังประชาสัมพันธ์งานนิทรรศการ “เรื่องเล่า/บ้านเรา/บางหลวง ปีที่3

ที่มา : เพลง “เรื่องเล่า/บ้านเรา/บางหลวง”

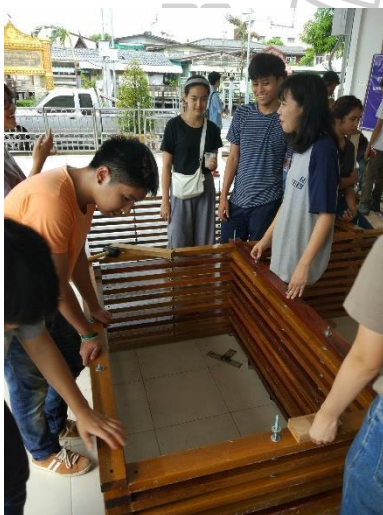
3. นักศึกษาคณะโบราณคดี สาขามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร : อีกกลุ่มตัวแทนของนักศึกษาที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสืบค้นข้อมูลของชุมชนคลองบางหลวงจากการลงพื้นที่ภาคสนาม เพื่อนำมาเล่าอีกครั้งจากมุมมองของคนในชุมชน เสมือนเป็นการสะท้อนเสียงจากข้างใน โดยมีเนื้อหาที่มุ่งเน้นแบ่งเป็นหลายหัวข้อ ได้แก่ เรือ เสียงตลาด พิณ และกระตั่ว ข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ภาคสนามของนักศึกษากลุ่มนี้ มุ่งเน้นให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนในประเด็นต่างๆ เช่น อย่างเช่น “ตลาด” ที่มีความเป็นมาในอดีตที่รุ่งเรืองจนถึงยุคความเสื่อมถอยของตลาด จนเกิดการพัฒนาพื้นที่จากการเข้ามาของบ้านศิลปิน ทำให้ชุมชนคลองบางหลวงมีการปรับตัวให้เกิดการพัฒนาจนถึงปัจจุบัน

รูปที่ 30 : กลุ่มนักศึกษาคณะโบราณคดีที่นำเสนอข้อมูลที่ได้ลงไปเก็บมาให้คนในชุมชนฟังรับฟัง

ที่มา : เพลง “เรื่องเล่า/บ้านเรา/บางหลวง

4. นักศึกษาศรีปริญาตรี คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร : ผู้ทำกิจกรรมได้รับโจทย์ ในการออกแบบโครงสร้างของป้าย “แผนที่วัฒนธรรม” ที่เสร็จสมบูรณ์แล้วมาติดตั้ง โดยมีตำแหน่งติดตั้ง 2 จุดคือ วัดกำแพงบางจาก และวัดคูหาสวรรค์วรวิหาร เพื่อจุดประสงค์ในการกระจายจุดสำคัญในชุมชน ทั้งแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถบอกเล่าเรื่องราวได้

รูปที่ 31 : ขั้นตอนการผลิตโครงสร้างป้ายติดแผนที่ทางวัฒนธรรมฉบับสมบูรณ์

ที่มา : เพลง “เรื่องเล่า/บ้านเรา/บางหลวง”

ในปีเดียวกันนี้ยังมีอีกหนึ่งความร่วมมือที่เข้ามาสนับสนุนกิจกรรมคลองบางหลวงให้มีความคึกคักยิ่งขึ้นจาก โครงการ ASA-CAN Workshop 2016 “Place-Making living with Water” ที่เป็นปฏิบัติการออกแบบชุมชนอย่างมีส่วนร่วมภาคฤดูร้อนโดยคณะกรรมการสถาปนิกเพื่อสังคมและเมือง สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ ในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้ได้มีผู้เชี่ยวชาญทางด้านพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม ที่มีชื่อเสียงทั้งงานเขียนหนังสือและงานสอนที่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั่วโลกอย่าง Prof. Nabeel Hamdi ที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ พื้นที่ที่โครงการเลือกเป็นพื้นที่ศึกษาวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำ มี 2 แห่ง ได้แก่ ชุมชนคลองบางประทุน และชุมชนคลองบางหลวง

วัตถุประสงค์

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลชุมชน เพื่อนำมาวิเคราะห์เพื่อจะจัดทำกิจกรรมให้เกิดผลลัพธ์ในตอนท้ายของโครงการที่สร้างประโยชน์ให้ทั้งตัวผู้เข้าร่วมและสมาชิกชุมชน

แนวทาง/เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการ

กิจกรรมในครั้งนี้เน้นการลงพื้นที่ได้ศึกษาข้อมูลจริง เชิงลึกจากการสัมภาษณ์ในพื้นที่ชุมชนที่ได้รับโจทย์ เพื่อนำมาผลิตเครื่องมือสื่อสารที่สามารถสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนที่ได้รับโจทย์มา โดยนักศึกษาที่เข้าร่วมจากหลายสถาบันแบ่งกลุ่มทำงานใน 2 พื้นที่ ในเบื้องต้นมีการบรรยายข้อมูลชุมชนโดยกลุ่ม นักศึกษาปริญญาโท คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่มีความเชี่ยวชาญในพื้นที่ชุมชนคลองบางหลวง

ผู้มีส่วนร่วม

- คนในชุมชน
- คนนอกชุมชน ภาคการศึกษา (หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตบัณฑิต และดุขุฎิบัณฑิต สาขาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร), นักศึกษาสถาปนิกจบใหม่จากหลากหลายสถาบัน

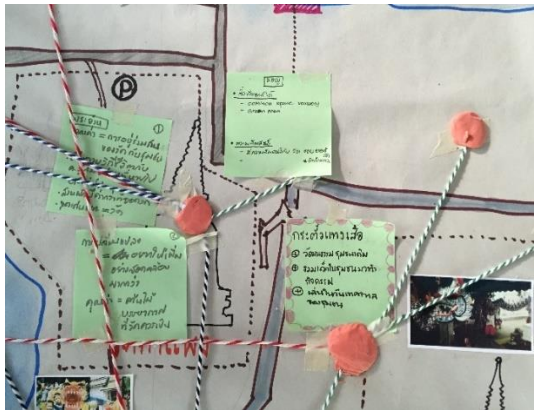

รูปที่ 32 : โปสเตอร์กิจกรรม ASA CAN WORKSHOP 2016

ที่มา : เพจ “ASA CAN WORKSHOP 2016”

รูปที่ 33 : Catalyst Project ของกลุ่มคลองบางหลวง

รูปที่ 34 : บรรยากาศงานวันจัดกิจกรรม

ที่มา : เพจ เรื่องเล่า/บ้านเราบางหลวง

รูปที่ 35 : บรรยากาศในวันที่พื้นที่สีพื้นตามทางเดินภายในชุมชนและ

รูปที่ 36 : กลุ่มนักศึกษาที่มีส่วนร่วมในการเพ้นท์กำแพงรั้วโรงเรียนวัดทองศาลางาม

2.4 โครงการฟื้นฟูเมืองและย่านชุมชนเก่า CCRP (PHASE 2)

หลังจากกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้ดำเนินการในชุมชนคลองบางหลวงมาตั้งแต่ปี 2557 ชุมชนคลองบางหลวงได้รับทุนจากโครงการฟื้นฟูเมืองและย่านชุมชนเก่า (CCRP) ใน Phase 1 ไปแล้ว มาถึงโครงการในปีนี้ได้มีการพัฒนาโครงการอย่างต่อเนื่องใน Phase 2

วัตถุประสงค์

จุดมุ่งหมายของการทำกิจกรรมที่ได้รับทุนนี้ สมาชิกชุมชน และคณะทำงาน พร้อมด้วยภาคีต่างๆ ร่วมกันปรับปรุงพิพิธภัณฑสถานชุมชนคลองบางหลวง บริเวณทางเดินริมน้ำฝั่งวัดกำแพงบางจาก ด้วยงบประมาณ 180,000 บาทจากโครงการ เพื่อนำไปจัดสร้างและปรับปรุงพิพิธภัณฑสถานชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนและนักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนย่านเก่าในคลองบางหลวง

แนวทาง/เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการ

แนวทางการดำเนินการในครั้งนี้ใช้การผสมผสานระหว่างคนในและคนนอกชุมชนที่มีส่วนร่วมสร้างผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม นับว่าเป็นผลิตผลที่เป็นรูปธรรมถาวร ขนาดใหญ่ของชุมชน ที่ได้รับความร่วมมือจากการให้บริษัทเอกชนร่วมออกแบบพิพิธภัณฑสถานและให้เป็นครั้งแรกที่ชุมชนได้จัดทำผ้าป่าสามัคคี ในการระดมเงินทุนในการมีส่วนร่วมให้เกิดพิพิธภัณฑสถานแห่งนี้ขึ้นมา นอกจากนี้ขั้นตอนในการก่อสร้างยังเป็นกลุ่มแรงงานภายในชุมชนที่มีส่วนร่วมมาช่วยอีกด้วย

ผู้มีส่วนร่วม

- คนในชุมชน ทั้งด้านปัจจัยทางกำลังทรัพย์ และทรัพยากร
- คนนอกชุมชน ภาคการศึกษา (หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตบัณฑิต และดุขภูมิบัณฑิต สาขาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร) หน่วยงาน/เอกชนจากบริษัทสถาปนิกชื่อดัง Stu/D/O Architects

รูปที่ 37 : แบบจำลองพิพิธภัณฑ์ออกแบบโดยบริษัท Stu/D/O Architects

รูปที่ 38 : พิพิธภัณฑ์ชุมชนคลองบางหลวง

2.6 โครงการจัดจ้างที่ปรึกษาเพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการประกอบธุรกิจตลาดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ตลาดคลองบางหลวง (ชม...บางหลวง)

วัตถุประสงค์

โครงการดังกล่าวได้มอบหมายการดำเนินการให้ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นคณะดำเนินการในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการประกอบธุรกิจตลาดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งชุมชนคลองบางหลวงได้รับเป็นหนึ่งในตลาดที่ได้รับการลงมาส่งเสริมและพัฒนา ซึ่งข้อมูลจากโครงการดังกล่าวนี้สามารถนำไปเป็นประโยชน์ให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือผู้ที่สนใจได้อย่างดี วัตถุประสงค์ของการดำเนินการแบ่งเป็น 6 ข้อดังนี้

1. ประเมินศักยภาพ จัดทำแนวทางการบริหารจัดการและส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มตลาดเป้าหมายทั้งในด้านกายภาพ การบริหารจัดการ และด้านบุคคล
2. จัดทำแผนกลยุทธ์และแนวทางปรับปรุงตลาดให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค และกลุ่มนักท่องเที่ยว
3. เพื่อนำไปพัฒนา ปรับปรุงตลาดและบริเวณโดยรอบให้มีภาพลักษณ์ อัตลักษณ์ที่ดี เพื่อรองรับการท่องเที่ยวในอนาคต
4. เพื่อส่งเสริมและพัฒนาผู้ประกอบการ ให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้นทั้งด้านการบริหารจัดการ การตลาด การผลิต การจำหน่าย รวมถึงการพัฒนาคุณภาพสินค้า
5. เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ด้านการประกอบธุรกิจและถ่ายทอดองค์ความรู้ในการพัฒนาสินค้า ให้มีจุดเด่นและคุณภาพตามมาตรฐานที่ผู้บริโภคต้องการ โดยการฝึกอบรมให้ผู้ประกอบการในตลาด
6. เพื่อให้คำปรึกษาในการพัฒนาและเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ หลักการดำเนินธุรกิจ และสนับสนุนการวาง กลยุทธ์ทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป

แนวทาง/เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการ

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้ลงพื้นที่ทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนในย่านคลองบางหลวงมาโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นการทำแผนที่ชุมชนย่านคลองบางหลวง การพัฒนาสวนชุมชนในวัดกำแพงบางจาก หรือการปรับปรุงพิพิธภัณฑ์ชุมชน โดยเป็นกิจกรรมที่เน้นการก่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชนเป็นสำคัญ และในปีนี้ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้ลงพื้นที่ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องภายใต้โครงการตลาดต้องชม โครงการส่งเสริมตลาดกลาง - ชุมชนประชารัฐ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจภูมิภาค (Local Economy Market ปิงปองประมาณ

2560 ที่สนับสนุนงบประมาณโดยกรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์ ซึ่งคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ได้ดำเนินการในลักษณะของการปรับปรุงด้านกายภาพของพื้นที่ เพื่อพัฒนาตลาดและบริเวณโดยรอบ ตลาดให้มีมาตรฐาน

ผู้มีส่วนร่วม

- คนในชุมชน
- คนนอกชุมชน

ภาคการศึกษา คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

หน่วยงาน/เอกชน ผู้เชี่ยวชาญในการอบรมฝึกกิจกรรม

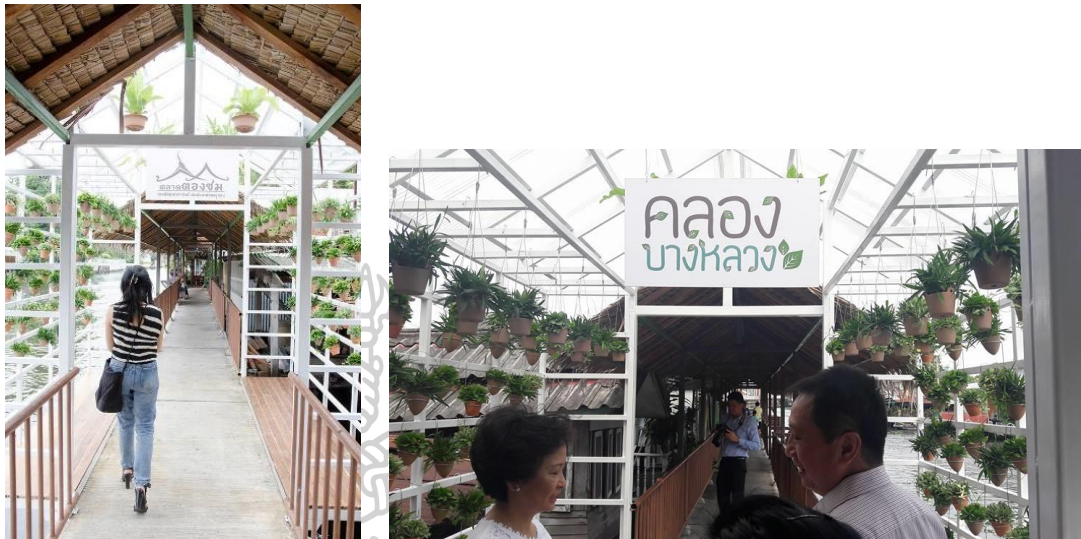
ภาครัฐ กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์, ฝ่ายสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ สำนักงานเขต ภาษีเจริญ

ผลผลิตของกิจกรรม

การปรับปรุงซุ้มที่นั่งและแผนที่ตลาด : ปรับปรุงซุ้มไม้ระแนงและม้านั่งที่มีโครงสร้างสมบูรณ์ โดยการขัดแต่งและทาสีใหม่ รวมทั้งเพิ่มซุ้มหลังคาปกคลุมไม่ให้เสื่อมสภาพเร็ว

การปรับปรุงเส้นทางเดินและสะพานที่เชื่อมระหว่างเรือนไม้ริมน้ำและวัดกำแพงบางจาก : ปรับปรุงจากทางเดินคลุมด้วยหลังคาอย่างต่อเนื่อง มีราวกันตกสูง 2 ฟุตให้มีความน่าสนใจขึ้นโดย การปรับภูมิทัศน์ตกแต่งโดยกระถางขนาดเล็ก เพื่อให้ดึงดูดความ น่าสนใจแก่นักท่องเที่ยว และปรับวัสดุผนังหลังคาให้มีแสงสว่างมากยิ่งขึ้น

การจัดทำป้ายร้านค้าและชุดกันเปื้อนให้ร้านค้าที่เข้าร่วมโครงการ : ในปัจจุบันร้านค้าในชุมชนไม่ได้มีการออกแบบให้มีลักษณะไปในทางเดียวกัน จึงปรับปรุงโดยจัดทำรูปแบบกลางของป้ายชื่อร้านค้าที่บอกรายละเอียดสินค้า ราคา รวมถึงภาษาอังกฤษ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชนคลองบางหลวง

คลอง
บางหลวง
ต.ตาหวานจำ
TEL.083-0799006

คลอง
บางหลวง
กาแฟเจ้เป้า

การพัฒนาสินค้าและบริการที่จำหน่ายในตลาด : ออกแบบบรรจุภัณฑ์ต่างๆ ที่ยังมีลักษณะที่ครอบคลุมคล้ายเคียงกันเพื่อสร้างเอกลักษณ์ให้ตลาดคลองบางหลวง และมีการออกแบบโลโก้ที่เป็นเสมือนตราประจำตลาดคลองบางหลวงไปในบรรจุภัณฑ์ทุกชิ้นที่จำหน่ายภายในตลาด

คณะดำเนินงานยังได้จัดแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการประกอบธุรกิจของตลาดในอนาคต โดยมุ่งเน้นถึงการส่งเสริมความชัดเจนของอัตลักษณ์ การเดินทาง เพื่อสร้างแผนกลยุทธ์ด้านการตลาด ใช้การเล่าเรื่อง (Story Telling) ผลลัพธ์ที่ได้ออกมาในรูปแบบของแผ่นพับประชาสัมพันธ์ ที่เล่าเรื่องราวของ ตลาดคลองบางหลวง ผ่านแนวคิดหลัก ได้แก่

1. ตลาดคลองบางหลวง : สัมผัสวิถีชีวิตที่เรียบง่ายริมน้ำ
2. ตามรอยศาสนสถานสำคัญและประเพณีดั้งเดิม
3. ลัดเลาะเที่ยว ชิม ริมน้ำ
4. การเดินทาง

ซึ่งเนื้อหาที่ได้แบ่งออกมานี้ สามารถเล่าเรื่องราวและยังเป็นกลยุทธ์ทางการตลาดที่ใช้ประชาสัมพันธ์ให้คนภายนอกเข้าใจและเข้าถึงได้ง่าย

นอกจากนี้ ทางคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ยังได้จัดการอบรมให้แก่ผู้ค้าในพื้นที่ 3 ระดับ คือ ระดับเบื้องต้นระดับกลาง ระดับสูง เนื้อหาในการอบรมเป็นการให้คำแนะนำในการพัฒนาธุรกิจของผู้ค้าโดยวิทยากรผู้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ซึ่งกิจกรรมทั้งหมดได้ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เดือนกรกฎาคมจนถึงปัจจุบันในการนี้ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ร่วมกับชุมชนกำแพงทองพัฒนา จึงได้จัดกิจกรรม “ชมบางหลวง” ซึ่งเป็นกิจกรรมเปิดตลาดต้องชม-ตลาดคลองบางหลวง เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ตลาด ในวันอาทิตย์ที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560

หลักสูตรที่ 1 : การอบรมเสริมสร้างองค์ความรู้ด้านธุรกิจ ระดับเบื้องต้น

กิจกรรมนี้ได้รับความร่วมมือจากฝ่ายสิ่งแวดล้อมและสุขภาพิบาล สำนักงานเขตภาษีเจริญ ที่ได้เข้ามาบรรยายการสุขภาพิบาลอาหารสำหรับผู้ประกอบการ ก่อนเริ่มการบรรยายในหัวข้อ “การพัฒนาตราสินค้า-บรรจุภัณฑ์ และกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ” โดยการทำสำภูจากวัสดุจากธรรมชาติ จากอาจารย์จิระสุดา อารีพันธ์

หลักสูตรที่ 2 : การอบรมเสริมสร้างองค์ความรู้ด้านธุรกิจ ระดับกลาง ครั้งที่ 1

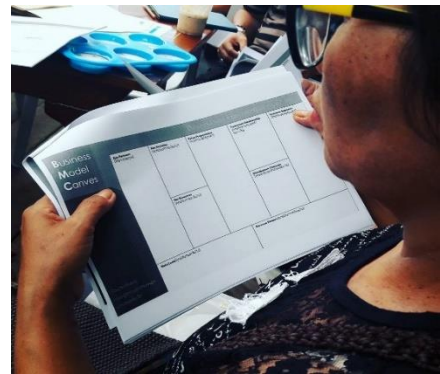
กิจกรรมในครั้งนี่ยังคงเป็นการดำเนินการจากอาจารย์จิระสุตา อารีพันธ์ บรรยายในหัวข้อ การขยายความสามารถในการผลิตสินค้า การปรับปรุงลักษณะสินค้าหรือตลาด และกิจกรรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการเลือกบรรจุภัณฑ์ที่สร้างความน่าสนใจของสินค้า

หลักสูตรที่ 2 : การอบรมเสริมสร้างองค์ความรู้ด้านธุรกิจ ระดับกลาง ครั้งที่ 2

กิจกรรมครั้งนี้ต่อเนื่องจากหลักสูตรที่ 2 แต่จะมีการเรียนรู้กระบวนการพัฒนาผู้ประกอบการในชุมชนด้วย Business Model Canves เบื้องต้น รวมถึงมีการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ โดยอาจารย์ ณภัทร จิตไพศาลวัฒนา (คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร) ที่ใช้ในการสื่อสารในการประกอบการ เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับชุมชน และยังตอบสนองให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติได้อีกด้วย

มีการนำเสนอผลลัพธ์จากการจัดอบรมหรือสัมมนาเสริมสร้างองค์ความรู้ตามหลักสูตร 3 ระดับ คือระดับเบื้องต้น ระดับกลาง ระดับสูง รวมถึงการให้คำปรึกษาและการพัฒนาศักยภาพบุคลากรและผู้ประกอบการในตลาด เพื่อการพัฒนาศักยภาพให้กับบุคลากรและผู้ประกอบการในตลาดเป้าหมาย รวมทั้งกระบวนการออกปรับปรุงภูมิทัศน์บางส่วนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ค้าและชุมชน โดยผลงานการออกแบบ “ตลาดต้องชม – ตลาดคลองบางหลวง” มีหลากหลายรูปแบบและชิ้นงานถูกสร้างสรรค์ไปตามความเหมาะสมของบริบทพื้นที่ อาทิเช่น แผนที่ท่องเที่ยวชุมชน แผนที่พำนักนักท่องเที่ยว ชูชัยนำทางสู่ชุมชน ที่นั่งและซุ้มต้นไม้บริเวณทางเดินริมน้ำ จุดถ่ายบริเวณสะพานข้ามคลองบางจาก ฯลฯ ซึ่งกิจกรรมทั้งหมดที่กล่าวข้างต้นได้ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เดือนกรกฎาคมจนถึงปัจจุบันคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ร่วมกับ ชุมชน กำแพงทองพัฒนา จึงได้จัดกิจกรรมพิธีเปิดงาน “ตลาดต้องชม – ตลาดคลองบางหลวง” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรม “ชม...บางหลวง” เพื่อเป็นการสร้างการรับรู้ให้แก่ประชาชนและนักท่องเที่ยวได้รับทราบการเป็นตลาดตามนโยบายของรัฐบาล และสนับสนุนตลาดให้เป็นที่รู้จักและแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ โดยมีการจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์จากตลาดชุมชน การแสดงพื้นบ้าน เพื่อเสริมสร้างกระบวนการทำงานระหว่างคนในท้องถิ่น ผู้ประกอบการ และภาคส่วนต่าง ๆ ในด้านการเพื่อพัฒนาและปรับปรุงตลาดและบริเวณโดยรอบตลาดให้มีมาตรฐาน มีภาพลักษณ์ และอัตลักษณ์ที่ดี สามารถรองรับการท่องเที่ยวในอนาคตได้ (รายงานฉบับสมบูรณ์”การจัดจ้างที่ปรึกษาเพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการประกอบธุรกิจตลาดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร(ตลาดคลองบางหลวง). คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ม.ป.ป.)

“ชม...บางหลวง”

ชม “อาหาร” ประเพณีสำคัญของชาวไทยจีน
ชม “ธรรมชาติริมคลอง” ที่มีต้นไม้หลากชนิด
ชม “วัฒนธรรมถิ่นพื้นบ้าน” แบบฉบับบางหลวง
ชม “สินค้า” ชิม “อาหาร” ซุป “ออสัญญา” สดมือกลับบ้าน

ที่นี่ ... ที่ตลาดคลองบางหลวง

วันอาทิตย์ที่ 5 พฤศจิกายน 2560
บริเวณลานกิจกรรมหน้าวัดบ้านบางจาก เขตภาษีเจริญ
ตั้งแต่เวลา 09.00 น. เป็นต้นไป

สนับสนุนโดย “ภาคีพัฒนาคลองบางหลวง”
โครงการพัฒนาคลองบางหลวง - ศูนย์บางคูรัด จังหวัดนนทบุรี/กรุงเทพฯ ปีงบประมาณ 2560
ภายใต้การดำเนินงานของ อบต.บางคูรัด

สนับสนุนโดย: **DIT** **คลองบางหลวง**

“ชม...บางหลวง”

ชม “อาหาร” ประเพณีสำคัญของชาวไทยจีน
ชม “ธรรมชาติริมคลอง” ที่มีต้นไม้หลากชนิด
ชม “วัฒนธรรมถิ่นพื้นบ้าน” แบบฉบับบางหลวง
ชม “สินค้า” ชิม “อาหาร” ซุป “ออสัญญา” สดมือกลับบ้าน

ที่นี่ ... ที่ตลาดคลองบางหลวง

วันอาทิตย์ที่ 5 พฤศจิกายน 2560
บริเวณลานกิจกรรมหน้าวัดบ้านบางจาก เขตภาษีเจริญ
ตั้งแต่เวลา 09.00 น. เป็นต้นไป

สนับสนุนโดย “ภาคีพัฒนาคลองบางหลวง”
โครงการพัฒนาคลองบางหลวง - ศูนย์บางคูรัด จังหวัดนนทบุรี/กรุงเทพฯ ปีงบประมาณ 2560
ภายใต้การดำเนินงานของ อบต.บางคูรัด

สนับสนุนโดย: **DIT** **คลองบางหลวง**

รูปที่ 39 : แผนประชาสัมพันธ์กิจกรรมที่จัด
ที่มา : เพจ “เรื่องเล่าบ้านเรา/บางหลวง”

รูปที่ 40 : บรรยากาศวันเปิดตลาด “ชม...บางหลวง”

ที่มา : เพจ “เรื่องเล่า/บ้านเรา/บางหลวง”

2.7 โครงการปรับปรุงท่าเรือและสวนสมุนไพรชุมชนวัดกำแพง

วัตถุประสงค์

กิจกรรมที่ได้จัดทำอย่างต่อเนื่องเป็นปีที่ 5 ของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ในรายวิชาสถาปัตยกรรมชุมชนได้สังเกตเห็นถึงอัตลักษณ์ของชุมชนแห่งนี้คือ “พื้นที่สีเขียว” ซึ่งจะเห็นได้จากวิถีชีวิตของชุมชนแห่งนี้ที่มักจะนำกระถางต้นไม้มาแขวนประดับทั่วบริเวณ จุดเริ่มต้นของโครงการในปีที่ 6 นี้เริ่มมาจากการได้เรื่องจากทางภาครัฐ ซึ่งทางหัวหน้าชุมชนได้ติดต่อทางคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์รื้ออยากให้ทำโครงการ “ท่าเรือ” เนื่องจากพื้นที่เดิมของวัดริมคลองบางจากร้างซึ่งสามารถพัฒนาให้เกิดประโยชน์ได้ และพื้นที่ดังกล่าวก็มีสวนสมุนไพรของหลวงพ่อยู่แล้ว จึงเกิดเป็นโครงการที่จะพัฒนาพื้นที่บริเวณให้เกิดประโยชน์ ต่อยอดพื้นที่ริมคลองบางจากนี้ให้สามารถเป็นสถานที่พักผ่อนอีกจุดหนึ่งของคลองบางหลวงได้

แนวทาง/เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการ

วัตถุประสงค์ของกิจกรรมครั้งนี้ ต้องการค้นหาเอกลักษณ์ที่แท้จริงของชุมชนผ่านมุมมองของในชุมชน จึงถูกนำมาจัดแสดงเป็น “แผนที่ทางวัฒนธรรม บ้านเรา/บางหลวง” ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้มีส่วนร่วมแต่ละบทบาท

ผู้มีส่วนร่วม

- คนในชุมชน
 - ชุมชนวัดกำแพงทองพัฒนา
 - ชุมชนคลองบางหลวง
- คนนอกชุมชน
 - ภาคการศึกษา คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม
 - หน่วยงาน/เอกชน Shma soen, Glow Landscape MJ Garden
 - ภาครัฐ สำนักงานเขตภาษีเจริญเป็นผู้สนับสนุนร่วม

แนวทาง/เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการ

เนื่องจากทรัพยากรที่มีอยู่เดิมอย่างศาลาทำเรือและสวนสมุนไพร บริเวณริมคลองบางจากที่มีอยู่แล้ว ทางคณะดำเนินการจึงต่อยอดสิ่งที่มีอยู่ โดยแบ่งกลุ่มนักศึกษาออกเป็น 4 กลุ่ม โดยแบ่งตามความถนัด ได้แก่ 1. ทำท่าเรือ 2. สวนสมุนไพร 3. สัญลักษณ์ Sinage 4. ประชาสัมพันธ์ เพื่อทำประโยชน์ให้สอดคล้องกัน

ผลผลิตของกิจกรรม

กิจกรรม Hide and Seed ณ คลองบางหลวง ที่จัดขึ้นในวันที่ 29-30 มิถุนายน 2562 โดยจัดกิจกรรมการล่องเรือไฟฟ้า (ที่ได้จากรัฐและความร่วมมือของม.สยาม) เรือคายัก กิจกรรม Art workshop ระบายสีจากการพิมพ์ลายธรรมชาติ รวมถึงการเชิญคนในชุมชน เด็กๆในโรงเรียนของชุมชนมาร่วมกิจกรรม เพื่อกระตุ้นและส่งต่อนักเรียนได้มีกิจกรรมทำหรือสามารถนำไปต่อยอดได้ โดยกลุ่มนักศึกษาที่ได้แบ่งกลุ่มกันทำกิจกรรม ได้ผลผลิต เช่น กลุ่มท่าเรือได้สร้างเขื่อนบันไดทางลงท่าเรือพร้อมตกแต่ง กลุ่มทำสัญลักษณ์ใช้การพันถนบนเป็นเครื่องหมายนำทางมายังจุดหมาย กลุ่มสวนสมุนไพร การทำป้ายชนิดของสมุนไพร และกลุ่มประชาสัมพันธ์ได้จัดทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์ บอกสรรพคุณของสมุนไพร รวมถึงการใช้สื่อโซเชียลมีเดีย ทำรีวิวกานที่ท่องเที่ยว ที่มีกิจกรรมกายเรือซึ่งเป็นกิจกรรมใหม่ที่เกิดขึ้นในชุมชนนี้ ทั้งนี้กิจกรรมจากกลุ่มนักศึกษาสามารถนำไปใช้ประโยชน์และเชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องกันเพื่อจัดกิจกรรมในวันงาน โดยอาศัยทักษะตามความถนัดที่ช่วยกันทำเพื่อชุมชน

กิจกรรม
"HIDE AND SEED"
กิจกรรมเปิดตัวชุมชนและสวนสมุนไพร
วันที่ 29 - 30 มิถุนายน 2562 ณ ไร่ทิวเมืองงา จังหวัดฉะเชิงเทรา

ส่วนที่ 1
คณะผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ร่วมกับ ชุมชนบ้านหนองผิงผิง ไร่ทิวเมืองงา สวนสมุนไพรชุมชน และ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

วันที่ 29 มิถุนายน 2562
เวลา 08.00 - 10.00 น.
08.00 - 10.00 น. ลานาเมือง
10.00 - 12.00 น. ไร่ทิวเมืองงา "HIDE AND SEED"
- กิจกรรมเปิดตัวชุมชนและสวนสมุนไพรและไร่ทิวเมืองงา
- กิจกรรมเปิดตัวสวนสมุนไพรและไร่ทิวเมืองงา
- กิจกรรมเปิดตัวสวนสมุนไพรและไร่ทิวเมืองงา
- กิจกรรมเปิดตัวสวนสมุนไพรและไร่ทิวเมืองงา

วันที่ 30 มิถุนายน 2562
เวลา 10.00 - 18.00 น.
10.00 - 18.00 น. ไร่ทิวเมืองงา
กิจกรรมเปิดตัวสวนสมุนไพรและไร่ทิวเมืองงา
กิจกรรมเปิดตัวสวนสมุนไพรและไร่ทิวเมืองงา

รูปที่ 41 : บรรยากาศการจัดกิจกรรมในงาน

ที่มา : เพลง “เรื่องเล่า/บ้านเรา/บางหลวง”

2.8 สรุปข้อมูลโครงการทั้ง 6 กิจกรรม

จากผลการเก็บข้อมูลกิจกรรมทั้ง 6 ที่ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลมาข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยพบว่า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 – 2562 ซึ่งเป็นระยะเวลาที่คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนคลองบางหลวงแห่งนี้ได้มีพัฒนาการหรือเห็นการเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่มีความต่อเนื่องที่เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น ชุมชนเติบโต เห็นเป็นรูปธรรมมากขึ้นซึ่งเครื่องมือที่คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ฯ ได้นำมาใช้ในการพัฒนาชุมชนก็ล้วนส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลากหลายด้าน จึงขอสรุปประเด็นของการพัฒนาชุมชนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมทั้ง 6 ปี ที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านกายภาพ: เริ่มจากโครงการที่มีการพื้นที่ถนน การทำแผนที่ทางเดินรอบชุมชน หรือการจัดซุ้มทางเดินริมน้ำ ปลุกต้นไม้ สวนสมุนไพร และพิพิธภัณฑสถานชุมชนล้วนแล้วแต่สร้างสภาพแวดล้อมที่ดีให้ชุมชน เพื่อสร้างให้เกิดความน่าสนใจในชุมชนแห่งนี้ สามารถเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความสะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อยกว่าเมื่อก่อน
2. ด้านสังคม: จากกิจกรรมในทั้ง 6 โครงการ จะเน้นให้คนในชุมชนเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมให้มากที่สุด โดยการออกแบบเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนที่สร้างเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและแปรผลผลิตให้เกิดประโยชน์กับชุมชน ซึ่งจะทำให้คนในชุมชนตระหนักเห็นคุณค่าของสิ่งที่อยู่ในชุมชนได้อย่างดี
3. ด้านเศรษฐกิจ: หลังจากมีกิจกรรมที่ได้เข้ามาพัฒนาสินค้าให้คนในชุมชนในด้านต่างๆ อย่างโครงการจัดจ้างที่ปรึกษาเพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการประกอบธุรกิจตลาดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ตลาดคลองบางหลวง (ชม...บางหลวง) ผลลัพธ์ที่ได้ทำให้เห็นความเป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชน ชุมชนได้เห็นวิธีการพัฒนาทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้เป็นที่ต้องการสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวได้ เพื่อให้คนในชุมชนเกิดการสร้างรายได้

ซึ่งจากประเด็นทั้ง 3 ที่กล่าวมานั้นเป็นส่วนหนึ่งที่กระตุ้นการท่องเที่ยวภายในชุมชนได้อย่างดี ทำให้คนในชุมชนเกิดการสร้างรายได้ ชุมชนเป็นที่รับรู้จากคนภายนอกมากยิ่งขึ้น และที่สำคัญคือการ

เปลี่ยนแปลงของชุมชนที่เกิดขึ้นนี้ มีส่วนสำคัญที่เกิดจากภาคส่วนทั้งภาครัฐและเอกชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนแห่งทั้งด้านงบประมาณและความร่วมมือต่าง ๆ เพราะถือว่าเป็นส่วนสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ที่ดียิ่งขึ้นต่อไป ดังตัวอย่างโครงการจัดจ้างที่ปรึกษาเพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการประกอบธุรกิจตลาดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ตลาดคลองบางหลวง (ชม...บางหลวง) ที่ทำให้เห็นชัดเจนว่าชุมชนคลองบางหลวงแห่งนี้มีการพัฒนาชุมชนทั้งในด้านกายภาพและได้ความร่วมมือของคนในชุมชนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาภายในชุมชนเพื่อกระตุ้นให้เกิดการหมุนเวียนทางด้านเศรษฐกิจภายในชุมชนที่เป็นอย่างดี

บทที่ 5

ข้อมูลจากการสำรวจภาคสนามและบทวิเคราะห์

1. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

จากข้อมูลการสัมภาษณ์รายบุคคลทั้งฝั่งบ้านศิลปินและฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนา ผู้วิจัยได้สรุปตารางข้อมูลเพื่อให้เห็นภาพรวมของการกล่าวถึงกิจกรรมในแต่ละโครงการที่เกิดขึ้น ทั้งในแง่ของการไม่มีส่วนร่วม การมีส่วนร่วม และระดับของความพึงพอใจ

ฝั่งบ้านศิลปิน (Zone A)

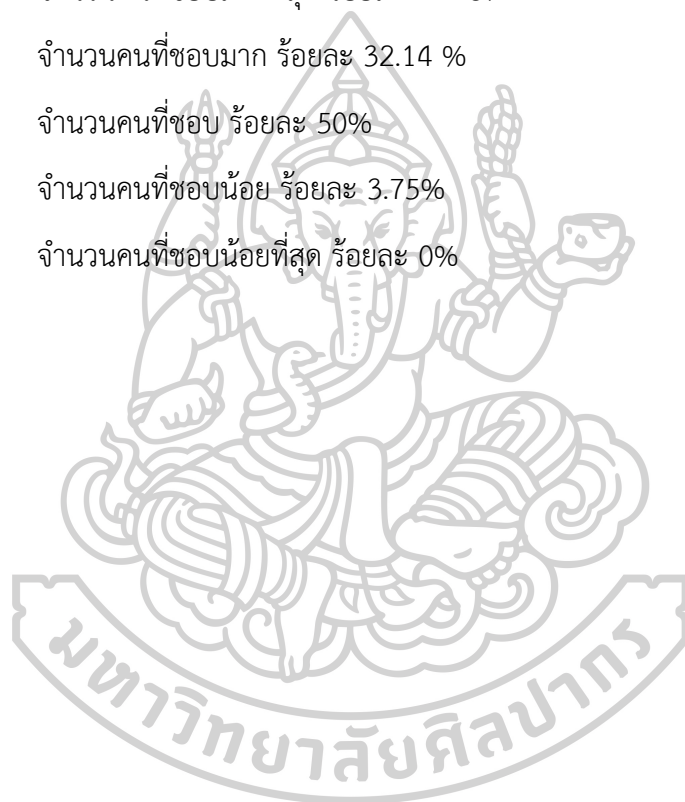
จากข้อมูลผู้ถูกสัมภาษณ์ในฝั่งบ้านศิลปินทั้ง 16 ราย สามารถสรุปตารางเป็น 2 ประเด็นคือ ประเด็นของการมีส่วนร่วมและ ประเด็นของความพึงพอใจที่มีต่อโครงการ โดยมีภาพรวมของข้อมูล ดังนี้สัดส่วนของจำนวนคนที่มีส่วนร่วมคิดเป็นร้อยละ 57% และสัดส่วนของจำนวนคนที่ไม่มีส่วนร่วมคิดเป็นร้อยละ 43% และสัดส่วนของความพึงพอใจพบว่า

- จำนวนคนที่ชอบมากที่สุด ร้อยละ 5%
- จำนวนคนที่ชอบมาก ร้อยละ 27.5%
- จำนวนคนที่ชอบมีจำนวน ร้อยละ 40%
- จำนวนคนที่ชอบน้อย ร้อยละ 20%
- จำนวนคนที่ชอบน้อยที่สุด ร้อยละ 7.5%

ฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนา (Zone B)

จากข้อมูลผู้ถูกสัมภาษณ์ในฝั่งบ้านวัดกำแพงทองพัฒนาทั้ง 11 ราย สามารถสรุปตารางเป็น 2 ประเด็นคือ ประเด็นของการมีส่วนร่วมและ ประเด็นของความพึงพอใจที่มีต่อโครงการ โดยมี ภาพรวมของข้อมูลดังนี้สัดส่วนของจำนวนคนที่มีส่วนร่วมคิดเป็นร้อยละ 80% และสัดส่วนของจำนวน คนที่ไม่มีส่วนร่วมคิดเป็นร้อยละ 20% และสัดส่วนของความพึงพอใจพบว่า

- จำนวนคนที่ชอบมากที่สุด ร้อยละ 14.28%
- จำนวนคนที่ชอบมาก ร้อยละ 32.14 %
- จำนวนคนที่ชอบ ร้อยละ 50%
- จำนวนคนที่ชอบน้อย ร้อยละ 3.75%
- จำนวนคนที่ชอบน้อยที่สุด ร้อยละ 0%

ผู้วิจัยได้สรุปข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์โดยแยกประเด็นจากโครงการในแต่ละครั้ง ซึ่งได้กล่าวถึงข้อมูลภาพรวมของโครงการที่ได้รับการกล่าวถึงซึ่งรวมถึงคนที่มีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมและความพึงพอใจที่มีต่อโครงการ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์การแบ่งความพึงพอใจจากช่องของความชอบมาก และชอบที่สุด และเกณฑ์ของความไม่พึงพอใจจะใช้ข้อมูลจากช่องความชอบน้อยและชอบน้อยที่สุด และมีการแบ่งสีที่แสดงถึงรูปแบบของการมีส่วนร่วมและความพึงพอใจที่ส่งผลต่อกันโดยมี 4 รูปแบบ (4สี) ตามตาราง ดังนี้

ฝั่งชุมชนบ้านศิลาปิน (Zone A)

โครงการครั้งที่	คนที่พูดถึง	ไม่มีส่วนร่วม	ร่วมตัดสินใจ	ร่วมดำเนินการ	ร่วมประเมินผล	ชอบน้อยที่สุด	ชอบน้อย	ชอบ	ชอบมาก	ชอบมากที่สุด				
โครงการครั้งที่ 1	5	1	0	4	0	0	0	3	2	0	4	0	1	0
โครงการครั้งที่ 2	8	1	0	7	0	1	0	2	4	1	6	0	1	1
โครงการครั้งที่ 3	13	9	0	4	0	0	2	8	2	1	4	0	8	2
โครงการครั้งที่ 4	4	2	0	2	0	1	2	0	1	0	1	0	0	3
โครงการครั้งที่ 5	4	1	0	3	0	1	0	1	2	0	2	1	1	0
โครงการครั้งที่ 6	6	3	0	3	0	0	4	2	0	0	2	2	0	2

ตารางที่ 5 : รายละเอียดของระดับการมีส่วนร่วมและระดับความพึงพอใจ (Zone A)

ฝั่งชุมชนวัดกำแพงทองพัฒนา (Zone B)

โครงการครั้งที่	คนที่พูดถึง	ไม่มีส่วนร่วม	ร่วมตัดสินใจ	ร่วมดำเนินการ	ร่วมประเมินผล	ชอบน้อยที่สุด	ชอบน้อย	ชอบ	ชอบมาก	ชอบมากที่สุด				
โครงการครั้งที่ 1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
โครงการครั้งที่ 2	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
โครงการครั้งที่ 3	8	3	0	5	0	0	0	4	3	0	3	1	4	0
โครงการครั้งที่ 4	5	0	0	5	0	0	0	2	2	1	5	0	0	0
โครงการครั้งที่ 5	5	0	0	5	0	0	0	3	1	1	5	0	0	0
โครงการครั้งที่ 6	10	2	1	7	0	0	0	5	3	2	8	0	2	0

ตารางที่ 6 : รายละเอียดของระดับการมีส่วนร่วมและระดับความพึงพอใจ (Zone B)

รูปแบบของการมีส่วนร่วมและความพึงพอใจ

- มีส่วนร่วมและพึงพอใจ
- มีส่วนร่วมแต่ไม่พึงพอใจ
- ไม่มีส่วนร่วมแต่พึงพอใจ
- ไม่มีส่วนร่วมและไม่พึงพอใจ

จากตารางที่ 5, 6 แสดงถึงข้อมูลโครงการทั้ง 6 กิจกรรม ซึ่งจะแสดงข้อมูล 4 ส่วนคือ จำนวนคนที่พูดถึง, รูปแบบการมีส่วนร่วมและความพึงพอใจต่อโครงการ ของทั้งฝั่งชุมชนบ้านศิลปินและชุมชนวัดกำแพงทองพัฒนา เมื่อนำข้อมูลจากทั้ง 2 ฝั่งมาเทียบกัน จะได้ข้อมูลที่แบ่งโครงการ ดังนี้

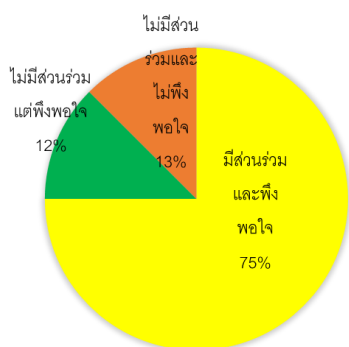
โครงการครั้งที่ 1 : เรื่องเล่า/ บ้านเรา/ บางหลวง

มีคน que พูดถึงโครงการครั้งนี้จำนวน 5 คน ซึ่งมาจากฝั่งบ้านศิลปิน 5 คน ส่วนฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนาไม่มีการพูดถึงโครงการในครั้งนี้ สามารถสรุปได้ว่าจำนวนคนที่มีส่วนร่วมเป็นกลุ่มคนส่วนใหญ่ของฝั่งบ้านศิลปิน แต่จำนวนคนที่พูดถึงโครงการทั้งหมดล้วนพึงพอใจ ซึ่งกล่าวได้ว่ามีกลุ่มคนที่มีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมแต่ล้วนพึงพอใจในกิจกรรม

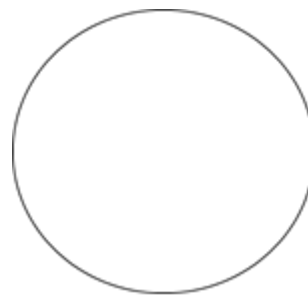

โครงการครั้งที่ 2 : เรื่องเล่า/ บ้านเรา/ บางหลวงปีที่ 2

มีคน que พูดถึงโครงการครั้งนี้จำนวน 8 คน ซึ่งมาจากฝั่งบ้านศิลปิน 8 คน ส่วนฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนาไม่มีการพูดถึงโครงการในครั้งนี้ สามารถสรุปได้ว่าฝั่งบ้านศิลปิน มีจำนวนคนที่มีส่วนร่วมร้อยละ 75% มีสัดส่วนที่มากกว่าสัดส่วนของคนที่ไม่มีส่วนร่วมร้อยละ 35% และคนส่วนใหญ่ได้รับความพึงพอใจในโครงการร้อยละ 87% และมีกลุ่มคนที่ไม่พึงพอใจร้อยละ 13% ซึ่งกล่าวได้ว่ามีกลุ่มคนที่มีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมมีทั้งล้วนพึงพอใจและไม่พึงพอใจในกิจกรรม

ฝั่งบ้านศิลปิน 8 คน

ฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนา 0 คน

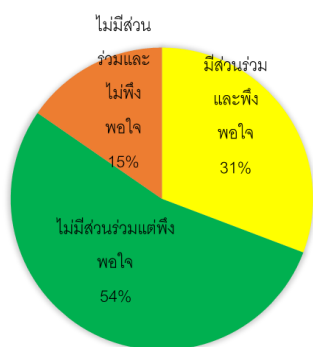
โครงการครั้งที่ 3 : แผนที่ทางวัฒนธรรม บ้านเรา/ บางหลวง ปีที่ 3

มีคนทีพุดถึงโครงการครั้งนี้จำนวน 21 คน ซึ่งมาจากฝั่งบ้านศิลปิน 13 คน และจากฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนาจำนวน 8 คน จากแผนภูมิวงกลมมีข้อมูลดังนี้

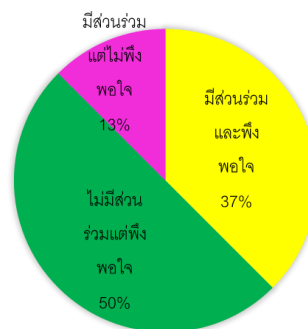
ฝั่งบ้านศิลปิน มีจำนวนคนที่มีส่วนร่วม ร้อยละ 31% และกลุ่มคนที่ไม่มีส่วนร่วม ร้อยละ 69% โดยที่คนส่วนใหญ่ได้รับความพึงพอใจในโครงการ ร้อยละ 85% และมีกลุ่มคนที่ไม่พึงพอใจร้อยละ 15%

ในส่วนของฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนา มีสัดส่วนของคนที่มีส่วนร่วมร้อยละ 50% ในขณะที่สัดส่วนของคนที่ไม่มีส่วนร่วม ร้อยละ 50% นอกจากนี้ ฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนามีสัดส่วนของคนทีพึงพอใจ ร้อยละ 87% และกลุ่มคนที่ไม่พึงพอใจ ร้อยละ 13%

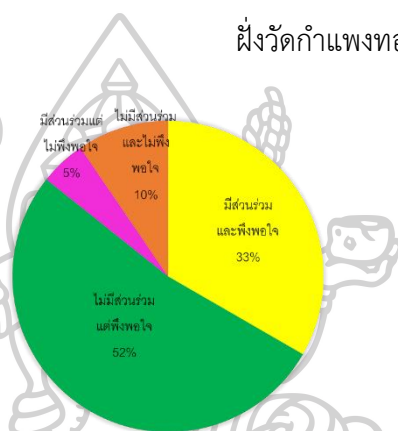
สรุปได้ว่าโครงการแผนที่ทางวัฒนธรรม บ้านเรา/ บางหลวง ปีที่ 3 มีสัดส่วนความเห็นจากทั้งฝั่งบ้านศิลปินและฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนา จาก 100 % ในแง่ของการมีส่วนร่วมคิดจากคนที่มีส่วนร่วม ร้อยละ 38% , จำนวนคนที่ไม่มีส่วนร่วม ร้อยละ 62% และในแง่ของความพึงพอใจคิดจากกลุ่มคนที่พึงพอใจ ร้อยละ 85 % , กลุ่มคนที่ไม่พึงพอใจ ร้อยละ 15% ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าจากข้อมูลที่มีผู้คนพุดถึงโครงการที่ 3 นี้ มีสัดส่วนของกลุ่มคนที่ไม่มีส่วนร่วมมีจำนวนที่มากกว่ากลุ่มคนที่มีส่วนร่วม แต่สัดส่วนของกลุ่มคนที่พึงพอใจมีจำนวนที่มากกว่ากลุ่มคนที่ไม่พึงพอใจ ซึ่งกล่าวได้ว่ามีกลุ่มคนที่พึงพอใจในโครงการแม้ไม่ได้มีส่วนร่วมในโครงการ

ฝั่งบ้านศิลปิน 13 คน

ฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนา 8 คน

แผนภูมิวงกลมสรุปทั้งสองฝั่ง

โครงการครั้งที่ 4 : โครงการฟื้นฟูเมืองและย่านชุมชนเก่า CCRP (PHASE 2)

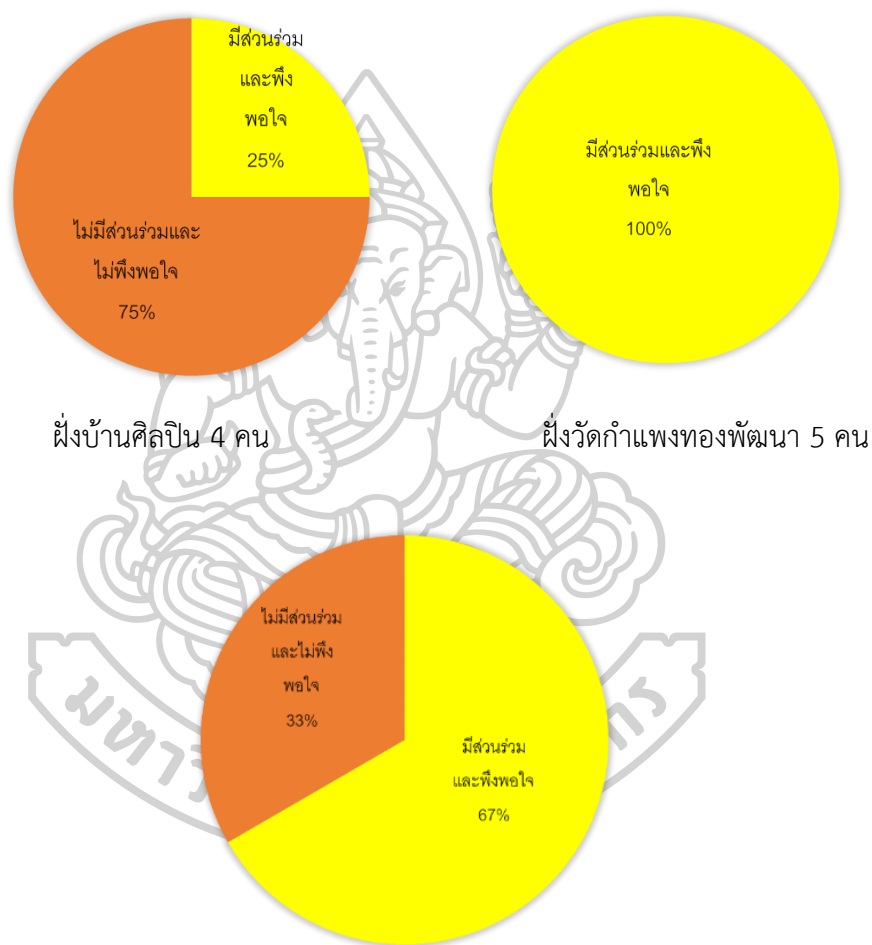
มีคนที่พูดถึงโครงการครั้งนี้จำนวน 9 คน ซึ่งมาจากฝั่งบ้านศิลปิน 4 คน และจากฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนา 5 คน จากแผนภูมิวงกลมมีข้อมูลดังนี้

ฝั่งบ้านศิลปิน มีจำนวนคนที่มีส่วนร่วม ร้อยละ 25% ในขณะที่สัดส่วนของคนที่ไม่มีส่วนร่วม ร้อยละ 75% โดยที่คนส่วนใหญ่ไม่ได้รับความพึงพอใจในโครงการร้อยละ 75% และมีกลุ่มคนที่พึงพอใจเพียงร้อยละ 25%

ในส่วนของฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนา มีสัดส่วนของคนที่มีส่วนร่วมและได้รับความพึงพอใจร้อยละ 100% ซึ่งไม่ปรากฏกลุ่มคนที่ไม่มีส่วนร่วมหรือไม่พึงพอใจเลย

สามารถสรุปได้ว่าโครงการฟื้นฟูเมืองและย่านชุมชนเก่า CCRP (PHASE 2) มีสัดส่วนความเห็นจากทั้งฝั่งบ้านศิลปินและฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนา จาก 100 % ในแง่ของการมีส่วนร่วมคิดจาก คนที่มีส่วนร่วม ร้อยละ 67% , จำนวนคนที่ไม่มีส่วนร่วม ร้อยละ 33% ส่วนในแง่ของความพึง

พอใจ คิดจากกลุ่มคนที่พึงพอใจ ร้อยละ 67% , กลุ่มคนที่ไม่พึงพอใจ ร้อยละ 33% ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า จากข้อมูลที่มีผู้คนพูดถึงโครงการที่ 4 นี้ มีสัดส่วนของกลุ่มคนที่มีส่วนร่วมมีจำนวน ที่มากกว่ากลุ่มคนที่ไม่มีส่วนร่วม และสัดส่วนของกลุ่มคนที่พึงพอใจมีจำนวนที่มากกว่ากลุ่มคนที่ไม่พึงพอใจ ซึ่งในผลลัพธ์ของโครงการนี้สามารถสรุปได้ว่า มีทั้งกลุ่มคนที่พึงพอใจในโครงการ เนื่องจากมีส่วนร่วมในโครงการ ในขณะที่เดียวกันก็มีกลุ่มที่ไม่มีส่วนร่วมและไม่พึงพอใจ

แผนภูมิวงกลมสรุปทั้งสองฝั่ง

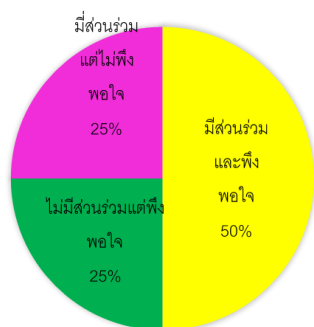
โครงการครั้งที่ 5 : โครงการจัดจ้างที่ปรึกษาเพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการประกอบธุรกิจ ตลาดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ตลาดคลองบางหลวง (ชม...บางหลวง)

มีคนที่พูดถึงโครงการครั้งนี้จำนวน 9 คน ซึ่งมาจากฝั่งบ้านศิลปิน 4 คน และจากฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนา 5 คน จากแผนภูมิวงกลมมีข้อมูลดังนี้

ฝั่งบ้านศิลปิน มีจำนวนคนที่มีส่วนร่วม ร้อยละ 75 ในขณะที่สัดส่วนของคนที่ไม่มีส่วนร่วม ร้อยละ 25% โดยที่คนส่วนใหญ่ได้รับความพึงพอใจในโครงการ ร้อยละ 75% และมีกลุ่มคนที่ไม่พึงพอใจ ร้อยละ 25%

ในส่วนของฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนา มีสัดส่วนของคนที่มีส่วนร่วมและได้รับความพึงพอใจ ร้อยละ 100% ซึ่งไม่ปรากฏกลุ่มคนที่ไม่มีส่วนร่วมหรือไม่พึงพอใจเลย

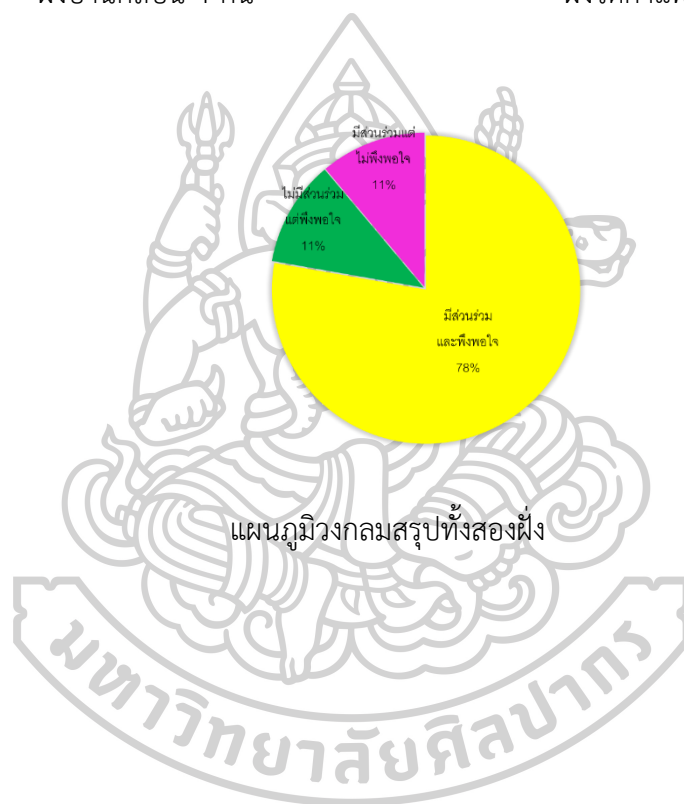
สามารถสรุปได้ว่าโครงการจัดจ้างที่ปรึกษาเพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการประกอบธุรกิจตลาดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ตลาดคลองบางหลวง (ชม...บางหลวง) มีสัดส่วนความเห็นจากทั้งฝั่งบ้านศิลปินและฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนา จาก 100 % ในแง่ของการมีส่วนร่วมคิดจาก คนที่มีส่วนร่วม ร้อยละ 89% , จำนวนคนที่ไม่มีส่วนร่วม ร้อยละ 11% ส่วนในแง่ของความพึงพอใจ คิดจากกลุ่มคนที่พึงพอใจ ร้อยละ 89 % , กลุ่มคนที่ไม่พึงพอใจ ร้อยละ 11% ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า จากข้อมูลที่มีผู้คนพูดถึงโครงการที่ 5 นี้ มีสัดส่วนของกลุ่มคนที่มีส่วนร่วมมีจำนวน ที่มากกว่ากลุ่มคนที่ไม่มีส่วนร่วม และสัดส่วนของกลุ่มคนที่พึงพอใจมีจำนวนที่มากกว่ากลุ่มคนที่ไม่พึงพอใจ ซึ่งในผลลัพธ์ของโครงการนี้สามารถสรุปได้ว่า มีทั้งกลุ่มคนที่พึงพอใจแม้ไม่ได้มีส่วนร่วมในโครงการและมีกลุ่มที่มีส่วนร่วมแต่ไม่พึงพอใจได้เช่นเดียวกัน

ฝั่งบ้านศิลปิน 4 คน

ฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนา 5 คน

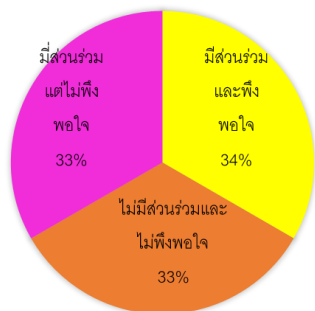
โครงการครั้งที่ 6 : โครงการปรับปรุงท่าเรือและสวนสมุนไพรชุมชนวัดกำแพง

มีคนที่พูดถึงโครงการครั้งนี้จำนวน 16 คน ซึ่งมาจากฝั่งบ้านศิลปิน 6 คน และจากฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนา 10 คน จากแผนภูมิวงกลมมีข้อมูลดังนี้

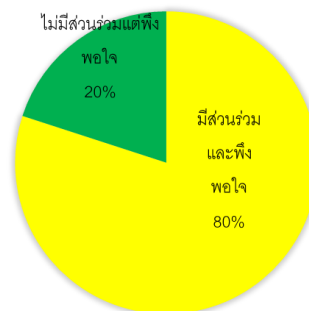
ฝั่งบ้านศิลปิน มีจำนวนคนที่มีส่วนร่วมร้อยละ 67% ในขณะที่สัดส่วนของคนที่ไม่มีส่วนร่วมร้อยละ 33% โดยที่คนส่วนใหญ่ไม่ได้รับความพึงพอใจในโครงการ ร้อยละ 66% และกลุ่มคนที่พึงพอใจ ร้อยละ 34%

ในส่วนของฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนา มีสัดส่วนของคนที่มีส่วนร่วมร้อยละ 80% และสัดส่วนของคนที่ไม่มีส่วนร่วม ร้อยละ 20% นอกจากนี้ฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนามีสัดส่วนของกลุ่มคนที่พึงพอใจ ร้อยละ 80% ส่วนกลุ่มคนที่ไม่พึงพอใจ ร้อยละ 20%

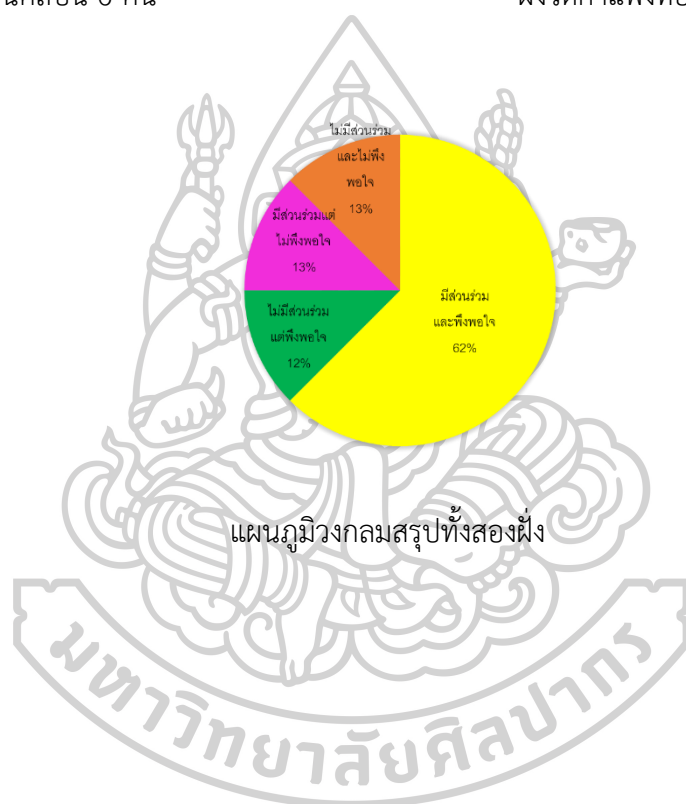
สามารถสรุปได้ว่าโครงการครั้งที่ 6 : โครงการปรับปรุงท่าเรือและสวนสมุนไพรชุมชนวัดกำแพง มีสัดส่วนความเห็นจากทั้งฝั่งบ้านศิลปินและฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนา จาก 100 % ในแง่ของการมีส่วนร่วมคิดจาก คนที่มีส่วนร่วม ร้อยละ 75% , จำนวนคนที่ไม่มีส่วนร่วม ร้อยละ 25% ส่วนในแง่ของความพึงพอใจ คิดจากกลุ่มคนที่พึงพอใจ ร้อยละ 74% , กลุ่มคนที่ไม่พึงพอใจ ร้อยละ 26% ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า จากข้อมูลที่มีผู้คนพูดถึงโครงการที่ 6 นี้ มีสัดส่วนของกลุ่มคนที่มีส่วนร่วมมีจำนวน ที่มากกว่ากลุ่มคนที่ไม่มีส่วนร่วม และสัดส่วนของกลุ่มคนที่พึงพอใจมีจำนวนที่มากกว่ากลุ่มคนที่ไม่พึงพอใจ ซึ่งในผลลัพธ์ของโครงการนี้สามารถสรุปได้ว่ามีทั้งกลุ่มคนที่พึงพอใจและไม่พึงพอใจในโครงการแม้ไม่ได้มีส่วนร่วมในโครงการและมีกลุ่มที่มีส่วนร่วมแต่ไม่พึงพอใจได้เช่นเดียวกัน

ฝั่งบ้านศิลปิน 6 คน

ฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนา 10 คน.

วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

จากข้อมูลวิเคราะห์แผนภูมิวงกลมที่ผู้วิจัยได้เปรียบเทียบทั้งฝั่งบ้านศิลปินและฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนา และได้จัดเรียงข้อมูลเพื่อใช้ตั้งข้อสังเกตในแต่ละโครงการ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้แจกแจงข้อมูลดังตารางที่ 7 เพื่อแสดงให้เห็นถึงสัดส่วนของการมีส่วนร่วมและความพึงพอใจในแต่ละโครงการ ซึ่งสามารถวิเคราะห์ประเด็นที่ได้จากตารางดังกล่าวได้ ดังนี้

ลำดับ	โครงการ	ฟัง	ได้รับการ พูดถึง	มีส่วนร่วม	ไม่มีส่วนร่วม	พึงพอใจ	ไม่พึงพอใจ
				100%		100%	
1	โครงการครั้งที่ 1	บ้านศิลปิน	5 คน	80%	20%	100%	-
		วัดท่าแพงฯ		-	-	-	-
2	โครงการครั้งที่ 2	บ้านศิลปิน	8 คน	75%	25%	87%	13%
		วัดท่าแพงฯ		-	-	-	-
3	โครงการครั้งที่ 3	บ้านศิลปิน	21 คน	31%	69%	85%	15%
		วัดท่าแพงฯ		50%	50%	87%	13%
4	โครงการครั้งที่ 4	บ้านศิลปิน	9 คน	25%	75%	25%	75%
		วัดท่าแพงฯ		100%	-	100%	-
5	โครงการครั้งที่ 5	บ้านศิลปิน	9 คน	75%	25%	75%	25%
		วัดท่าแพงฯ		100%	-	100%	-
6	โครงการครั้งที่ 6	บ้านศิลปิน	16 คน	67%	33%	34%	66%
		วัดท่าแพงฯ		80%	20%	80%	20%

ตารางที่ 5: ตารางสรุปข้อมูลโครงการทั้ง 6 กิจกรรมแสดงสัดส่วนของกลุ่มคนที่มีส่วนร่วมและความพึงพอใจ

จากตารางที่ 6 จะเห็นข้อมูลสรุปของโครงการทั้ง 6 กิจกรรม โดยได้แสดงข้อมูลในสัดส่วนของคนที่มีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และสัดส่วนของความพึงพอใจในแต่ละโครงการ ทั้งนี้จากตารางดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลของทั้งฝั่งบ้านศิลปินและฝั่งวัดท่าแพงฯ มาเปรียบเทียบกันและโดยได้เน้นสีเหลืองในสัดส่วนที่มี % ที่มากกว่า เพื่อให้เห็นข้อสังเกตในประเด็นระหว่างการมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของคนในชุมชน โดยมีรายละเอียดของข้อสังเกต ดังประเด็นต่อไปนี้

1.1 ประเด็นของการมีส่วนร่วมที่มีผลต่อความพึงพอใจในโครงการแต่ละกิจกรรม

ลำดับ	โครงการ	ฟัง	ได้รับการ พูดถึง	มีส่วนร่วม	ไม่มีส่วนร่วม	พึงพอใจ	ไม่พึงพอใจ
				100%	100%		
1	โครงการครั้งที่ 1	บ้านคิลปิน	5 คน	80%	20%	100%	-
		วัดท่าแพง		-	-	-	-
2	โครงการครั้งที่ 2	บ้านคิลปิน	8 คน	75%	25%	87%	13%
		วัดท่าแพง		-	-	-	-
3	โครงการครั้งที่ 3	บ้านคิลปิน	21 คน	31%	69%	85%	15%
		วัดท่าแพง		50%	50%	87%	13%
4	โครงการครั้งที่ 4	บ้านคิลปิน	9 คน	25%	75%	25%	75%
		วัดท่าแพง		100%	-	100%	-
5	โครงการครั้งที่ 5	บ้านคิลปิน	9 คน	75%	25%	75%	25%
		วัดท่าแพง		100%	-	100%	-
6	โครงการครั้งที่ 6	บ้านคิลปิน	16 คน	67%	33%	34%	66%
		วัดท่าแพง		80%	20%	80%	20%

ตารางที่ 6: ตารางวิเคราะห์ข้อมูลประเด็นของการมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อความพึงพอใจ

จากตารางที่ 6 ในแถบสี 4 สีตามที่ได้กล่าวในข้างต้น ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นของการมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของคนในชุมชนที่มีต่อกิจกรรม โดยมีรายละเอียดคือ

- มีส่วนร่วมและพึงพอใจ
- มีส่วนร่วมแต่ไม่พึงพอใจ
- ไม่มีส่วนร่วมแต่พึงพอใจ
- ไม่มีส่วนร่วมและไม่พึงพอใจ

โครงการครั้งที่ 1 : เรื่องเล่า/ บ้านเรา/ บางหลวง : พบว่าสัดส่วนของคนที่มีส่วนร่วมเป็น % ส่วนใหญ่ซึ่งในสัดส่วนของความพึงพอใจคิดเป็น 100% ซึ่งถือว่ากิจกรรมในครั้งนี้ผลลัพธ์อยู่ในความพึงพอใจทั้งที่มีส่วนร่วมหรือไม่มีส่วนร่วม ทั้งนี้กิจกรรมในครั้งนี้ 1 เป็นผลลัพธ์ที่มาจากฝั่งบ้านคิลปิน เนื่องจากไม่มีคนในชุมชนฝั่งวัดท่าแพงทองพัฒนา ได้พูดถึงกิจกรรมในครั้งนี้เลย

โครงการครั้งที่ 2 : เรื่องเล่า/ บ้านเรา/ บางหลวงปีที่ 2 : พบว่าปรากฏทั้งกลุ่มคนที่มีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และความพึงพอใจและไม่พึงพอใจ แต่สัดส่วนของกลุ่มคนที่มีส่วนร่วมยังเป็น % ที่มากกว่า คนที่ไม่มีส่วนร่วม และ % ของความพึงพอใจก็สอดคล้องกันใน % ที่มากกว่าเช่นกัน ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ว่า สัดส่วนของคนที่มีส่วนร่วมมักจะสอดคล้องความพึงพอใจต่อโครงการ และก็ยังเป็นผลลัพธ์ที่ได้จากฝั่งบ้านศิลปินเพียงฝั่งเดียว เนื่องจากไม่มีการพูดถึงกิจกรรมในครั้งนี้ในส่วนของคนฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนา เช่นเดียวกับโครงการในครั้งที่ 1

โครงการครั้งที่ 3 : แผนที่ทางวัฒนธรรม บ้านเรา/ บางหลวง ปีที่ 3 : พบว่ากิจกรรมครั้งนี้ปรากฏข้อมูลจากทั้งฝั่งบ้านศิลปินและฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนา โดยที่ฝั่งบ้านศิลปินกลับมี % ของคนที่ไม่มีส่วนร่วมมากกว่า แต่ความพึงพอใจกลับมี % ที่มากกว่า ในขณะที่ฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนามี % ของคนที่มีส่วนร่วมและไม่มีเท่ากัน แต่ความพึงพอใจในกิจกรรมเป็น % ที่มากกว่า ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจว่ากิจกรรมในครั้งนี้ มีทั้งคนที่มีส่วนร่วมและไม่มีแต่ผลลัพธ์ของกิจกรรมกลับมี % ที่พึงพอใจทั้งสองฝั่ง

โครงการครั้งที่ 4 : โครงการฟื้นฟูเมืองและย่านชุมชนเก่า CCRP (PHASE 2) : พบว่ากิจกรรมในครั้งนี้มีความแตกต่างกันในส่วนของคุณสมบัติทั้งฝั่งบ้านศิลปินและฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนาซึ่งทางฝั่งบ้านศิลปินกลับพบว่า คนที่ไม่มีส่วนร่วมและไม่พึงพอใจในกิจกรรม มีสัดส่วน % ที่มากกว่า แต่ฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนากลับมีคนมีส่วนร่วมและพึงพอใจทั้งหมด 100%

โครงการครั้งที่ 5 : โครงการจัดจ้างที่ปรึกษาเพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการประกอบธุรกิจตลาดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ตลาดคลองบางหลวง(ชม...บางหลวง) : พบว่าทิศทางของทั้งฝั่งบ้านศิลปินและฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนามีรูปแบบเดียวกันคือ % ของคนที่มีส่วนร่วมและพึงพอใจต่อกิจกรรม มีสัดส่วนที่มากกว่าและฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนาไม่มี % ของคนที่ไม่มีส่วนร่วมเลย

โครงการครั้งที่ 6 : โครงการปรับปรุงท่าเรือและสวนสมุนไพรชุมชนวัดกำแพง : พบว่ามีความแตกต่างของทั้งฝั่งบ้านศิลปินและฝั่งวัดกำแพงพัฒนาเช่นเดียวกับโครงการที่ 4 โดยในกิจกรรมครั้งที่ 6 นี้ฝั่งบ้านศิลปินมีสัดส่วนของคนที่มีส่วนร่วมแต่กลับไม่พึงพอใจในกิจกรรมใน % ที่มากกว่า ในขณะที่ฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนามีสัดส่วนของคนที่มีส่วนร่วมและพึงพอใจในกิจกรรมใน % ที่มากกว่า ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจของความแตกต่างจากข้อมูลทั้งสองฝั่ง

โดยสรุปภาพรวมของโครงการทั้งหมด พบว่าประเด็นของการมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในโครงการ สามารถแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มคือ

กลุ่มที่ 1 : กลุ่มคนที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ซึ่งส่งผลให้เกิดความพึงพอใจในโครงการ ซึ่งเป็นสัดส่วนใหญ่ของผลสรุป ได้แก่ โครงการที่ 1,2,5

กลุ่มที่ 2 : กลุ่มคนที่มีส่วนร่วมแต่ไม่พึงพอใจในกิจกรรม ซึ่งเป็นส่วนน้อยของผลสรุป ได้แก่ โครงการที่ 6

กลุ่มที่ 3 : กลุ่มที่ไม่มีส่วนร่วมและไม่พึงพอใจในกิจกรรม ซึ่งเป็นส่วนน้อยของผลสรุป ได้แก่ โครงการที่ 4

กลุ่มที่ 4 : กลุ่มที่ไม่มีส่วนร่วม แต่พึงพอใจในกิจกรรม ซึ่งเป็นส่วนน้อยของผลสรุป ได้แก่ โครงการที่ 3

ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าการมีส่วนร่วมในกิจกรรมมักจะส่งผลให้เกิดความพึงพอใจ ซึ่งก็สอดคล้องกับข้อมูลที่ปรากฏในตารางที่ 6 ที่ผลสรุปส่วนใหญ่จะสอดคล้องกัน ทั้งนี้ในส่วนของกลุ่มที่ 2-4 ผู้วิจัยได้นำข้อสังเกตทั้ง 3 กลุ่มนี้มาวิเคราะห์ในประเด็นที่จะกล่าวต่อไป

1.2 ประเด็นเรื่องการแบ่งฝั่งพื้นที่ซึ่งส่งผลต่อผลลัพธ์ของโครงการ

ลำดับ	โครงการ	ฝั่ง	ได้รับการ พูดถึง	มีส่วนร่วม	ไม่มีส่วนร่วม	พึงพอใจ	ไม่พึงพอใจ
				100%	100%		
1	โครงการครั้งที่ 1	บ้านคิลปิน	5 คน	80%	20%	100%	-
		วัดท่าแพง		-	-	-	-
2	โครงการครั้งที่ 2	บ้านคิลปิน	8 คน	75%	25%	87%	13%
		วัดท่าแพง		-	-	-	-
3	โครงการครั้งที่ 3	บ้านคิลปิน	21 คน	31%	69%	85%	15%
		วัดท่าแพง		50%	50%	87%	13%
4	โครงการครั้งที่ 4	บ้านคิลปิน	9 คน	25%	75%	25%	75%
		วัดท่าแพง		100%	-	100%	-
5	โครงการครั้งที่ 5	บ้านคิลปิน	9 คน	75%	25%	75%	25%
		วัดท่าแพง		100%	-	100%	-
6	โครงการครั้งที่ 6	บ้านคิลปิน	16 คน	67%	33%	34%	66%
		วัดท่าแพง		80%	20%	80%	20%

ตารางที่ 7 : ตารางวิเคราะห์ข้อมูลประเด็นของการแบ่งฝั่งพื้นที่ที่ส่งผลต่อผลลัพธ์โครงการ

จากตารางที่ 7 ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาตั้งข้อสังเกตประเด็นเรื่องของการแบ่งฝั่งพื้นที่ ที่ส่งผลต่อผลลัพธ์/ความพึงพอใจของโครงการ โดยได้นำผลสรุปจากประเด็นของการมีส่วนร่วมที่มีผลต่อความพึงพอใจในโครงการแต่ละกิจกรรมมาประกอบการวิเคราะห์ ซึ่งสอดคล้องกับการแบ่งกลุ่มที่ 2 - 4 ที่มีความแตกต่างของผลลัพธ์ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นของการแบ่งพื้นที่ โดยมีข้อสังเกต ดังนี้

กลุ่มที่ 1 : ความพึงพอใจที่ส่งผลต่อฝั่งบ้านศิลปิน

ลำดับ	โครงการ	ฝั่ง	ได้รับการ พูดถึง	มีส่วนร่วม	ไม่มีส่วนร่วม	พึงพอใจ	ไม่พึงพอใจ
				100%	100%		
1	โครงการครั้งที่ 1	บ้านศิลปิน	5 คน	80%	20%	100%	-
		วัดท่าแพง		-	-	-	-
2	โครงการครั้งที่ 2	บ้านศิลปิน	8 คน	75%	25%	87%	13%
		วัดท่าแพง		-	-	-	-
3	โครงการครั้งที่ 3	บ้านศิลปิน	21 คน	31%	69%	85%	15%
		วัดท่าแพง		50%	50%	87%	13%
4	โครงการครั้งที่ 4	บ้านศิลปิน	9 คน	25%	75%	25%	75%
		วัดท่าแพง		100%	-	100%	-
5	โครงการครั้งที่ 5	บ้านศิลปิน	9 คน	75%	25%	75%	25%
		วัดท่าแพง		100%	-	100%	-
6	โครงการครั้งที่ 6	บ้านศิลปิน	16 คน	67%	33%	34%	66%
		วัดท่าแพง		80%	20%	80%	20%

ตารางที่ 8: ตารางข้อมูลความพึงพอใจของโครงการที่ส่งผลต่อฝั่งบ้านศิลปิน

จากตารางที่ 10 จะเห็นได้ว่าสัดส่วน % ที่ทำให้คนในฝั่งบ้านศิลปินเข้ามามีส่วนร่วมและเกิดความพึงพอใจในกิจกรรม ซึ่งปรากฏในโครงการเรื่องเล่า/ บ้านเรา/ บางหลวงปีที่ 1,2 ทั้งนี้เนื่องจากกิจกรรมในครั้งดังกล่าว เป็นกิจกรรมแรกเริ่มที่ทางคณะดำเนินการเข้ามาในพื้นที่ชุมชนคลองบางหลวง และได้จัดกิจกรรมที่เน้นผู้คนในฝั่งบ้านศิลปินเป็นหลัก ซึ่งต่างจากฝั่งวัดท่าแพงของพัฒนาที่ไม่มีผู้ที่กล่าวถึงกิจกรรมในครั้งดังกล่าวเลย

กลุ่มที่ 2 : ความพึงพอใจที่ส่งผลต่อฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนา

ลำดับ	โครงการ	ฝั่ง	ได้รับการ พูดถึง	มีส่วนร่วม	ไม่มีส่วนร่วม	พึงพอใจ	ไม่พึงพอใจ
				100%	100%		
1	โครงการครั้งที่ 1	บ้านศิลปิน	5 คน	80%	20%	100%	-
		วัดกำแพง		-	-	-	-
2	โครงการครั้งที่ 2	บ้านศิลปิน	8 คน	75%	25%	87%	13%
		วัดกำแพง		-	-	-	-
3	โครงการครั้งที่ 3	บ้านศิลปิน	21 คน	31%	69%	85%	15%
		วัดกำแพง		50%	50%	87%	13%
4	โครงการครั้งที่ 4	บ้านศิลปิน	9 คน	25%	75%	25%	75%
		วัดกำแพง		100%	-	100%	-
5	โครงการครั้งที่ 5	บ้านศิลปิน	9 คน	75%	25%	75%	25%
		วัดกำแพง		100%	-	100%	-
6	โครงการครั้งที่ 6	บ้านศิลปิน	16 คน	67%	33%	34%	66%
		วัดกำแพง		80%	20%	80%	20%

ตารางที่ 9: ตารางข้อมูลความพึงพอใจของโครงการที่ส่งผลต่อฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนา

จากตารางที่ 9 จะเห็นได้ว่า % ที่ทำให้คนในฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนาเข้ามามีส่วนร่วมและเกิดความพึงพอใจ จะปรากฏให้เห็นในโครงการครั้งที่ 4 : โครงการฟื้นฟูเมืองและย่านชุมชนเก่า CCRP (PHASE 2) และโครงการครั้งที่ 6 : โครงการปรับปรุงท่าเรือและสวนสมุนไพรชุมชนวัดกำแพง ซึ่งทั้งสองโครงการนี้ ทำให้เห็นถึงความชัดเจนของผลลัพธ์ในตารางที่ 7 เนื่องจากสัดส่วนของการมีส่วนร่วมและความพึงพอใจของคนฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนามี % ที่แตกต่างจาก % ของคนที่ไม่มีส่วนร่วมและไม่พึงพอใจ ทั้งนี้หากเปรียบเทียบกับฝั่งบ้านศิลปินจะพบความต่างอย่างชัดเจน เมื่อเทียบผลลัพธ์ของความพึงพอใจ กลับพบว่าทั้ง 2 โครงการนี้เป็นโครงการที่คนฝั่งบ้านศิลปินไม่พึงพอใจ และกิจกรรมทั้ง 2 โครงการนี้ ถูกจัดขึ้นโดยเน้นพื้นที่ดำเนินในฝั่งวัดกำแพงทองเป็นหลัก

กลุ่มที่ 3 : ความพึงพอใจที่ส่งผลต่อทั้งฝั่งบ้านศิลปินและฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนา

ลำดับ	โครงการ	ฝั่ง	ได้รับการ พูดถึง	มีส่วนร่วม		พึงพอใจ	
				มีส่วนร่วม	ไม่มีส่วนร่วม	พึงพอใจ	ไม่พึงพอใจ
				100%		100%	
1	โครงการครั้งที่ 1	บ้านศิลปิน	5 คน	80%	20%	100%	-
		วัดกำแพง		-	-	-	-
2	โครงการครั้งที่ 2	บ้านศิลปิน	8 คน	75%	25%	87%	13%
		วัดกำแพง		-	-	-	-
3	โครงการครั้งที่ 3	บ้านศิลปิน	21 คน	31%	69%	85%	15%
		วัดกำแพง		50%	50%	87%	13%
4	โครงการครั้งที่ 4	บ้านศิลปิน	9 คน	25%	75%	25%	75%
		วัดกำแพง		100%	-	100%	-
5	โครงการครั้งที่ 5	บ้านศิลปิน	9 คน	75%	25%	75%	25%
		วัดกำแพง		100%	-	100%	-
6	โครงการครั้งที่ 6	บ้านศิลปิน	16 คน	67%	33%	34%	66%
		วัดกำแพง		80%	20%	80%	20%

ตารางที่ 10: ตารางข้อมูลความพึงพอใจของโครงการที่ส่งผลต่อทั้งฝั่งบ้านศิลปินและฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนา

จากตารางที่ 10 จะเห็นได้ว่าผลลัพธ์ที่ทำให้เกิดความพึงพอใจทั้งสองฝั่ง ที่ปรากฏในตารางได้แก่โครงการครั้งที่ 3 : แผนที่ทางวัฒนธรรม บ้านเรา/ บางหลวง ปีที่ 3 และโครงการครั้งที่ 5 : โครงการจัดจ้างที่ปรึกษาเพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการประกอบธุรกิจตลาดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ตลาดคลองบางหลวง(ชม...บางหลวง) ที่แสดงผลลัพธ์ของความพึงพอใจที่สอดคล้องในทิศทางเดียวกันทั้งสองฝั่ง ทั้งนี้อาจจะเนื่องจากกิจกรรมทั้ง 2 โครงการเป็นกิจกรรมที่ทำให้คนเข้ามามีส่วนร่วมในวงกว้างและไม่มีแบ่งแยกพื้นที่ฝั่งใดฝั่งหนึ่ง แต่เป็นการรวมพื้นที่เข้าด้วยกัน มีการเชื่อมต่อพื้นที่ทั้งสองฝั่งให้รวมเป็นชุมชนคลองบางหลวงและผลลัพธ์ของกิจกรรมที่ดำเนินการ ทำให้ผู้คนทั้งสองฝั่งได้รับประโยชน์ร่วมกัน

จากผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มเพื่อวิเคราะห์ประเด็นเรื่องการแบ่งฝั่งพื้นที่ซึ่งส่งผลต่อผลลัพธ์ของโครงการออกเป็น 3 กลุ่ม สามารถสรุปได้ว่าความพึงพอใจที่มีต่อกลุ่มคนทั้งสองฝั่งขึ้นอยู่กับปัจจัยของ “พื้นที่” เป็นส่วนใหญ่ การแบ่งกลุ่มทั้ง 3 กลุ่มดังกล่าวทำให้เห็นถึงการแบ่งแยกพื้นที่ แบ่งแยกฝั่งของคนในชุมชนคลองบางหลวงแห่งนี้ แต่ก็มีโครงการที่ทำให้การแบ่งแยกฝั่งสามารถเชื่อมต่อเป็นหนึ่งเดียวได้ หากวางแผนเครื่องมือที่ใช้ดำเนินการให้ทำให้คนได้มีส่วนร่วมในวงกว้างทั้งสองฝั่ง ทั้งนี้ผู้วิจัยจะนำ

ข้อสังเกตทั้ง 2 ประเด็นที่กล่าวมา นำมาวิเคราะห์เชิงลึกเพื่อนำมาซึ่งคำตอบของข้อมูลที่ปรากฏอยู่ในตารางที่ 6 ในประเด็นถัดไป

1.3 ประเด็นเรื่องเครื่องมือที่ใช้ดำเนินการในแต่ละโครงการ

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่สรุปจากตารางที่ 6 มาจัดเรียงลำดับของโครงการทั้งหมดโดย ซึ่งใช้หลักเกณฑ์เดิมทั้งในแง่ของการมีส่วนร่วมและความพึงพอใจ โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย เพื่อนำมาวิเคราะห์หาจุดแข็งและจุดอ่อนของโครงการในแต่ละกิจกรรม เพื่อได้มาซึ่งที่มาของข้อมูลจากตารางดังนี้

ลำดับ	โครงการที่ได้รับ การพูดถึง	โครงการที่คนเข้า มามีส่วนร่วม	โครงการที่คนพึง พอใจ
1	โครงการครั้งที่ 3	โครงการครั้งที่ 6	โครงการครั้งที่ 3
2	โครงการครั้งที่ 6	โครงการครั้งที่ 3, 5	โครงการครั้งที่ 6
3	โครงการครั้งที่ 4, 5	โครงการครั้งที่ 2	โครงการครั้งที่ 5
4	โครงการครั้งที่ 2	โครงการครั้งที่ 4	โครงการครั้งที่ 2
5	โครงการครั้งที่ 1	โครงการครั้งที่ 1	โครงการครั้งที่ 4
6	-	-	โครงการครั้งที่ 1

ตารางที่ 11: ลำดับโครงการทั้ง 3 รูปแบบโดยเรียงลำดับจากความนิยมมากไปน้อย

จากตารางที่ 11 จะเห็นว่าผู้วิจัยได้จัดลำดับของโครงการที่ถูกพูดถึงเรียงลำดับจากมากที่สุดไปอย่างน้อยที่สุด และในแง่ของโครงการที่มีส่วนร่วมและความพึงพอใจ ข้อสังเกตที่น่าสนใจจากลำดับดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่าโครงการที่ถูกจัดลำดับที่ 1 -3 ทั้งสามตาราง มีความเชื่อมโยงกันอย่างมีนัยยะ ผู้วิจัยจึงได้นำข้อสังเกตจากทั้ง 2 ประเด็นก่อนหน้ามารวมวิเคราะห์ เพื่อหาปัจจัยของที่มาลำดับของโครงการในตารางที่ 7 ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตในประเด็นของ “**เครื่องมือที่ใช้ดำเนินการในโครงการ**” ที่อาจจะส่งผลต่อการตัดสินใจ การรับรู้ ในการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมแต่ละครั้ง ซึ่งถือว่าเป็นจุดแข็งและจุดอ่อนของโครงการในแต่ละครั้ง โดยผู้วิจัยจะขอวิเคราะห์เครื่องมือในแต่ละโครงการ ดังนี้

โครงการครั้งที่ 1 : เรื่องเล่า/ บ้านเรา/ บางหลวง

โครงการครั้งที่ 1 มีแค่ฝั่งบ้านศิลปินที่มีคนพูดถึงและไม่มีฝั่งวัดกำแพงทองพูดถึงกิจกรรมในครั้งนี้เลย นอกจากนี้ในจำนวนคนที่พูดถึงทั้งหมดกลับมีผลความพึงพอใจต่อกิจกรรม และมีส่วนคนที่มีส่วนร่วมเป็นส่วนใหญ่มากกว่าจำนวนคนที่ไม่มีส่วนร่วม

ข้อสังเกตที่สำคัญคือ เนื่องจากโครงการที่ 1 นี้ นับเป็นโครงการแรกที่ทางคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ศิลปากร เข้ามาสำรวจและร่วมดำเนินการพัฒนาชุมชน ย่อมส่งผลต่อจำนวนคนที่เข้ามามีส่วนร่วม รวมถึงความพึงพอใจที่ได้รับ หลังจากการจัดเรียงลำดับโครงการแล้วถูกจัดอยู่ในลำดับสุดท้ายทั้ง 3 กลุ่ม ทำให้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตถึง ความเข้าใจ การรับรู้ของชาวบ้านในชุมชนที่อาจจะยังมาเข้าใจ ทำให้ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมก็เป็นได้ นอกจากนี้ยังเป็นกิจกรรมที่ดำเนินการเพียงแค่ฝั่งบ้านศิลปินเท่านั้น จึงไม่แปลกนักที่ฝั่งวัดกำแพงทองจะไม่มีใครพูดถึงกิจกรรมดังกล่าว

โครงการครั้งที่ 2 : เรื่องเล่า/ บ้านเรา/ บางหลวงปีที่ 2

โครงการครั้งที่ 2 จะมีฝั่งบ้านศิลปินที่พูดถึงกิจกรรมครั้งนี้และฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนาไม่มีการพูดถึงกิจกรรมครั้งนี้เช่นเดียวกับโครงการครั้งที่ 1 : เรื่องเล่า/ บ้านเรา/ บางหลวง จากจำนวนคนที่พูดถึงในฝั่งบ้านศิลปินส่วนใหญ่ได้รับความพึงพอใจมากกว่าคนที่ไม่พึงพอใจ แต่ก็มีเพียงส่วนน้อยของคนที่ไม่มีส่วนร่วมและไม่พึงพอใจ

ข้อสังเกตที่สำคัญคือ การมีส่วนร่วมของคนมักสัมพันธ์กับความพึงพอใจที่ส่งผลออกมา ทั้งนี้ อาจจะเนื่องจากความรู้ถึง การมีตัวตน / การได้เป็นเจ้าของ / การได้มีส่วนร่วม ย่อมส่งผลดีในทางที่ดี ซึ่งมักจะสอดคล้องกัน ซึ่งผลลัพธ์ของเครื่องมือในการดำเนินการในครั้งนี้ยังมีส่วนสำคัญ จากการสัมภาษณ์ข้อมูลพบว่า “หนังสือภาพหลากสิ่งจึงเกอร์เบลล์” เป็นสิ่งที่ทำให้คนในฝั่งบ้านศิลปินจดจำได้ง่าย และมีภาพของคนที่มีส่วนร่วมปรากฏในหนังสือส่วนใหญ่จะเป็นภาพของคนในฝั่งบ้านศิลปิน จึงทำให้เป็นเหตุผลที่ว่าชุมชนฝั่งบ้านศิลปินนี้ชื่นชอบและจดจำได้มาก

โครงการครั้งที่ 3 : แผนที่ทางวัฒนธรรม บ้านเรา/ บางหลวง ปีที่ 3

โครงการครั้งที่ 3 ฝั่งคนที่มีส่วนร่วมมากกว่าคือฝั่งชุมชนวัดกำแพงทองพัฒนา แต่ก็มีสัดส่วนของคนที่ไม่มีส่วนร่วมใกล้เคียงกัน แต่โครงการนี้ถือว่าเป็นโครงการที่ได้รับการพูดถึงมากที่สุดมีคนมีส่วนร่วมมากในลำดับที่ 2 และได้รับความพึงพอใจมากที่สุด ใน 6 โครงการที่ได้ดำเนินการมา ทั้งนี้ เนื่องจากกิจกรรมขยายวงกว้างของผู้ที่มีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้คนทั้ง 2 ฝั่งชุมชนได้มีส่วนร่วม ข้อ

สังเกตที่สำคัญคือ กิจกรรมในครั้งที่สร้างความพึงพอใจให้คนในชุมชนคลองบางหลวงมากที่สุด เนื่องจากเหตุผลที่ว่า พื้นที่ทำกิจกรรมของโครงการครอบคลุมพื้นที่บริเวณกว้าง การได้รับประโยชน์จากทั้งสองฝั่งอาจจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความพึงพอใจก็เป็นได้ โดยผู้วิจัยได้อ้างอิงจากบทสัมภาษณ์ ดังต่อไปนี้

“ตอนทำแผนที่ชุมชน ก็โอเคได้ไปประชุมกับเค้าอยู่ครั้งหนึ่ง เค้าเชิญไป
ให้ทำแผนที่ให้ชัดเจนว่าเข้าทางนี้ตั้งต้นจากไหน”

ผู้ถูกสัมภาษณ์ฝั่งบ้านศิลปิน A3.

“ตอนทำ ตอนกำหนดจุดไม่ได้ดู แต่ไปเห็นตอนที่มันเสร็จ ติดตั้งแล้วก็ไปดูไปอ่าน อันนี้มีประโยชน์แน่นอน”

ผู้ถูกสัมภาษณ์ฝั่งบ้านศิลปิน A4.

“ตอนทำแผนที่ไม่ได้ไป ก็คิดทำชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว”

ผู้ถูกสัมภาษณ์ฝั่งบ้านศิลปิน A14.

“มันสามารถเรื่องเล่าของบริเวณนี้ได้ที่คนเข้ามาดูอยากจะไปไหน ฝั่งนั้นมีอะไร มันก็ช่วยได้คืออยู่พอสมควรชุมชนก็ได้มาแสดงความคิดเห็นมาออกความคิดเห็นว่าตรงนี้ต้องมีนี้ด้วยนะ คือชุมชนมีส่วนร่วมในการทำ เหมือนการทำประชาพิจารณ์ว่าที่ทำแล้วต้องเติมอะไรอีกไหมชุมชน”

ผู้ถูกสัมภาษณ์ฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนา

B1.

โครงการครั้งที่ 4 : โครงการฟื้นฟูเมืองและย่านชุมชนเก่า CCRP (PHASE 2)

โครงการครั้งที่ 4 ในฝั่งวัดกำแพงทองคนที่พูดถึงมีส่วนร่วมและพึงพอใจในตัวกิจกรรมทั้งหมด ทั้งนี้เนื่องจากโครงการในครั้งนี้มีผู้นำชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ริเริ่มโครงการในครั้งนี้ ทำให้เกิดความเป็นหนึ่งเดียว ทำตามผู้นำและเห็นด้วยคล้อยตาม และผลของกิจกรรมเป็นสิ่งที่ป็นรูปธรรม เป็นสถานที่สร้างความภาคภูมิใจให้คนในฝั่งวัดกำแพงทองได้เป็นอย่างดี ในขณะที่ฝั่งบ้านศิลปินถ้าเทียบสัดส่วนคนที่พูดถึงโครงการในครั้งนี้กลับพบว่าคนที่ไม่มีส่วนร่วมและไม่พึงพอใจมีสัดส่วนมากกว่าคนที่พึงพอใจและมีส่วนร่วม จากการสัมภาษณ์คนที่มีส่วนร่วมและพึงพอใจฝั่งบ้านศิลปิน พบว่ากลุ่มคนดังกล่าวมีส่วนร่วมในการนำวัตถุ หรือสิ่งของไปร่วมจัดแสดงในโครงการนี้

ข้อสังเกตที่สำคัญคือ การมีส่วนร่วมของคนมักสัมพันธ์กับความพึงพอใจที่ส่งผลออกมา ทั้งนี้ อาจจะเนื่องจากความรู้ถึง การมีตัวตน / การได้เป็นเจ้าของ / การได้มีส่วนร่วม ย่อมส่งผลลัพธ์ในทางที่ดี ซึ่งมักจะสอดคล้องกัน

โครงการครั้งที่ 5 : โครงการจัดจ้างที่ปรึกษาเพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการประกอบธุรกิจ ตลาดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ตลาดคลองบางหลวง (ชม...บางหลวง)

โครงการครั้งที่ 5 นี้ได้รับความร่วมมือในการมีส่วนร่วมทั้งในฝั่งบ้านศิลปินและฝั่งวัดกำแพงทอง เป็นลำดับที่ 2 และได้รับความพึงพอใจเป็นส่วนมากเป็นลำดับที่ 3 ซึ่งโครงการครั้งที่ 5 นี้ถูกจัดลำดับติด 1 ใน 3 ของทุกตารางที่แบ่งกลุ่มไว้

ข้อสังเกตที่สำคัญคือ เป็นที่น่าสนใจว่า เครื่องมือที่ใช้ในการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้คนทั้งสองฝั่งมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์โดยตรง ไม่ว่าจะกิจกรรมการให้การอบรมต่างๆ และจุดประสงค์ของโครงการที่มุ่งเน้นภาพรวมของชุมชนในวงกว้างก็เป็นส่วนสำคัญที่ส่งผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งนี้ ภาพรวมของคนที่ถูกจัดโครงการครั้งนี้ได้รับความพึงพอใจในสัดส่วนที่มากกว่าคนที่ไม่พึงพอใจ

โครงการครั้งที่ 6 : โครงการปรับปรุงท่าเรือและสวนสมุนไพรชุมชนวัดกำแพง

โครงการครั้งที่ 6 มีความน่าสนใจที่เป็นโครงการที่ติดลำดับที่ถูกพูดถึงลำดับที่ 2 และเป็นโครงการที่คนมีส่วนร่วมมากที่สุดลำดับที่ 1 และติดลำดับที่ 2 ของโครงการที่ได้รับความพึงพอใจ หากพิจารณาจากแผนภูมิวงกลมแล้วเห็นชัดเจนว่า ฝั่งบ้านศิลปินกลับมีจำนวนคนที่ไม่พึงพอใจในสัดส่วนที่มากกว่าคนที่มีส่วนร่วมและพึงพอใจ ซึ่งต่างจากฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนาที่สัดส่วนของความพึงพอใจเป็นทั้งหมดของคนที่สัมภาษณ์

ข้อสังเกตที่สำคัญคือ ประเด็นของ “พื้นที่” ที่อาจจะมีส่วนสำคัญต่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น เช่นเดียวกับข้อสังเกตในโครงการที่ 4 : โครงการฟื้นฟูเมืองและย่านชุมชนเก่า CCRP (PHASE 2) เนื่องจากเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการในครั้งที่ 6 ถูกจัดขึ้นอยู่บริเวณพื้นที่ฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนา ย่อมเป็นเหตุผลที่ทำให้คนฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนาเกิดความพึงพอใจ แต่ในสวนบ้านศิลปินกลับแสดงความคิดเห็นในแง่ที่ไม่พึงพอใจ ทั้งนี้อาจจะเหตุผลมาจากการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมดังกล่าวก็เป็นได้

จากข้อมูลในตารางที่ 13 ที่กล่าวมาจะเห็นว่าโครงการที่ได้ความพึงพอใจ มักจะมีเครื่องมือที่นำไปใช้ดำเนินการที่ได้รับการจัดจำและทำให้คนได้รับผลประโยชน์ได้อย่างเช่น โครงการเรื่องเล่า/บ้านเรา/ บางหลวงปีที่ 2 ที่ได้จัดพิมพ์หนังสือภาพวัตถุ สิ่งของ รวมถึงภาพบุคคลที่เป็นเจ้าของวัตถุ

ผลิตรออกมา เป็นผลผลิตที่ได้รับการยอมรับและถูกจดจำได้ง่าย เนื่องจากผลผลิตที่ได้เป็นสิ่งที่คงทนถาวรเป็นรูปธรรม หรืออย่างโครงการแผนที่ทางวัฒนธรรม บ้านเรา/ บางหลวง ปีที่ 3 ที่ใช้ “แผนที่” จัดตั้งในพื้นที่ของทั้งสองฝั่ง ก็เป็นเครื่องมือที่ดีในการดึงคนเข้ามามีส่วนร่วมในวงกว้าง ดังบทสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“มันสามารถเรื่องเล่าของบริเวณนี้ได้ที่คนเข้ามาดูอยากจะไปไหน ฝั่งนั้นมีอะไร มันก็ช่วยได้คืออยู่พอสมควรชุมชนก็ได้มาแสดงความคิดเห็นมาออกความคิดเห็นว่าตรงนี้ต้องมีด้วยนะ คือชุมชนมีส่วนร่วมในการทำ เหมือนการทำประชาพิจารณ์ว่าที่ทำแล้วต้องเติมอะไรอีกไหมชุมชน”

ผู้สัมภาษณ์ฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนา B1.

และโครงการปรับปรุงท่าเรือและสวนสมุนไพรชุมชนวัดกำแพง ที่เพิ่งถูกจัดทำให้เครื่องมืออย่างการจัดทำ “ท่าเรือ” ที่เป็นรูปธรรม ถาวร และได้รับความพึงพอใจในฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนามากกว่า เนื่องจากเป็นผลผลิตที่ผู้คนในพื้นที่นี้ได้รับประโยชน์โดยตรงมากกว่าฝั่งบ้านศิลปิน

1.4 ประเด็นเรื่องคนที่มีส่วนสำคัญในการผลักดันโครงการ

ผู้วิจัยได้ข้อสังเกตอีกประเด็น คือรูปแบบของการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนทั้งฝั่งบ้านศิลปินและฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนา ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลจากตารางสรุปรายละเอียดของการมีส่วนร่วมและความพึงพอใจในตารางที่ 4.5 มาเพื่อวิเคราะห์ โดยมีประเด็น ดังนี้

โครงการครั้งที่	คนที่พูดถึง	ไม่ตอบสนอง	ร่วมตัดสินใจ	ร่วมดำเนินการ	ร่วมประเมินผล	ชอบน้อยที่สุด	ชอบน้อย	ชอบ	ชอบมาก	ชอบมากที่สุด				
โครงการครั้งที่ 1	5	1	0	4	0	0	0	3	2	0	4	0	1	0
โครงการครั้งที่ 2	8	1	0	7	0	1	0	2	4	1	6	0	1	1
โครงการครั้งที่ 3	13	9	0	4	0	0	2	8	2	1	4	0	8	2
โครงการครั้งที่ 4	4	2	0	2	0	1	2	0	1	0	1	0	0	3
โครงการครั้งที่ 5	4	1	0	3	0	1	0	1	2	0	2	1	1	0
โครงการครั้งที่ 6	6	3	0	3	0	0	4	2	0	0	2	2	0	2

ฝั่งบ้านศิลปิน

โครงการครั้งที่	คนที่พูดถึง	ไม่มีส่วนร่วม	ร่วมตัดสินใจ	ร่วมดำเนินการ	ร่วมประเมินผล	ชอบน้อยที่สุด	ชอบน้อย	ชอบ	ชอบมาก	ชอบมากที่สุด				
โครงการครั้งที่ 1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
โครงการครั้งที่ 2	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
โครงการครั้งที่ 3	8	3	0	5	0	0	0	4	3	0	3	1	4	0
โครงการครั้งที่ 4	5	0	0	5	0	0	0	2	2	1	5	0	0	0
โครงการครั้งที่ 5	5	0	0	5	0	0	0	3	1	1	5	0	0	0
โครงการครั้งที่ 6	10	2	1	7	0	0	0	5	3	2	8	0	2	0

ฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนา

จากตารางที่ 5,6 ทั้งของฝั่งบ้านศิลปินและฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนา ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตในประเด็นของกลุ่มคนที่มีส่วนช่วยหรือเป็นกำลังหลักในการดำเนินการในโครงการ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วทางฝั่งบ้านศิลปินปรากฏแค่จำนวนคนที่มีส่วนร่วมดำเนินการเท่านั้น และไม่ปรากฏข้อมูลในส่วนของความร่วมมือในการตัดสินใจเลย แต่หากพิจารณาในข้อมูลทางฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนาแล้ว พบว่ามีปรากฏข้อมูลของคนที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่ปรากฏอยู่ในโครงการครั้งที่ 6 (โครงการปรับปรุงท่าเรือและสวนสมุนไพรชุมชนวัดกำแพง) ซึ่งตัวเลขของจำนวนผู้เข้าร่วมดำเนินการในโครงการครั้งที่ 6 นี้กลับมีจำนวนที่เยอะที่สุดและได้รับการพูดถึงมากที่สุดใฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนา ซึ่งผลความพึงพอใจในโครงการก็เป็นจำนวนที่มากที่สุด

จากการสัมภาษณ์ข้อมูลของผู้ถูกสัมภาษณ์ทั้ง 27 ราย ทั้งฝั่งบ้านศิลปินและวัดกำแพงทองพัฒนา พบว่า ฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนามีการรวมกลุ่มของชุมชนโดยมีประธานชุมชน เป็นผู้นำหลักที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ เป็นตัวหลักในการช่วยประชาสัมพันธ์กับคนในชุมชน(ในฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนา) และคนในชุมชนให้ความร่วมมือและมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกัน และพร้อมจะให้ความร่วมมือกับประธานชุมชน จึงเป็นปัจจัยสำคัญอีกหนึ่งปัจจัยในการรับรู้ การมีส่วนร่วม ที่ส่งผลความพึงพอใจของคนในชุมชน แต่หากพิจารณาถึงข้อมูลในการสัมภาษณ์คนในฝั่งบ้านศิลปินพบว่า ผู้คนฝั่งนี้ไม่มีการรวมกลุ่ม หรือมีผู้นำชุมชน ข้อมูลจากตารางฝั่งบ้านศิลปินที่ออกมาไม่ปรากฏการมีส่วนร่วมในรูปแบบการร่วมตัดสินใจ แต่จะมีเพียงการมีส่วนร่วมในการดำเนินการเท่านั้น และถ้าดูในส่วนของความพึงพอใจ ยังมีความเห็นที่แตกต่างกันไม่เป็นทิศทางเดียวกันมากนัก หากเป็นเพราะการตัดสินใจส่วนตัว มิได้เป็นการร่วมมือการดำเนินการจากผู้นำของชุมชนที่ขอความร่วมมืออย่างฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนา

ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าประเด็นในเรื่องของคนที่มีส่วนสำคัญในการผลักดันโครงการก็มีส่วนที่เป็นปัจจัยต่อการตัดสินใจ การรับรู้ ของคนในชุมชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการ

จากประเด็นทั้ง 4 ข้อที่ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตและวิเคราะห์ตามที่กล่าวไปแล้ว ผู้วิจัยจะขอสรุปประเด็นที่ได้จากข้อสังเกตตามโครงการที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งประเด็นเหล่านี้ เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เห็นถึงจุดแข็งและจุดอ่อนในแต่ละโครงการ ซึ่งมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน

บทที่ 6

สรุปผลการศึกษา

1. สรุปผลการศึกษา

วิทยานิพนธ์หัวข้อเรื่อง “ภาพสะท้อนโครงการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมกรณีศึกษาชุมชนคลองบางหลวง” เป็นการศึกษาผลลัพธ์จากการดำเนินการพัฒนาชุมชนคลองบางหลวงในแต่ละกิจกรรมตั้งแต่ปี 2557 จนถึงปี 2562 โดยกำหนดขอบเขตเฉพาะส่วนของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร โดยมุ่งเน้นในประเด็นของจุดแข็งและจุดอ่อนของโครงการแต่ละครั้ง จากการศึกษาผู้วิจัยได้พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมในแต่ละครั้งขึ้นอยู่กับเครื่องมือที่ใช้ดำเนินการในแต่ละครั้ง รวมถึงประเด็นเรื่องพื้นที่ ขอบเขตการจัดกิจกรรม ก็ล้วนมีผลโดยตรงต่อผลลัพธ์ของกิจกรรม ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์ในแต่ละประเด็น สามารถสรุปได้ ดังนี้

ปัจจัยที่ส่งผลที่ทำให้เกิดจุดแข็งหรือจุดอ่อนในตัวโครงการ พบว่าการตัดสินใจในการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม และความพึงพอใจในโครงการ เป็นสิ่งที่สัมพันธ์กัน ซึ่งจากที่ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์การพิจารณารูปแบบของการมีส่วนร่วมทั้ง 4 ระดับ ตามแนวคิดของ โคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff.1979 : 6) พบว่า ชุมชนคลองบางหลวงแห่งนี้มีสัดส่วนคนที่เข้าร่วมดำเนินการโครงการมี 68% ที่มากกว่าเมื่อเทียบกับสัดส่วนของคนที่ไม่มีส่วนร่วม 32% ซึ่งคนส่วนใหญ่ทั้งฝั่งบ้านศิลปินและฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนามักจะมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการร่วมดำเนินการ (ทั้งการร่วมฝึกอบรม การร่วมนิทรรศการ การแสดงความเห็น) เท่านั้น หากแต่มีฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนาที่มีเพียงคนเดียวที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กำหนดทิศทางการร่วมก็คือประธานชุมชน ซึ่งเป็นคนที่เปี่ยมแรงขับเคลื่อนของชุมชนเพียงคนเดียว และยังไม่มีคนในชุมชนที่ร่วมดำเนินการไปถึงขั้นตอนร่วมประเมินผล และเมื่อนำข้อมูลจากการวิเคราะห์รายละเอียดของจุดแข็งและจุดอ่อนของโครงการแต่ละครั้ง ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นออกทั้งหมด 4 ประเด็น ล้วนมีความสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในผลลัพธ์ของโครงการ ได้แก่

1.1 ประเด็นของการมีส่วนร่วมที่มีผลต่อความพึงพอใจในโครงการแต่ละกิจกรรม

ผู้วิจัยสรุปแบ่งกลุ่มของรูปแบบการมีส่วนร่วมและความพึงพอใจได้เป็น 4 กลุ่ม ทั้งนี้จากผลสรุปที่ได้วิเคราะห์พบว่าส่วนใหญ่แล้วหากผู้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมแต่ละโครงการ ย่อมส่งผลให้เกิดความพึงพอใจในกิจกรรมนั้น ๆ

1.2 ประเด็นเรื่องการแบ่งฝั่งพื้นที่ซึ่งส่งผลต่อผลลัพธ์ของโครงการ

จากข้อสังเกตทั้ง 6 โครงการพบว่าประเด็นเรื่อง “พื้นที่” เป็นปัจจัยสำคัญต่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นโดยตรง ซึ่งสามารถอธิบายได้ 2 แบบ ได้แก่

1.2.1 การจัดกิจกรรมในพื้นที่ฝั่งใดฝั่งหนึ่ง ย่อมส่งผลโดยตรงกับการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่

ตัวอย่างเช่น โครงการเรื่องเล่า/ บ้านเรา/ บางหลวงครั้งที่ 1, 2 ที่ได้ลงพื้นที่ดำเนินการในบริเวณพื้นที่ฝั่งบ้านศิลปิน จึงไม่แปลกที่คนที่พูดถึงกิจกรรมทั้งสองครั้งนี้ จะมีแต่คนฝั่งบ้านศิลปินที่ได้รับความพึงพอใจ ในขณะที่ฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนาไม่มีคนที่กล่าวถึงกิจกรรมทั้งสองครั้งนี้เลย เช่นเดียวกับโครงการฟื้นฟูเมืองและย่านชุมชนเก่า CCRP (PHASE 2) และโครงการปรับปรุงท่าเรือและสวนสมุนไพรชุมชนวัดกำแพง ที่ลงพื้นที่ดำเนินการในฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนา ซึ่งได้รับความพึงพอใจอย่างมากสำหรับคนฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนา ในขณะที่ฝั่งบ้านศิลปินกลับแสดงความเห็นในเชิงไม่พึงพอใจ จากการสัมภาษณ์ข้อมูลของคนในชุมชนได้กล่าวถึงประเด็นที่ส่งผลต่อความไม่พึงพอใจซึ่งมาจาก “การไม่ได้รับผลประโยชน์จากกิจกรรม” ดังเช่น การสัมภาษณ์ ดังนี้

บางที่เราไม่ได้ไปตลาดตรงนี้ก็มิ เราสิม อย่งโหระพา กะเพรา มะกรูด ตะไคร้ อะไรเราก็ปลูกได้ เราก็แบ่งกันกิน อันนั้นไม่มีอันนี้ไม่มีเราก็ช่วยกัน ในชุมชนเรา อันนั้นคนนั้นไม่มีคนนี้ไม่มีก็ช่วยกัน แต่ก่อนมี
พริกด้วยนะ ผักบุ้ง ผักคะน้า พวกป้าปลูก”

ผู้ถูกสัมภาษณ์ฝั่งบ้านศิลปิน B4

“รู้ อยู่ตรงวัด หลวงพ่อเค้าทำ ผมดูแล้ว ผมดูแล้วคุณไม่ได้ประโยชน์ พูคว่าจะให้ไปเอา แต่เอาจริงๆบางคน
อยู่ใกล้ๆถึงไปเอา คนไกลๆไม่ได้ไปเอาหรอก พริก ตะไคร้ มะเขือ ใครจะไปหยิบละ”

ผู้ถูกสัมภาษณ์ฝั่งบ้านศิลปิน A15

1.2.2 การจัดกิจกรรมที่ครอบคลุมพื้นที่ทั้งสองฝั่งย่อมส่งผลโดยตรงกับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ตัวอย่างเช่น โครงการแผนที่ทางวัฒนธรรม บ้านเรา/ บางหลวง ปีที่ 3 และโครงการจัดจ้างที่ปรึกษาเพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการประกอบธุรกิจตลาดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ตลาดคลองบางหลวง (ชม...บางหลวง) ซึ่งหากดูจากตารางที่ 7 แล้วพบว่าโครงการทั้งสองนี้ได้รับการพูดถึงมากที่สุดติด 1 ใน 3 อันดับในแง่การมีส่วนร่วมและความพึงพอใจ ทั้งนี้เนื่องมาจากกิจกรรมทั้งสอง จัดขึ้นเป็นพื้นที่บริเวณกว้างครอบคลุมพื้นที่ทั้งสองฝั่ง ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้คนเข้ามามีส่วนร่วมได้มากขึ้น

นอกจากนี้ประเด็นเรื่องของพื้นที่ก็มีความเชื่อมโยงกับ “การมีตัวตน” ซึ่งการเลือกจัดกิจกรรมในพื้นที่ฝั่งใดฝั่งหนึ่งหรือการเชื่อมต่อพื้นที่ ย่อมส่งผลต่อความรู้สึกเป็นเจ้าของหรือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น ถึงแม้ว่าโครงการต่าง ๆ ที่ดำเนินการจะพยายามสร้างความเชื่อมโยงคนในชุมชนให้เป็นส่วนเดียวกัน โดยผ่านเครื่องมือในรูปแบบต่าง ๆ แต่คนในชุมชนก็ยังมองต่างกัน และมีการแบ่งฝั่งชัดเจนดังเช่นลักษณะทางกายภาพของชุมชนที่แม้ว่าจะมีสะพานเชื่อมพื้นที่สองฝั่งเข้าด้วยกันก็ตาม

“โอกาสน้อยที่จะไปฝั่งนั้น ที่เห็นตัวอย่างจากตรงนั้นแต่ข้างหลังมันก็ยังไม่ใช้การทำเพื่อชุมชนอยู่ดี มันก็ทำเพื่อตัวเองอยู่ดี ที่ว่าทำไมโอเคไม่ชอบ เพราะเค้าบอกว่าตรงฝั่งนั้นมีตลาดนัดมีธุรกิจมีอะไร”

ผู้ถูกสัมภาษณ์ฝั่งบ้านศิลปิน 3

1.3 ประเด็นเรื่องเครื่องมือที่ใช้ดำเนินการในแต่ละโครงการ

จากข้อมูลแผนภูมิโครงการที่กล่าวมาจะเห็นว่าโครงการที่ได้ความพึงพอใจมักจะมีเครื่องมือที่นำไปใช้ดำเนินการที่ได้รับการจดจำและทำให้คนได้รับผลประโยชน์ได้อย่างเช่น โครงการเรื่องเล่า/ บ้านเรา/ บางหลวงปีที่ 2 ที่ได้จัดพิมพ์หนังสือภาพวัตถุ สิ่งของ รวมถึงภาพบุคคลที่เป็นเจ้าของวัตถุผลิตออกมา เป็นผลผลิตที่ได้รับการยอมรับและถูกจดจำได้ง่าย เนื่องจากผลผลิตที่ได้เป็นสิ่งที่คงทนถาวรเป็นรูปธรรม จากตัวอย่างการสัมภาษณ์ ดังนี้

“ภาพถ่ายก็อนุญาตให้เค้าเข้ามาถ่ายของเก่าของแก่ของโบราณ ภาพที่เรารักที่เราหวงแล้วเค้าจะไปเน้นตรงนั้น ก็ดีมากเลยนะเพราะเราก็ได้มีส่วนร่วมในนี้ของๆเรา เมื่อมีคนถามมีคนสนใจ จะได้อธิบายได้แต่เค้าไม่ได้เอาทุกบ้านเค้าลุ่มๆเอา มันก็ดีได้มีส่วนร่วมไป”

ผู้ถูกสัมภาษณ์ฝั่งบ้านศิลปิน A2

“ตอนนั้นเค้ามาสัมภาษณ์เราที่บ้านด้วย รู้สึกตอนนั้นเอาทะเบียนสมรสของแม่ให้เขาดู แต่ดีเลยนะ ทำอะไรยากให้ทำให้อยู่ถาวรจะได้ไม่เสียเปล่า”

ผู้ถูกสัมภาษณ์ฝั่งบ้านศิลปิน A5

“ชอบนะ ของเก่าออกมาแล้ว มีเล่มนึงเก็บเอาไว้ เนี่ยเค้ามาถ่ายหมดเลย เค้าจะมีมาให้แบบนี้ เค้าทำมาแจกบ้างก็เก็บไว้ ชอบเนี่ยร้อยประวัติแบบนี้ดี เลือก บ้าว่าดีแล้ว โอเคแล้ว”

ผู้ถูกสัมภาษณ์ฝั่งบ้านศิลปิน A12

หรืออย่างโครงการแผนที่ทางวัฒนธรรม บ้านเรา/ บางหลวง ปีที่ 3 ที่ใช้ “แผนที่” จัดตั้งในพื้นที่ของทั้งสองฝั่ง ก็เป็นเครื่องมือที่ดีในการดึงคนเข้ามามีส่วนร่วมในวงกว้าง

“มันสามารถให้คนมาดู แต่ตอนนั้นมันพังไปละ แต่มันสามารถเรื่องเล่าของบริเวณนี้ได้ที่คนเข้ามาดูอยากจะไปไหน ฝั่งนั้นมีอะไร มันก็ช่วยได้คืออยู่พอสมควร ชุมชนก็ได้มาแสดงความคิดเห็นมาออกความคิดเห็นว่าตรงนี้ต้องมีด้วยนะ คือชุมชนมีส่วนร่วมในการทำ เหมือนการทำประชาพิจารณ์ว่าที่ทำแล้วต้องเดิมอะไร

อีกไหมชุมชนต้องการอะไรอีกไหมก็ใส่เพิ่มลงไป”

ผู้ถูกสัมภาษณ์ฝั่งบ้านวัดกำแพงทองพัฒนา B1

“อันนั้นชอบ อันนั้นรู้ได้เห็น กลุ่มศิลปินก็วาดก็เอามาเขียนแผนที่แล้วก็เดินสำรวจ ก็จำได้อยู่ มันทำให้สะดวกขึ้น คือเวลาพูดปากเปล่ามันง มีตัวแผนที่มันกำหนดเส้นได้ เลี้ยวซ้ายเลี้ยวขวา แบ่งสีนั่นสีนี้ ก็รู้ละ มันบอกความชัดเจน บอกเส้นทางบอกกลุ่มชุมชน เป็นระเบียบเป็นระบบขึ้นก็ถือว่าดี”

ผู้ถูกสัมภาษณ์ฝั่งบ้านศิลปิน A15

และโครงการปรับปรุงท่าเรือและสวนสมุนไพรชุมชนวัดกำแพง ที่เพิ่งถูกจัดทำให้เครื่องมืออย่างการจัดทำ “ท่าเรือ” ที่เป็นรูปธรรม ถาวร และได้รับความพึงพอใจในฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนามากกว่าเนื่องจากเป็นผลผลิตที่ผู้คนในพื้นที่นี้ได้รับประโยชน์โดยตรงมากกว่าฝั่งบ้านศิลปิน จากตัวอย่างการสัมภาษณ์ ดังนี้

“เรือก็ดีนะ เรือที่มาตรงสวนสมุนไพรตรงนั้น เค้ามาปลูกสมุนไพร เค้าก็มาถามปากก่อนอะไรอย่างนี้ ต้องการอะไร ก็อย่างตอนเค้ามาเปิดงาน ก็ยังแนะนำปลูกพืชผักสวนครัวหน้าบ้านใส่กระถางอะไรอย่างนี้ บางที่เรา

ไม่ได้ไปตลาดตรงนี้ก็ไม่มี เราลืม อย่างโหระพา กะเพรา มะกรูด ตะไคร้ อะไรเราก็พอปลูกได้ เราก็แบ่งกันกิน อันนั้นไม่มีอันนี้ไม่มีเราก็ช่วยกัน ในชุมชนเรา อันนั้นคนนั้นไม่มีคนนี้ไม่มีก็ช่วยกัน แต่ก่อนมีพริกด้วยนะ ผักบุ้ง ผักคะน้า พวกป่าปลูก”

ผู้ถูกสัมภาษณ์ฝั่งบ้านศิลปิน B4

“รู้ อยู่ตรงวัด หลวงพ่อเค้าทำ ผมดูแล้ว ผมดูแล้วคุณไม่ได้ประโยชน์ พู่ว่าจะให้ไปเอา แต่เอาจริงๆบางคน อยู่ใกล้ๆถึงไปเอา คนไกลๆไม่ได้ไปเอาหรอก พริก ตะไคร้ มะเขือ ใครจะไปหยิบล่ะ”

ผู้ถูกสัมภาษณ์ฝั่งบ้านศิลปิน A15

“ก็เป็นความคิดที่ดี แต่มันอยู่ลึกไป มีเรือคายัคอยู่บนแต่มันไม่มีประชาสัมพันธ์เลย อย่างป้ายมันน่าจะเยอะกว่านี้ ประธานด้วย คนในชุมชนต้องเอาด้วย ที่นี้ทำแล้วเป็นโปรเจกต์ที่ดีแต่มันอยู่ลึกการประชาสัมพันธ์กับ ความสมัครสมานสามัคคีตรงนั้นมันไม่มีก็เลยครอบ ตรงนั้นก็เลยเจ็บไปเหมือนไม่ได้ทำสุดท้ายมันทำไปแล้วลงเงินไปแล้ว แต่มันก็ยังดูเป็นรูปธรรม”

ผู้ถูกสัมภาษณ์ฝั่งบ้านศิลปิน A1

“แต่เดิมเป็นศาลาทำน้ำของวัด สำหรับเรือจ้างเรือแจว มันก็เป็นทีเก็บของประธานอ้อยก็มองว่าไม่ได้ละ ดี ขลุ่ยยึดคืนดีดขึ้น ทำหลังคาให้มันมาสมากัน หลวงพี่ก็ไปดูนะๆ ไปช่วยจัดสถานที่ พระอาจารย์ก็คุยไปว่า เออมันน่าจะทำให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น อยากรจะให้มันเป็นส่วนหย่อมที่มันจะเข้าไปทำกิจกรรมอะไรได้ ถ้าจะเป็นท่าเรือก็โอเค”

ผู้ถูกสัมภาษณ์ฝั่งบ้านวัดกำแพงทองพัฒนา B6

1.4 ประเด็นเรื่องคนที่มีส่วนสำคัญในการผลักดันโครงการ

ประเด็นนี้เป็นที่น่าสังเกตอีกประเด็นหนึ่งเนื่องจากตารางข้อมูลของทั้งฝั่งบ้านศิลปิน ไม่ปรากฏบุคคลที่มีส่วนร่วมในขั้นร่วมตัดสินใจ ร่วมกำหนดทิศทาง การดำเนินการ แต่ฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนากลับมีข้อมูลการมีส่วนร่วมในขั้นนี้ ซึ่งก็คือประธานชุมชนวัดกำแพงทองพัฒนา ที่มีส่วนสำคัญในการผลักดัน ขับเคลื่อนกิจกรรมในแต่ละครั้ง และคนในฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนาก็เห็นด้วยในการนำของผู้ว่า สังเกตได้จากผลลัพธ์ของกิจกรรมที่ถูกจัดขึ้นในฝั่งพื้นที่ของตน คนในชุมชนจะให้

ความร่วมมือและเห็นด้วยในสิ่งที่ประธานชุมชนดำเนินการ หากมองเปรียบเทียบกับฝั่งบ้านศิลปินที่ไม่มีผู้นำชุมชนที่เป็นกระบอกเสียงใหญ่รวมกลุ่มคนในชุมชน ทำให้ความเห็นต่างๆ จากฝั่งบ้านศิลปินมักจะแตกต่างกันไปตามบุคคล

จากประเด็นทั้ง 4 ที่กล่าวมานั้น ผู้วิจัยจึงขอสรุปการศึกษาในครั้งนี้ว่าประเด็นทั้ง 4 หัวข้อนั้นเป็นปัจจัยที่ส่งผลโดยตรงต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและยังส่งผลไปถึงการแสดงความคิดเห็นในลักษณะของความพึงพอใจที่มีต่อโครงการ ซึ่งผลลัพธ์ที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์โครงการในแต่ละกิจกรรมนั้นแสดงให้เห็นถึงจุดแข็งและจุดอ่อนของการดำเนินการพัฒนาชุมชนคลองบางหลวงแห่งนี้ ทั้งนี้ผู้วิจัยหวังว่าการศึกษาในครั้งนี้จะได้นำข้อมูลเพื่อนำไปปรับใช้ ปรับแก้ วิธีการ เพื่อนำจุดแข็งที่ได้จากโครงการที่ได้รับความพึงพอใจ นำไปพัฒนาเครื่องมือให้เกิดประสิทธิภาพต่อไป

2. ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะจากการศึกษา

ข้อจำกัดทางการศึกษา

1. เนื่องจากคนในชุมชนคลองบางหลวงส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย ทำให้มีช่วงเวลาในการสัมภาษณ์ที่ค่อนข้างจำกัด และยากต่อการได้กลุ่มผู้สัมภาษณ์
2. กลุ่มผู้ที่อยู่ในชุมชนเป็นผู้สูงอายุหรือเกษียณราชการ เนื่องจากกลุ่มวัยทำงานออกไปทำงานนอกชุมชน ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุมากกว่าวัยทำงาน
3. เนื่องจากผู้วิจัยได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมมาหลายโครงการ อาจจะทำให้เกิดข้อจำกัดในการได้รับข้อมูลที่คนในชุมชนมองว่าเป็นกลุ่มที่ดำเนินการ ทำให้ได้รับข้อมูลในแง่มุมเชิงบวกกับโครงการที่ทำ แต่หากเป็นผู้เก็บข้อมูลเป็นกลุ่มคนที่ไม่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมเลย อาจจะได้รับข้อมูลในเชิงบวกและลบที่กว้างมากขึ้นก็เป็นได้

3. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

ผลจากการศึกษาทำให้ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของ “เครื่องมือที่ใช้ดำเนินการ” ในการพัฒนาชุมชนที่มีความสำคัญ จากข้อมูลโครงการพบว่า โครงการที่ 3 ที่ใช้ “แผนที่” เป็นเครื่องมือดึงคนมามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นได้มากที่สุดและเป็นกิจกรรมที่เชื่อมกลุ่มคนทั้ง 2 ฝั่งเข้าด้วยกันเนื่องจาก แผนที่ครอบคลุมพื้นที่ทั้งสองฝั่งให้เป็นหนึ่งเดียว คนในชุมชนรู้สึกว่าเป็นแผนที่สามารถใช้ประโยชน์ได้จริงเพราะเป็นสิ่งที่ป็นรูปธรรมคงทนถาวร ทั้งนี้การจัดกิจกรรมในพื้นที่ชุมชนคลองบางหลวงในอนาคต ควรที่จะวางแผนเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมที่สร้างการรับรู้และการมีส่วนร่วมในวงกว้าง ที่สามารถชักจูงคนทั้งสองฝั่งเข้ามามีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์ร่วมกัน และอีกประเด็นคือ “คนที่มีส่วนสำคัญในการผลักดันโครงการ” ซึ่งมีผลที่ทำให้ชุมชนฝั่งวัดกำแพงทอง

พัฒนาให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมตามกำลังความสามารถของแต่ละคน ซึ่งก็คือเป็นการมีส่วนร่วม
ร่วมที่จะเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน หากคนในชุมชนคลองบางหลวงเข้ามามีส่วนร่วม
ในกิจกรรมทั้งสองฝั่งร่วมกัน อาจจะทำให้เกิดความร่วมมือที่สร้างความเปลี่ยนแปลงในชุมชนไปใน
ทิศทางที่ดีขึ้นได้อย่างแน่นอน

ภาคผนวก

ในการสัมภาษณ์คนในชุมชนคลองบางหลวง ผู้สัมภาษณ์ได้แบ่งการลงพื้นที่สัมภาษณ์เป็น 2 ฝั่ง โดยกำหนดให้ฝั่งบ้านศิลปินจะใช้รหัสเช่น A1 และฝั่งวัด1กำแพงทองพัฒนาจะใช้รหัสเช่น B1

ฝั่งบ้านศิลปิน

ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 1

ชื่อ A1

อายุ 53 ปี

อาชีพ เปิดร้านนวด

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 3 แต่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความ
คิดเห็นไม่ชอบในกิจกรรมนี้ (ระดับ 2)

“ไม่ได้เข้าร่วม พวกที่ทําเป็นปลา เป็นอะไรนั่น ตรงนั้นไม่เว็ค หนึ่งตัวพื้นไม่ได้ถูกการ
ซ่อมแซมยังเป็นหลุมเป็นอะไร และตอนน้อง ๆ มามันเป็นหน้าฝนมีฝนลง แล้วมันทาสี
มันก็ไม่เกาะมันจะลอก คือเห็นน้องเค้าทําคความตั้งใจคือดีมากแต่ว่าด้วยหนึ่งพื้นที่พื้น
ถนนมันไม่เรียบ”

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 4 แต่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความ
คิดเห็นไม่ชอบมากในกิจกรรมนี้ (ระดับ 1)

“จริงๆยังไม่น่าทํา ดูแล้วพิพิธภัณฑน์มันดูมี detail เยอะต้องมีพื้นที่ พิพิธภัณฑน์พื้นที่มันแค
่นั้น ถ้าเป็นคำว่ามีเวียม ต่างประเทศเค้าจึรายละเอียดชัดเจน หมายถึงว่าตรงนี้ความ
เป็นอยู่รูปภาพโบราณมาเลย อุปกรณ์ต่างๆ คนมาสัมผัสก็จึรู้ว่าตรงนี้ชัดเจนภาพนี้เป็น

ภาพจริง และมีอุปกรณ์ detail ด้วย”

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 6 ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความคิดเห็นชอบในกิจกรรมนี้ (ระดับ 3)

“ก็เป็นความคิดที่ดี แต่มั่นอยู่ลึกไป มีเรือคายัคอยู่บนแต่มั่นไม่มีประชาสัมพันธ์เลย อย่างป้ายมันน่าจะเยอะกว่านี้ ประธานด้วย คนในชุมชนต้องเอาด้วย ที่นี้ทำแล้วเป็นโปรเจกต์ที่ดี แต่มั่นอยู่ลึกการประชาสัมพันธ์กับความสมัครสมานสามัคคีตรงนี้มันไม่มีก็เลยครอบ ตรงนั้นก็เลยเจ็บไปเหมือนไม่ได้ทำสุดท้ายมันทำไปแล้วลงเงินไปแล้ว

แต่มั่นก็ยังดูเป็นรูปธรรม”

ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 2

ชื่อ A2

อายุ 78 ปี

อาชีพ ข้าราชการบำนาญ

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 2 ซึ่งไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ แต่ได้แสดงความคิดเห็นชอบมากที่สุด ในกิจกรรมนี้ (ระดับ 5)

“ภาพถ่ายก็อนุญาตให้เค้าเข้ามาถ่ายของเก่าของแก่ของโบราณ ภาพที่เรารักที่เราหวง แล้วเค้าจะไปเน้นตรงนั้น ก็ดีมีหลายนะเพราะเราก็ได้มีส่วนร่วมไงนี่ของๆเรา เพื่อมีคนถามมีคนสนใจ จะได้อธิบายได้แต่เค้าไม่ได้เอาทุกบ้านเค้าลุ่มๆเอา

มันก็ดีได้มีส่วนร่วมไป”

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 3 แต่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความคิดเห็นไม่ชอบในกิจกรรมนี้ (ระดับ 3)

“อย่างตอนทำแผนที่ชุมชน ก็โอเคใจ ได้ไปประชุมกับเค้าอยู่ครั้งหนึ่ง เค้าเชิญไป ให้ทำแผนที่ให้ชัดเจนว่าเข้าทางนี้ตั้งต้นจากไหน”

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 5 ซึ่งไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ แต่ได้แสดงความคิดเห็นชอบมากในกิจกรรมนี้ (ระดับ 4)

“มันก็ได้มีส่วนร่วมไป ก็ถ้าเราว่างนะเราก็จะไป ทำอะไรนั่นนี่ เค้มาขอความร่วมมือ

แล้วก็ทำประดิษฐ์ยาสระผม สบู่ เป็นประโยชน์กับคนในชุมชนมากเลย”

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 6 ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความคิดเห็นชอบในกิจกรรมนี้ (ระดับ 3)

“ปีนี้ป่าได้ไปนะโครงการสวนสมุนไพรนั้น มีประโยชน์ดี ร่มรื่น แต่ว่าอยู่ลึกไปหน่อย”

ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 3

ชื่อ A3

อายุ 49 ปี

อาชีพ พนักงานบริษัทเอกชน

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 1 ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความคิดเห็นชอบในกิจกรรมนี้ (ระดับ 3)

“ที่อย่างเวลาคนมาเดินเที่ยวอย่างน้อยมันก็เป็นอย่างนึงว่ามันมีป้ายที่เหมือนกัน มันมีชื่อร้าน คือแถวนี้เค้าอยู่แบบชาวบ้าน เพราะฉะนั้นเค้าจะไม่คิดหรอกว่าทำป้ายต้องมีราคาติด มีชื่อร้าน แต่พอมันมีป้ายขึ้นมา เดินไปก็เห็นว่ามันมีชื่อร้านขึ้นมา ร้านอะไรๆ ซึ่งมันก็เป็นชื่อของคนเก่าแก่ เป็นชื่อของเขาย่างน้อยคนที่อื่นมันก็เรียกติดปากนะ”

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 2 ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความคิดเห็นชอบมากในกิจกรรมนี้ (ระดับ 4)

“นิทรรศการภาพถ่ายของเก่า หลังๆมีเด็กมัธยมมาถามมาถ่ายรูปมาถาม ถ้ามีนิทรรศการ

อย่างนั้นถ้าเป็นไปได้ไม่ต้องชั่วคราวหรอกทำแบบให้มันถาวร เด็กรุ่นใหม่วันอาทิตย์เค้ามา

เค้าจะได้ไปดูด้วยเพราะว่าเด็กรุ่นใหม่ที่ว่าเค้ามีความสามารถถ่ายภาพอยู่แล้ว”

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 3 ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความคิดเห็นชอบในกิจกรรมนี้ (ระดับ 3)

“ป้ายแผนที่ชุมชนที่ว่าเคลียร์แต่รูปมันยังไม่ดีดูแล้วมันก็อยู่ในมุมมันไม่ชัด แต่
ก็เห็นคนที่เค้ามาเที่ยวเค้ามายืนดูนะ มีคนมายืนดูแต่เหมือนกับว่ารูปมันเล็กไม่

ดีดูดู”

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 4 แต่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความคิดเห็นไม่ชอบในกิจกรรมนี้ (ระดับ 2)

“โอกาสน้อยที่จะไปฝั่งนั้น ที่เห็นตัวอย่างจากตรงนั้นแต่ข้างหลังมันก็ยังไม่ใช้การทำ
เพื่อชุมชนอยู่ดี มันก็ทำเพื่อตัวเค้าเองอยู่ดี พี่ว่าพี่ไม่โอเคไม่ชอบ เพราะเค้าบอกว่าตรง

ฝั่งนั้นมีตลาดนัดมีธุรกิจมีอะไร”

ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 4

ชื่อ A4

อายุ 70 ปี

อาชีพ ร้านกาแฟบางหลวง

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 1 ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความคิดเห็นชอบมากในกิจกรรมนี้ (ระดับ 4)

“หนังสือใหม่ เคยมาฉายใหม่ แต่เราไม่ได้ไปร่วม น่าจะฉายที่วัดนะ เคยได้ข่าวแต่
เราไม่ได้ไป ตอนหลังไม่ได้ไปแต่ทราบอยู่เพราะเค้าติดแผ่นไว้ตามบอร์ดตามกระดาน

ดำ ดูแล้วก็ชอบดีนะ สวยดี”

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 2 ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ แต่ได้แสดงความคิดเห็นไม่ชอบมากในกิจกรรมนี้ (ระดับ 1)

“อ้อ เรื่องเล่ามาทำที่นี่ ตอนนั้นป่าก็ให้ไอนี้ไป ทียบเหล็กกับเตารีด เค้าจะเอาบ้านละ สองชั้นสามชั้น อันนี้ก็ดีนะเล่าให้ลูกหลานรุ่นหลังฟังว่าที่มาที่ไปนี่ควรจะมียุสก็ก็ปี อย่างรีดเตาถ่านหนูไม่ได้รีดแน่นอน รุ่นนี้ได้รีดก็จะรู้วิธี เพราะอย่างทียบได้มากก็อย่างว่า คนเค้ารับซื้อขวดซื้อของเก่ามาขายให้ มันน่าจะสมัยโกโบริเนอะ ก็ประมาณ 80 ปีได้ ประมาณนั้น ก็เอ้อมันเป็นของเก่าของโบราณ”

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 3 ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความคิดเห็นชอบมากที่สุด ในกิจกรรมนี้ (ระดับ 5)

“ตอนทำ ตอนกำหนดจุดไม่ได้ดู แต่ไปเห็นตอนที่มันเสร็จ ติดตั้งแล้วก็ไปดูไปอ่าน อันนี้มีประโยชน์แน่นอน”

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 4 ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ แต่ได้แสดงความคิดเห็นไม่ชอบในกิจกรรมนี้ (ระดับ 2)

“มันมีทั้งเก่าและใหม่รวมกัน บางชิ้นก็ไม่ได้เก่ามาก แต่ก็ได้อาไปร่วม เอาไปข้างสักชั้น สองชั้น ก็อย่างที่พูดเราอยู่นอกชุมชนไง เค้าก็จะไม่มาสนใจเรา ร มันอยู่คนละฝั่งอยู่แล้ว”

ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 5

ชื่อ A5
อายุ 69 ปี
อาชีพ ช่างราชการบ้านาญ

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 2 ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความคิดเห็นชอบมากในกิจกรรมนี้ (ระดับ 4)

“ตอนนั้นเค้ามาสัมภาษณ์เราที่บ้านด้วย รู้สึกตอนนั้นเอาทะเบียนสมรสของแม่ให้เขาดู แต่ดีเลยนะ ทำอะไรยากให้ทำให้อยู่ถาวรจะได้ไม่เสียเปล่า”

ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 6

ชื่อ A6

อายุ 75 ปี

อาชีพ ค้าขาย

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 1 ซึ่งไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ แต่ได้แสดงความคิดเห็นชอบในกิจกรรมนี้ (ระดับ 3)

“ยายไปไม่ได้ไม่มีคนเฝ้าบ้าน แต่ก็เห็นๆ ยายก็ไม่รู้รายละเอียด เลย ก็เอาดีใจด้วยบอกกับ

เค้าอย่างนั้นะ ทำแล้วมันก็เจริญดี”

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 3 ซึ่งไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ แต่ได้แสดงความคิดเห็นชอบมากในกิจกรรมนี้ (ระดับ 4)

“ดี ชอบ ดี มาเป็นกลุ่ม เห็นเค้าอยู่ ก็ไปดูเค้ามาทำอะไรกัน ที่อยู่

บางทีก็ไปนั่งเขียนขึ้นลงไปมา”

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 5 ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความคิดเห็นชอบในกิจกรรมนี้ (ระดับ 3)

“อ้อ ไปที่นี้ง เค้ามีคนมาอบรม เราก็ไปดูสักทีนี้ง ลูกสาวอยู่บ้าน เค้าบอกมาเรื่อย ๆ บอก

ต่อ ๆ กันมา เลยไปดูสักครั้ง ยายไม่ค่อยได้ไป นาน ๆ ทีจะไป ไปฟังเขาเฉยๆ ไปนั่งดูกับ

เขาจนจบ จนเค้าเลิกกันนั่นแหละ ถ้ามีคนอยู่บ้านก็ไปได้อยู่ ก็บอกต่อ ๆ กันมา ถือว่าดี”

ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 7

ชื่อ A7

อายุ 70 ปี

อาชีพ ค้าขาย

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 3 ซึ่งไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ แต่ได้แสดงความคิดเห็นชอบในกิจกรรมนี้ (ระดับ 3)

“ไม่ได้ไป ไม่มีเวลาไปรอตองขายของอยู่ ไปไม่ได้ แต่มั่นก็ดิ้นช่วยได้ ทำเพื่อให้

นักท่องเที่ยวเดินตาม เดินตามที่เค้าวางจุดเอาไว้ให้ไปยังที่ท่องเที่ยวนั่น”

ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 8

ชื่อ A8

อายุ 54 ปี

อาชีพ ค้าขาย (ก๊วยเตี่ยวหยุดบ่อย)

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 1 ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความคิดเห็นชอบมากในกิจกรรมนี้ (ระดับ 4)

“ป้ายนะชอบ ตรายางชอบ ตรายางก็ใช้บ้าง ใช้อยู่บ้าง บางคนขอเบอร์โทรก็ใช้ตรา

ยางปั๊มรองรับให้เลย มันคงทนดี มันใช้ได้ตลอด เป็นปีๆเลย เหมือนเป็นนาม

บัตรแทนบัตร”

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 2 ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความคิดเห็นชอบในกิจกรรมนี้ (ระดับ 3)

“ก็มีมีดอันนึง ของเก่า เก่าจริงๆเลยนะแล้วก็ไหลตั้งฉ่าย อันนั้นก็เก่าแล้วละ เก่ามาก

แล้ว เค้ามาสัมภาษณ์ ก็โอเคดี ทุกคนมีอะไรก็มาโชว์มาดูดี เพราะบางทีคนรุ่นใหม่ก็ไม่

รู้จักไม่เคยมี ก็คืออย่างกิจกรรมนี้ก็ดี นักศึกษาเค้าก็พยายามทำนะ”

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 3 ซึ่งไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ แต่ได้แสดงความคิดเห็นชอบในกิจกรรมนี้ (ระดับ 3)

“ก็ดี ถามว่าดีไหม ก็ดี เมื่อคนไปดู เขี่ย เรายืนอยู่จุดนั้นบนแผนที่ อยู่ตรงทำน้ำ

อันนั้นดี แผนที่ดี”

ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 9

ชื่อ A9

อายุ 58 ปี

อาชีพ พนักงานแคชเชียร์ บ้านศิลปิน

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 3 ซึ่งไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ แต่ได้แสดงความคิดเห็นชอบในกิจกรรมนี้ (ระดับ 3)

“ก็เห็นแค่นั้น ก็ดี ก็ชอบ เพราะฉะนั้นเค้าคงทำเพื่อกระตุ้นให้รู้ว่ามีกิจกรรม นำทาง
เค้าไป แต่ก็ไม่เคยเดินตาม ก็รู้สึกว่ายดีมันดูมีชีวิตชีวาดี”

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 6 แต่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความคิดเห็นไม่ชอบในกิจกรรมนี้ (ระดับ 2)

“สวนสมุนไพรมันยังไม่เด่นจริง ๆ มันไม่เห็น หรือจนกระทั่งตอนนี้ก็ไม่ได้ไปดูเลย หรือขนาดเดิน

ผ่านก็ไม่มื่ออะไรที่สะดุดตา”

ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 10

ชื่อ A10

อายุ 49 ปี

อาชีพ พนักงานชงกาแฟ บ้านศิลปิน

- ได้พุดถึงโครงการครั้งที่ 3 ซึ่งไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ แต่ได้แสดงความคิดเห็นชอบในกิจกรรมนี้ (ระดับ 3)

“ชอบโครงการที่ paint กับพื้น เพราะมันทำให้คนรู้จัก มันเป็นจุดสังเกต ไอที่มันเป็นกลมๆ และมีรูปๆ รู้เรื่องๆ รู้เรื่องกว่าป้าย คืออย่างน้อยเดินคนต้องมองถนนอยู่แล้ว นี่ความเห็นส่วนตัวนะ แต่มันมีแค่สะพานนี่เอง ถ้ามันเลยไปอีกหน่อยได้ก็คงเลยไปถึงประมาณรถสองแถว หรือไม่ก็วินมอเตอร์ไซค์อะไรประมาณนั้นนะ เพราะว่ามันเริ่มจากสะพานใจ แต่มันจะเริ่มเลื้อนแล้ว
เพราะว่าสภาพภูมิอากาศ”

- ได้พุดถึงโครงการครั้งที่ 6 แต่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความคิดเห็นชอบในกิจกรรมนี้ (ระดับ 3)

“ยังไม่ได้ไป สวนสมุนไพรแคเดินผ่าน ก็คงได้ประโยชน์นะ เพราะเราไม่รู้ว่าไอนี้รักษาโรคนี้ ไอนี้รักษาโรคนี้ เด็กรุ่นใหม่จะได้ประโยชน์อยู่ บางทีก็ดันไม้บางต้นไม่รู้จัก”

ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 11

ชื่อ A11

อายุ 62 ปี

อาชีพ ศิลปินอิสระ บ้านศิลปิน

- ได้พุดถึงโครงการครั้งที่ 3 ซึ่งไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ แต่ได้แสดงความคิดเห็นชอบในกิจกรรมนี้ (ระดับ 3)

“แผนที่ชุมชนก็โอเค มันบอกดี แนะนำ เพราะว่าพวกฝรั่งนักท่องเที่ยวก็จะดูว่าตำแหน่งนี้”

ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 12

ชื่อ A12

อายุ 70 ปี

อาชีพ ร้านกาแฟซ้อแห่ง

- ได้พุดถึงโครงการครั้งที่ 2 ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความคิดเห็นชอบมากในกิจกรรมนี้ (ระดับ 4)

“ชอบนะ ของเก๋ออกมาแล้ว มีเล่มนึงเก็บเอาไว้ เนี่ยเค้ามาถ่ายหมดเลย เค้าจะมีมาให้แบบนี้ เค้าทำมาแจกปากก็เก็บไว้ ชอบเนี่ยร้อยประวัติแบบนี้ดี เลือก ป่าว่าดีแล้ว โอเคแล้ว”

- ได้พุดถึงโครงการครั้งที่ 3 ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความคิดเห็นชอบในกิจกรรมนี้ (ระดับ 3)

“ดี มันชัดเจนดี แล้วไปโซนนี้แยกไปทางนี้ เค้าดินะมีนักศึกษาเข้ามาทำนะ หน้าบ้านนี้ก็เต็มไปเลย หลังจากนั้นก็ไม่ค่อยมีใครมา แต่บางคนก็ไม่ชอบ เค้าคงกลัวเบื่อนหน้าบ้าน แต่ป่าบริการหมดเลย ใครจะทำหน้าบ้าน สงสารเด็กเค้าตั้งใจจะมาทำ”

ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 13

ชื่อ A13

อายุ 52 ปี

อาชีพ ค้าขาย

- ได้พุดถึงโครงการครั้งที่ 3 ซึ่งไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ แต่ได้แสดงความคิดเห็นชอบในกิจกรรมนี้ (ระดับ 3)

“ใหญ่มาก ก็เห็นอยู่ มันก็ชัดเจนนะ เห็นมีอยู่ๆ พอคนมากก็ดูเหมือนกับว่ามีหน่วยงานอะไรเค้ามาอะไรประมาณนี้ มันก็ชัดเจน แต่ว่าคนอื่นไม่รู้ แต่ว่าเรา เออ ทำมันก็ดีอะ ”

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 6 แต่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความ
คิดเห็นไม่ชอบในกิจกรรมนี้ (ระดับ 2)

“ก็เดินผ่าน เอาจริงๆมันไม่ค่อยได้ประโยชน์อะไร สำหรับบ้านะ มันไม่ได้ใช้งาน ไม่น่าได้ใช้อะ

คือเหมือนกับเอามาทำเป็นอะไรอะ แต่ถ้าถามประโยชน์ไม่น่าได้”

ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 14

ชื่อ A14

อายุ 44 ปี

อาชีพ ค้าขาย

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 5 ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ แต่ได้แสดงความคิดเห็นไม่
ชอบมากในกิจกรรมนี้ (ระดับ 1)

“มันก็เพิ่มต้นทุนกับเรา ตอนนั้นนะก็แปะลงไปในถุง พอมันหมดก็หมดไปเราก็ไม่มี

เวลาไป, ก็ไม่ยากเพิ่มต้นทุนอีก นี่คือปัญหาที่จบไปแค่นั้น กลายเป็นสร้างความ

ยุ่งยากไง มันก็แบบว่า...มันจะใช้ได้แค่ช่วงนั้นแหละ พอหมดแล้วก็หมดไปบางร้าน

ไม่ได้มีความจำเป็นต้องใช้ เค้าจะมีประมาณอย่างงี้ให้จริงๆ ถ้าจะให้มันเป็นจริงๆ ถ้า

จะให้มันเป็นตลาดต้องชมจริงๆต้องต่อเนื่อง ไม่ใช่มาแค่นี้ อะโรอุปกรณ์มีให้แค่นี้ จบ

มันก็คือจบแค่นี้แหละ มันต้องมีมา support ให้เค้าต่อเนื่องหน่อย มันก็มีแค่ช่วงวัน

นั้นแหละ ช่วงที่ท่านมาเปิดงานนั้นแหละ หลังจากนั้นทุกอย่างก็กลับมาสู่สภาวะปกติ

แบบเดิม”

ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 15

ชื่อ A15

อายุ 58 ปี

อาชีพ จิตรกร ศิลปินอิสระ

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 1 ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความคิดเห็นชอบในกิจกรรมนี้ (ระดับ 3)

“เรื่องภาพถ่ายผมถือว่าได้ประโยชน์ทางการถ่ายภาพ ทางเทคโนโลยีการถ่าย มันไม่ได้เกิดประโยชน์กับชุมชนเท่าไร มันเกิดกับกลุ่มถ่ายภาพมากกว่าพูดแบบนี้เลย ชัดๆเลย เกิดประโยชน์ทางมุมมองช่างถ่ายรูปมากกว่า แต่ก็ชอบดีนะเพราะเราชอบแบบนี้”

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 2 ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความคิดเห็นชอบมากในกิจกรรมนี้ (ระดับ 4)

“ของเก่าก็ดู ผมก็ร่วมทำ มีปลัดขิกอันนึง ผมจะเก็บพวกเครื่องรางอายุหลายร้อยปี เคี้ยวเน้นของที่ไม่เหมือนกัน พอตีถ้าเป็นถ้วยชามมันก็เป็นเหมือนกันหมด พอตีผมมีเครื่องราง เคี้ยวก็บอกเอาเครื่องราง ดี มันก็เป็นสิ่งที่น่าสนใจแต่ละบ้าน บางบ้านก็เป็นเรือบางบ้านก็เป็นตราช้างโบราณ ของตั้งแต่ปู่ย่าตายายบรรพบุรุษมันก็เป็นการเล่าเรื่องราวชีวิตผ่านคนรุ่นต่อรุ่นมาก็ถือว่าดี เป็นสิ่งที่น่ามาศึกษา ของที่มันเป็นของถิ่นจริงๆ”

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 3 ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความคิดเห็นชอบมากในกิจกรรมนี้ (ระดับ 4)

“อันนั้นชอบ อันนั้นรู้ได้เห็น กลุ่มศิลปินก็วัดก็เอามาเขียนแผนที่แล้วก็เดินสำรวจ ก็จำได้อยู่ มันทำให้สะดวกขึ้น คือเวลาพูดปากเปล่ามันงง มีตัวแผนที่มันกำหนดเส้นได้ เลี้ยวซ้ายเลี้ยวขวา แบ่งสีนั่นสีนี้ ก็รู้ละ มันบอกความชัดเจน บอกเส้นทางบอกกลุ่มชุมชน เป็นระเบียบเป็นระบบขึ้นก็ถือว่าดี”

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 4 ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความคิดเห็นชอบมากในกิจกรรมนี้ (ระดับ 4)

“พิพิธภัณฑ์ ก็คนเค้าได้เป็นแหล่งเรียนรู้ว่าเคยมีอะไรอยู่แถวนี้ คนโบราณคนสมัยก่อนเค้าอยู่กับยังไง ใช้สอยของเป็นยังไงบ้าง ได้เรียนรู้บางอย่างเกิดมาไม่เคยเห็นแล้ว คนไม่ค่อยเห็นแล้ว ก็ดี ผมก็เอาจักรยานกับพัดลมเก่าเอาไปให้เค้า เรายังไปบริจาคให้เค้าเรื่อยๆเราเก็บไปก็ไม่มีประโยชน์ให้คนในชุมชนคนอื่นมาก็ได้เห็น มันเป็นการได้ใช้ร่วมกัน เป็น public เป็นสาธารณะประโยชน์มากกว่า เก็บไว้ก็ไม่ได้อะไร บ้างก็บ้ำสมบัติอยู่คนเดียวให้อย่างนี้น่าได้ดูโดยทั่วกัน เราตายมันก็ยังอยู่”

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 6 ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ แต่ได้แสดงความคิดเห็นไม่ชอบในกิจกรรมนี้ (ระดับ 2)

“รู้ อยู่ตรงวัด หลวงพ่อเค้าทำ ผมดูแล้ว ผมดูแล้วคุณไม่ได้ประโยชน์ พูดว่าจะให้ไปเอา แต่เอาจริงๆบางคนอยู่ไกลๆถึงไปเอา คนไกลๆไม่ได้ไปเอาหรอก ฟริก ตะไคร้ มะเขือ ใครจะไปหยิบล่ะ”

ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 16

ชื่อ A16
อายุ 62 ปี
อาชีพ ค้าขายและเลี้ยงหลาน

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 2 ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความคิดเห็นชอบในกิจกรรมนี้ (ระดับ 3)

“บ้านป่าไม่มีของเก่า บ้านป่ามีอะไรเก่าเลย บ้านป่าหนู บ้านป่าทิพเค้ามีของเก่าแต่เค้าทำสวยดีนะ”

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 5 ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความคิดเห็นชอบมากในกิจกรรมนี้ (ระดับ 4)

“แต่ที่จำได้คือป้ายเพราะป้ายมันอยู่กับบ้านเรา เค้กก็ทำให้แทบทุกบ้านแถบนั้นก็มี เค้กก็ถามอยู่จะให้ซื้ออะไรซื้อร้าน”

ฝั่งวัดกำแพงทองพัฒนา

ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 17

ชื่อ B1

อายุ 58 ปี

อาชีพ ประธานชุมชนกำแพงทองพัฒนา

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 3 ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความคิดเห็นชอบในกิจกรรมนี้ (ระดับ 3)

“มันสามารถให้คนมาดู แต่ตอนนั้นมันฟังไปละ แต่มันสามารถเรื่องเล่าของบริเวณนี้ได้ที่คนเข้ามาดูอยากจะไปไหน ฝั่งนั้นมีอะไร มันก็ช่วยได้คืออยู่พอสมควร ชุมชนก็ได้มาแสดงความคิดเห็นมาออกความคิดเห็นว่าตรงนี้ต้องมีนี้ด้วยนะ คือชุมชนมีส่วนร่วมในการทำ เหมือนการทำประชาพิจารณ์ว่าทำแล้วต้องเติมอะไรอีกไหมชุมชนต้องการอะไรอีกไหมก็ใส่เพิ่มลงไป”

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 4 ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความคิดเห็นชอบมากที่สุด ในกิจกรรมนี้ (ระดับ 5)

“แล้วพอเราทำปุ๊บมันมีคนในชุมชนเอามาให้ ของของลุงเองเอามาเก็บไว้แล้วก็ชาวบ้านเอามาบริจาค มันก็เป็นส่วนหนึ่งเป็นหน้าเป็นตาเป็นรูปธรรมของชุมชนว่าเป็นของ ม.ศิลปากร คณะสถาปัตย์ที่ดึงบ้านเก่าเค้ามาทำให้นะ ข้อมูลในพิพิธภัณฑ์ทำกันเอง แต่มันก็ยังไม่ได้จัดระเบียบ ของแต่ละชิ้นก็พอมือเรื่องเล่า”

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 6 ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความคิดเห็นชอบมากที่สุด ในกิจกรรมนี้ (ระดับ 4)

“เมื่อก่อนเป็นสวนสมุนไพรแต่ยังขาดความเป็นระเบียบ โดยมีทีม อ.หนอง ทางน้องมดเข้ามา มาจัดทำให้เป็นระเบียบมันออกมาแล้วมันสวยเกินที่เราคิด คนมาก็โอเค แล้วมันออกมาก็ออกมาเป็นหน้าเป็นตา มันมีของหลวงพ่อบุญที่ปลูกไว้ส่วนหนึ่ง อันเก่ามันมีอยู่แล้ว แล้วก็มีส่วนหนึ่งน้องมดกับทีมงานน้องมดเค้าไปช่วยค้นหาต้นไม้ไว้ให้แล้ว เอามาแยกเป็นหมวดเป็นหมู่มันก็โอเค บางสิ่งบางอย่างเราก็ได้ใช้อย่างบางครั้งเราต้มน้ำใบเตยต้อนรับแขกเราก็ไปใช้เก็บในนั้น ใครก็ได้อยากมาเก็บมากิน มันมียอดไม้ยอดอะไรที่มันกินได้”

ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 18

ชื่อ B2

อายุ 77 ปี (จำพรรษา 57 พรรษา)

อาชีพ เจ้าอาวาสวัดกำแพงบางจาก

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 3 ซึ่งไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ แต่ได้แสดงความคิดเห็นชอบในกิจกรรมนี้ (ระดับ 3)

“ก็ดีสิ ๆ คนได้มาถ่ายรูปอะไรต่ออะไร”

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 4 ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความคิดเห็นชอบในกิจกรรมนี้ (ระดับ 3)

“ก็ดีสิ (หัวเราะ) คนก็ได้มาศึกษา ของที่ไม่เคยเห็นอะไรทำนองนี้ ของที่วัดด้วย เอาไป

รวมๆกัน ชาวบ้านบ้าง ชาวบ้านก็เอามาตั้ง”

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 6 ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความคิดเห็นชอบในกิจกรรมนี้ (ระดับ 3)

“ไม่ๆ ให้เค้าเลือกเองให้ตามใจ บอกว่าอะไรก็ได้เราต้องการให้แพร่หลายไป คนที่ชอบไอนั้น คนนั้นชอบไอนี้ เราต้องการอย่างนั้น ก็ใช้ได้ทุกคน เจ็บป่วยก็มาขอที่นี้ได้เลย นี่แหละคนที่มีความดันอะไรเนี่ยก็กินใบเนี่ยหายกันหลายคนแล้ว เดี่ยวนี้ไม่ไปโรงพยาบาลแล้ว ก็มากินที่นี้ ไปโรงพยาบาลไปกินยาอนันต์มันมีเคมีมันมีอันตรายต่อไต พอกินไปๆ ไตบวม ได้อักเสบ กินไอนี้แล้ว ไม่มีพิษ ไม่กวนไต”

ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 19

ชื่อ B3

อายุ 52 ปี

อาชีพ ค้าขาย-อาหารตามสั่ง

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 4 ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความคิดเห็นชอบมากในกิจกรรมนี้ (ระดับ 4)

“ถ่ายรูปลูกมาสวยของมันก็หลายอย่างดิเนะ ชอบ เพราะของที่บ้านมีอยู่แล้ว แล้วก็เอามาจากที่บ้านนี้ก่อน แล้วก็คนนู้นคนนี้มีอะไรก็เริ่มเอามาให้ อย่างพวกโทรศัพท์อะไรพวกนี้ เค้าบอกเอที่บ้านเค้าเอาไว้ก็ไม่ว่าจะทำอะไรให้พวกขายขาดไปก็ไม่ได้ประโยชน์อะไรก็เอามาตั้งให้เราดู มีคนเอามาให้เราดูก็เยอะ นอกนั้นของในบ้าน อย่างปิ่นโตก็ของในบ้านเพราะที่บ้านเก็บของไว้เยอะ อย่างวิทยุนั่นเค้าก็เอามาให้กัน คือคนในพื้นที่นี้เองแหละเอามาให้ ขนาดผ้าถุงเป็นร้อย ๆ ปีของทางเหนือเค้ายังเอามาให้เลย ซิ่นนะ เค้าก็เอามาให้”

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 5 ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความคิดเห็นชอบในกิจกรรมนี้ (ระดับ 3)

“มันก็ช่วยนะ มาสอน เค้ายิ่งทิ้ง sheet ให้เลยว่ไอนี้ยังงเวลาถามอะไรต่ออะไร มีโอกาสให้ใช้ บางทีป่าเปิดดูเลยนะถึงเราจะไม่คล่องแต่เราจะถามอะไรเราก็เปิดเลย”

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 6 ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความคิดเห็นชอบมากที่สุด ในกิจกรรมนี้ (ระดับ 5)

“โครงการที่น้อง ๆ ทำตอนนี้นะ ปลื้มทีหลังก็คือทำเรือตรงสวนสมุนไพร เคื่ก็ชวนว่มาทำสวนสมุนไพรกับหลวงพ่อด้วยไหม ตอนแรกมันเป็นที่รก คือมันเป็นสวนสมุนไพรก็จริง แต่มันไม่เป็นกิจจะ พอนักศึกษาเคื่ก็มาทำ แล้วเราก็มีเรือแคนู เด็ก ๆ มาทำให้เรื่ก็ดีแล้ว ปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น มีความรู้สึกแบบว่าสบายตา”

ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 20

ชื่อ B4

อายุ 52 ปี

อาชีพ ขายกาแฟ น้ำปั่น

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 3 ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ แต่ได้แสดงความคิดเห็นชอบน้อยในกิจกรรมนี้ (ระดับ 2)

“ทำสื่อันนี้ก็ไม่ค่อยทนนะ บางทีก็มีคนมาถามว่านี้คืออะไรเคื่ก็จะมาถามแม่คั่ว เรื่ก็จะบอกว่ให้ไปดูที่ต้นเคื่จะมีบาร์โค้ดบอกว่ทางนี้ไปไหน ๆ แยกไปสมุนไพร แยกไปบ้านคิลปิน แต่มันอยู่ไม่นานพอรถมันวิ่งมันก็หลุดไป”

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 5 ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความคิดเห็นชอบมากที่สุด ในกิจกรรมนี้ (ระดับ 5)

“โครงการอบรม หา อ.มาสอนพวกแม่ค้า เออ เรารู้สึกชอบจุดนี้ การสื่อสารการค้าขาย เรารู้สึกชอบตรงนี้ ก็สนุกเหมือนกันเพราะว่าแม่ค้าก็มาเรียน ชื่อขาย ชื่อของสินค้า เราควรจะพูดอะไรกับลูกค้า ได้บ้างไม่ได้บ้าง ก็งงๆหลายๆ ก็ฟังก็อดพูดบ้าง”

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 6 ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความคิดเห็นชอบมาก ในกิจกรรมนี้ (ระดับ 4)

“เรื่องก็คินะ เรื่องที่มาตรงสวนสมุนไพตรงนั้น เค้ามาปลูกสมุนไพ เค้าก็มาถามปากก่อนอะไรอย่างเงี้ย ต้องการอะไร ก็อย่างตอนเค้ามาเปิดงาน ก็ยังแนะนำปลูกพืชผักสวนครัวหน้าบ้านใส่กระถางอะไรอย่างเงี้ย บางทีเราไม่ได้ไปตลาดตรงนี้ก็ไม่มี เราลืม อย่างโหระพา กะเพราะ มะกรูด ตะไคร้ อะไรเราก็พอปลูกได้ เราก็แบ่งกันกิน อันนั้นไม่มีอันนี้ไม่มี เราก็ช่วยกัน ในชุมชนเรา อันนั้นคนนั้นไม่มีคนนี้ไม่มีก็ช่วยกัน แต่ก่อนมีพริกด้วยนะ ผักบุ้ง ผักคะน้า พวกป่าปลูก”

ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 21

ชื่อ B5

อายุ 46 ปี

อาชีพ รับจ้างทั่วไป

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 3 ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความคิดเห็นชอบ ในกิจกรรมนี้ (ระดับ 3)

“ชัดเจน คนดูเยอะ คนนั่ง Taxi มาผมจะสังเกตเห็นไปตรงนั้น เค้าดูตรงนั้นไปทางนี้ บ้านคิลปินไปทางนี้ ตรงนั้นก็มีประโยชน์นะ เพราะลงปุ๊บ ก็ตรงดิ่งไปได้เลย หรือเข้าไปไหวพระในโบสถ์เสร็จก็ออกมาเจอ (แผนที) แต่ไม่ก็จะเริ่มผุเพราะโดนแดดฝน แต่ตัวแผนที่คนยังดูเยอะ อายุการใช้งานมันนาน”

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 5 ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความคิดเห็นชอบในกิจกรรมนี้ (ระดับ 3)
 “ก็ดีนะ เพราะว่าแต่ก่อนมันไม่มี เค้ายกกว่าแต่ก่อนเค้าเอาร่มมาวางแล้วร้านถ้าจะไปทำป้ายมันก็หลายตั้งค้อย่างขาย ที่ครูมดมาทำให้เสร็จ คนเค้ารู้จักซื้อร้าน เรียกเจ้าของร้านได้ ของขายมีอะไร นี่ก็มีประโยชน์เหมือนกัน เหมือนว่าจะซื้อน้ำแดงโม่ปั่น จะซื้อก็เรียกบ่าทิพ ก็รู้จักเจ้าของร้าน และถ้าเจ้าของร้านไปทำก็แพงนะหลายตั้ง แต่มีประโยชน์มากเพราะว่ากลายเป็นว่ารู้จักชื่อ
 เจ้าของร้านด้วย วันหลังมาเรียกถูกเลย”

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 6 ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความคิดเห็นชอบมากที่สุด ในกิจกรรมนี้ (ระดับ 5)
 “ชอบก็สวนสมุน เพราะว่าตอนนี้เรื่องสวนสมุนไพร่ต้นไม้หลวงพ่อก็ชอบอยู่ นิ่งๆ ตกเย็นก็ให้รดน้ำ ท่านชอบอยู่แล้ว แต่ก่อนรกมาก พวกเด็กรุ่นหลังถึงมาปรับปรุงนี้ใจ โห รกมากเลย ไม่มีใครเดินเลย ทางเดินก็ไม่ใช่แบบนี้ไม่มีอย่างนี้ ต้นไม้มันมีนิดเดียวไม่เยอะขนาดนี้ ที่รกเพราะมันมีต้นหญ้า ไม่มีคนเดินมาหรก ไม่มีใครเดินเข้ามาพุดง่ายๆ เพราะมันรวมกันอยู่ อยากให้มาทุกปี มาหลายรุ่นมาก เค้ายพัฒนาเรื่องต้นไม้หลวงพ่
 เค้ายชอบมาก”

ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 22

ชื่อ B6

อายุ 47 ปี (จำพรรษา 6 พรรษา)

อาชีพ พระภิกษุสงฆ์

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 3 ซึ่งไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ แต่ได้แสดงความคิดเห็นชอบในกิจกรรมนี้ (ระดับ 3)
 “แผนที่นี้แหละ ที่ชอบ แต่แผนที่ชุมชนมันกลับหัว ในความรู้สึกของหลวงพี่ หลวงพี่เคยทำงานอยู่บนอาคาร มันจะบอกว่าเราอยู่ตรงนี้นะคือถ้าเราหันหน้าเข้าแผนที่มัน

จะต้องเหมือน พาโนรามา มองออกไปเลย คุณอยู่ตรงจะต้องมองออกไปตรงนี้ๆ แต่

มันเหมือนจับแผนที่จากพื้นขึ้นมาตั้งตรงมันก็เลยผิดเพี้ยนอะไรสักอย่างแหละ”

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 4 ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความคิดเห็นชอบมากในกิจกรรมนี้ (ระดับ 4)

“พิพิธภัณฑน์ เนี่ยมันเป็นพิพิธภัณฑน์ที่มีชีวิต คุณก็ครั้งก็มีความสุข ว่า เฮ้ย อันนี้บ้านกูมี แต่

มันหายไปไหนไม่รู้ คือมันเกิดเรื่องคุย เกิดเรื่องเล่าเกิด story เกิดภาพย้อนกลับมา เด็ก

บางคนบอกไอ้ฉันหนูรู้จักไหม”

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 6 ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความคิดเห็นชอบในกิจกรรมนี้ (ระดับ 3)

“แต่เดิมเป็นศาลาทำน้ำของวัด สำหรับเรือจ้างเรือแจว มันก็เป็นทีเก็บของประธานอ้อยก็

มองว่าไม่ได้ละ ตีขลุ่ยตีคันทิดขึ้น ทำหลังคาให้มันมาสมาสกัน หลวงพี่ก็ไปดูนะๆ ไปช่วย

จัดสถานที่ พระอาจารย์ก็คุยไปว่า เออ มันน่าจะทำให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น อยากจะให้มัน

เป็นส่วนหย่อมที่มันจะเข้าไปทำกิจกรรมอะไรได้ ถ้าจะเป็นท่าเรือก็โอเค”

ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 23

ชื่อ B7

อายุ 66 ปี

อาชีพ ค้าขาย น้ำปั่น

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 4 ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความคิดเห็นชอบมากในกิจกรรมนี้ (ระดับ 4)

“จริง ๆ เค้าทำบ้านพิพิธภัณฑน์ฉันมองเห็นได้เยอะ ฉันทว่ามันดี ที่คนมาแล้วต้องชม เป็น

โครงการที่ดีนะ พูดถึงว่าเนอะ แล้วก็ เค้าสร้างเอกลักษณ์ให้เรา”

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 5 ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความคิดเห็นชอบมากในกิจกรรมนี้ (ระดับ 4)

“สร้างป้ายตลาดต้องขมเนี่ยเขามาสร้างให้เนี่ย เค้มาส่งเสริมให้เนี่ยฉันว่าดีนะแต่คราวนี้

ก็อย่างว่าแหละ ของฉันยังติดอยู่เพราะฉันชอบ ใครทำอะไรให้ฉัน ฉันดีหมด

ฉันชอบมาก”

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 6 ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความคิดเห็นชอบในกิจกรรมนี้ (ระดับ 3)

“วันนี้ก็ได้เข้าไปดูนะ ก็ดูดี แต่เนื่องจากว่าสวนสมุนไพรมันต้อง คำอธิบายมันต้องชัดเจน

มากกว่านี้อีกนิดนึง คำอธิบาย สมุนไพรเนอะ ไม่รู้เนอะ คนแก่มันชี้ก็ยกก็ชี้ก็ยกมองอะไร

ตำ ๆ มองมันต้องมองแบบขึ้นมา มองตำ ๆ มันมองยากเนอะ ถามว่าสมควรก็ใหม่ละ ไป

ปักที่ต้นอ่านยาก แต่เรื่องการจัดวางออกแบบ สวย ใช้ได้ ดีค่ะ ดีหมดแหละ ดี ดีทุกอย่าง

เพราะว่าเค้าตั้งใจทำ”

ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 24

ชื่อ B8

อายุ 26 ปี

อาชีพ ค้าขาย

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 5 ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความคิดเห็นชอบในกิจกรรมนี้ (ระดับ 3)

“มันก็ได้ผลทุกโครงการนะ และมันเหมือนกับว่า มันแปลกหูแปลกตา ได้มีเข้าร่วม

อบรมภาษาอังกฤษและเหมือนว่าเด็ก ๆ ร่วมอบรม เคื่ก็ชอบดีนะ ก็พอที่จะสื่อสารได้

อยากให้มีส่วนสอนเด็กอีกเนอะ”

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 6 ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความคิดเห็นชอบมากในกิจกรรมนี้ (ระดับ 4)

”เป็นสวนสมุนไพร มันเหมือนกับว่ามันติดตาม มีแต่คนมาถามหาสวนสมุนไพร หรือไม่ ก็เป็นพิพิธภัณฑ์ เมื่อก่อนมันรกมาก มันรกแบบว่าไม่สามารถที่จะเดินเข้าได้ แต่ว่าตอนนี้ พอมันปรับปรุงใหม่ก็เดินได้หมด มีนักเรียนมาศึกษามาทำอะไร”

ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 25

ชื่อ B9

อายุ 17 ปี

อาชีพ นักเรียน โรงเรียนวัดนวลนรดิศ

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 3 ซึ่งไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ แต่ได้แสดงความคิดเห็นชอบมากในกิจกรรมนี้ (ระดับ 4)

“ถ้าให้ผมมอง ก็จะมีสัก 2 อย่างที่มันเวิร์คจริง ๆ นะ ทาสี ทาสีผมว่าช่วยได้เยอะนะ อย่างฝรั่งมาไม่รู้ที่บ้านศิลปินต้องไปทางไหน ร้านอาหารต้องไปทางไหน บางทีก็จะมาถามผม ผมก็ไม่ได้เก่งภาษาอังกฤษอะไรมาก ผมก็โอเค you เดินไปตามทาง ตามสีนะ ก็สามารถพาเขาไปถึงที่หมายได้ก็ถือว่าเป็นการแก้ปัญหาอย่างหนึ่ง ก็ขอยืนยันก็มีความซับซ้อนในการเข้าไปพอมีสีมันก็จะจ่ายต่อการเข้าไป แล้วก็แผนที่ชุมชน ผมก็ว่าเวิร์คเหมือนกัน บางทีนักท่องเที่ยวเข้ามา มาเที่ยวตลาดน้ำก็จริง มาเที่ยวบ้านศิลปินก็จริง แต่ว่าบางทีเค้าอยากไปไหนต่อเค้าไม่รู้ว่าจะไปไหนดี แผนที่ชุมชนก็จะบอกว่าแหล่งท่องเที่ยว จุดท่องเที่ยว ก็จะมีแนะนำอีกนะ มีตรงนี้ก็จะเป็นกลายเป็นว่ามากก็ได้มาเที่ยวแค่จุดเดียว ก็สามารถไปได้จุดอื่นได้ด้วย”

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 6 ซึ่งไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ แต่ได้แสดงความคิดเห็นชอบในกิจกรรมนี้ (ระดับ 3)

“ผมว่ามันก็ดีแต่อย่างบางคนนักท่องเที่ยวเค้าไม่ได้รู้ว่ามีสวนสมุนไพรอย่างเค้ามา มันก็อยู่ลึกไม่มีป้ายบอกมีอะไร มันไม่ได้ถูกนำเสนอถึงขั้นแบบว่าถ้ามาที่นี่คุณต้องไปดู

นะ ถ้าจะมีก็อยากให้มี แนะนำไปเลยว่ามีสวนสมุนไพรนะ มีอะไรให้เค้าได้ไปดูได้ไปชม
 เพราะส่วนใหญ่ถ้ามาก็จะไปทางบ้านคิลปิน ตลาดน้ำ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ก็มี
 บ้างที่ได้เข้าไปดู สภาพใหม่ผมเห็นอยู่แหวๆ ไปเห็นตอนเขาทำอยู่”

ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 26

ชื่อ B10

อายุ 61 ปี

อาชีพ เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 3 ซึ่งไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ แต่ได้แสดงความคิดเห็นชอบมากในกิจกรรมนี้ (ระดับ 4)

“ก็ที่เค้าทำมาหมดมันก็ดีนะครั้บก็ ชอบดีอะ คือมันสร้างสิ่งใหม่ๆให้ชุมชน”

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 6 ซึ่งไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ แต่ได้แสดงความคิดเห็นชอบในกิจกรรมนี้ (ระดับ 3)

“มีสวนสมุนไพรเค้าก็มาประยุกต์ใส่กับลายพื้นพวกนี้เงมันจะได้ดูดี มันก็มีประโยชน์ เพราะว่า
 กลางคืนแต่ก่อนมันไม่มีใครเดินนะ ไม่ค่อยมีใครเดิน พอมีดีแล้วที่คนก็ไม่มีที่นี้พอเดี๋ยวนี้พอมาทำไอ
 พวกนี้มันก็สะท้อนแสงได้คนมันก็กล้าเดินกัน มีไฟส่องติดมันก็เดินกันได้”

ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 27

ชื่อ B12

อายุ 65 ปี

อาชีพ ว่าง

- ได้พูดถึงโครงการครั้งที่ 3 ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้แสดงความคิดเห็นชอบมากในกิจกรรมนี้ (ระดับ 4)

“ขอปติ ไม่จั้นจะมานั่งทำไมตรงนี้ทุกวัน ชอบ ตรงนี้มันเริ่มทำก็มานั่งเฝ้าอยู่ทุกวัน เฝ้าจน
มันทำเสร็จ ชอบไม่ชอบได้ใจ ที่นี้้อง ๆ มาทำมันก็ดีโอเค เค้าไม่ได้มาทำอะไรให้เรา
เดือดร้อนเราไม่ได้ไปเสียเงินเสียทอง เค้ามาทำเราก็ดูก็มองก็พุดคุยกับเด็ก ๆ”

รายการอ้างอิง

- กองสารนิเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. (2551). ที่ระลึกในงานถวายผ้ากฐินพระราชทานของ
กระทรวงมหาดไทย ประจำปี 2551. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อสาารักษาศาตินแดน กรมการปกครอง.
- ขุนวิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาคพันธุ์). (2520). เมื่อวานนี้ ตอนเด็กคลองบางหลวง เล่ม 1. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครการพิมพ์.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2554). วาทกรรมการพัฒนา อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณะและความเป็นอื่น.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาษา.
- ดำรงศักดิ์ แก้วเพ็ง. (2556). ชุมชน. สงขลา: ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ทวีทอง หงส์วิวัฒน์. (2527). การมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- น. ณ ปากน้ำ [นามแฝง]. (2514). ศิลปกรรมในบางกอก. พระนคร: โรงพิมพ์เฟื่องนคร.
- ประเดิม แพทย์รังษี. (2556). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น : ศึกษากรณี เทศบาล ตำบล ท่า
หลวง อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตร์ มหาบัณฑิต),
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ผ่องพรรณ ตรัยมงคลกุล และ สุภาพ ฉัตรภรณ์. (2549). การออกแบบวิจัย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พระณรงค์ สุจิตโต. (2557, 17 กุมภาพันธ์).
- พอเพียง ทรัพย์อินทร์. (2551). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพการ ท่องเที่ยวเชิง
นิเวศในวัด กรณีศึกษา วัดสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี. (ปริญญา วท.ม. การวางแผนและการจัดการ
การท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,
เพ็ญศรี ฉิรินัง และ วรสิทธิ์ เจริญพัฒน์. (2559). “การพัฒนาชุมชน แนวคิด ขอบข่าย และหลักในการปฏิบัติของ
นักพัฒนา”. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์, 2, 2 (พฤษภาคม-
สิงหาคม).
- มะลิ วิมาน. (2547). การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายการปฏิบัติงานเพื่อ
ปฏิรูประบบสุขภาพของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขตำบล จังหวัดสระบุรี. (ปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎี
บัณฑิต), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์.
- รายงานโครงการสำรวจและเก็บข้อมูลภาคสนามสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น พื้นที่กรณีศึกษา : ชุมชนคลองบางหลวง
กรุงเทพมหานคร. (2557).

รายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่อง "การจัดจ้างที่ปรึกษาเพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการประกอบธุรกิจตลาดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร(ตลาดคลองบางหลวง)". คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร: กรุงเทพฯ.

วิรินทร์ วิริยะพาณิชย์. (2549). "วัดกำแพง (คลองบางจาก) : สถาปัตยกรรมและวิเคราะห์จิตรกรรมฝาผนัง" (ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศิลปากร,

สนธยา พลศรี. (2547). ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

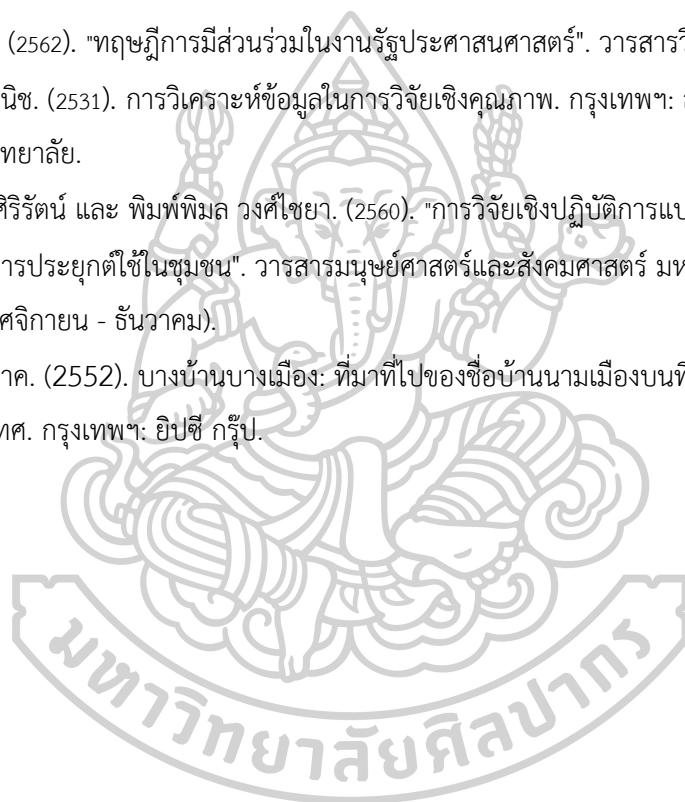
สนิท สมัครการ. (2538). การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาการของสังคม. กรุงเทพฯ: โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สมบัติ นามบุรี. (2562). "ทฤษฎีการมีส่วนร่วมในงานรัฐประศาสนศาสตร์". วารสารวิจัยวิชาการ, 2, 1 (มกราคม).

สุภางค์ จันทวานิช. (2531). การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อมาวสี อัมพันศิริรัตน์ และ พิมพิพัทธ์ วงศ์ไชยา. (2560). "การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมลักษณะสำคัญและการประยุกต์ใช้ในชุมชน". วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 36, 6 (พฤศจิกายน - ธันวาคม).

อาณัติ อนันตภาค. (2552). บางบ้านบางเมือง: ที่มาที่ไปของชื่อบ้านนามเมืองบนที่ราบภาคกลางของสยามประเทศ. กรุงเทพฯ: ยิปซี กรุ๊ป.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	ปานธันวา พัฒนกุลชัย
วัน เดือน ปี เกิด	22 ธันวาคม 2535
วุฒิการศึกษา	- พ.ศ. 2558 สำเร็จการศึกษาศิลปศาสตรบัณฑิต (ประวัติศาสตร์ศิลปะ) คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร - พ.ศ. 2558 ศึกษาต่อระดับปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ที่อยู่ปัจจุบัน	125/117 ม.ลุ่มพัฒนา 1 ถนนบางกรวย-ไทรน้อย อ.บางกรวย จ.นนทบุรี 11130

